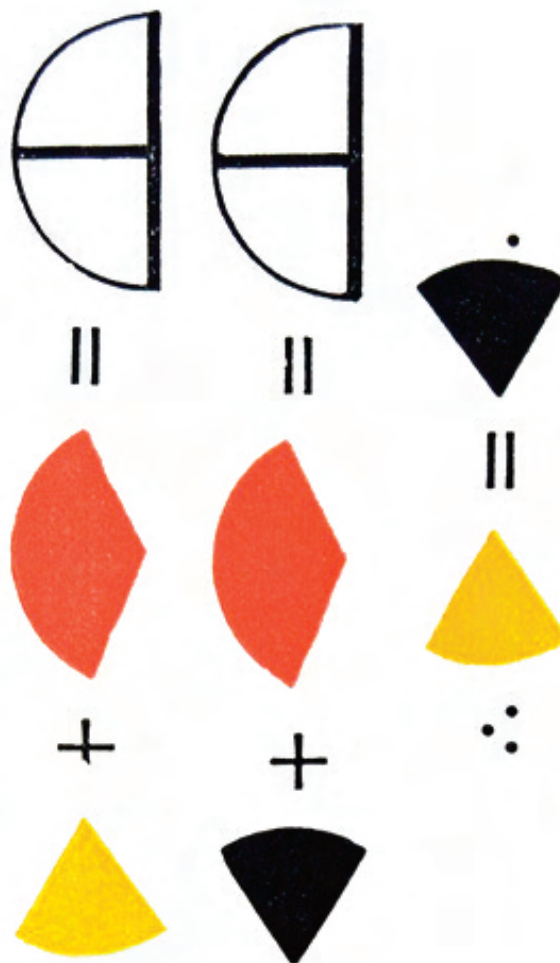

AKT

ΑΝΩ
ΚΑΤΩ
ΤΕΛΕΙΑ

Σημεία για το βιβλίο και την ανάγνωση

#1
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015

Συντελεστές || Σημείο στίξης || Εκδοτικές προκλήσεις σε μεταβαλλόμενες εποχές: «διευρύνοντας» την εκδοτική αλυσίδα || Ενδεχόμενα ||
Ακούσατε, ακούσατε! Από «Το βασίλειό μου για ένα βιβλίο!» || Βιβλίο, βιβλίο είσαι εδώ; Αναζητώντας το βιβλίο και τους βιβλιοφίλους
στη Στοά του Βιβλίου || Αρχαίοι Έλληνες Δραματουργοί στην ελληνική εκδοτική αγορά, 1900-1940 || El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha:
Η εκδοτική ιστορία του στην Ελλάδα || Οι Παράταιροι [Αντιστροφή] || «Η σύγκρουση μεταξύ της τέχνης και της πολιτικής δεν μπορεί και δεν πρέπει να
λυθεί». Για το βιβλίο του Claude Mollard, Η Πέμπτη Εξουσία. Το γαλλικό παράδειγμα. Η πολιτισμική πολιτική από τον Malraux στον Lang ||
Ο τυπογράφος Μιχάλης Παπαδάκης || Ρούχα μαζί που πλύθηκαν και έχουν γίνει γκρι: 10 προβληματισμοί για τις 50 αποχρώσεις του γκρι της Ε.Λ. Τζέμης
|| «Βαθιά μέσα του ελπίζει ότι μία των ημερών η ποίησή του θα ανταγωνίζεται την πυκνότητα γραμματοσήμου»: Μια βιβλιολογική συζήτηση με την
ποιήτρια Γεωργία Τριανταφυλλίδου || Είμαστε όλοι Μαύρες Γάτες: Λογοτεχνία και Θέατρο· Σώμα, Μνήμη και Ιστορία ||
Ρούλης ο Βρωμερούλης: Συνέντευξη του Σπύρου Κοπανιτσάνου || Jim Morrison: Λογοτεχνικές επιρροές – Λογοτεχνικές δημιουργίες || Η «Χειμερία
Νάρκη» του Νουρί Μπίλγκε Τσεϊλάν || Σημειώσεις για κάποια από τα βιβλία που με καθόρισαν || Ειδήσεις || Σελιδοδείκτες

Η **Μαριάννα Δεβετζή** είναι απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, ΕΚΠΑ.

Ο **Χρήστος Δερβεντζής** είναι φοιτητής στο 3ο έτος του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής. Ασχολείται με το θέατρο και τη μουσική από μικρή ηλικία. Έχει εργαστεί για 4 χρόνια σε ιντερνετικό ραδιοφωνικό σταθμό του Δήμου Βύρωνα έχοντας ροκ εκπομπή και στο site του ίδιου σταθμού ως αρθρογράφος για 2 χρόνια. Συμμετέχει σε επαγγελματικούς θεατρικούς θιάσους από το 2012. Τώρα είναι ενεργό μέλος στη θεατρική ομάδα του Βύρωνα «Οι Απόφοιτοι», που ανέβασε την παράσταση «Μονόλογοι της Γάζας» με θέμα το Παλαιστινιακό τον Νοέμβριο του 2014, ενώ πρόκειται να παρουσιάσει και τη «Μικρή μας πόλη» του Θόρντον Ουάιλντερ μέσα στο 2015.

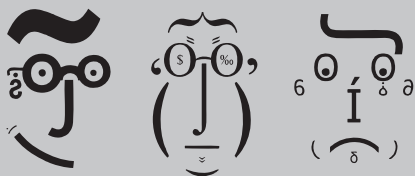
Ο **Γιώργος Χ. Θεοχάρης** γεννήθηκε στη Δεσφίνα Φωκίδας τον Δεκέμβριο του 1951. Συνταξιοδοτήθηκε από τη βιομηχανία παραγωγής αλουμινίου, στα Άσπρα Σπίτια της Παραλίας Διστόμου, στη Βοιωτία, όπου και ζει, έχοντας εργαστεί, ως τεχνικός στην μηχανολογική συντήρηση. Έχει εκδώσει τέσσερις ποιητικές συλλογές: *Πτωχόν Μετάλλευμα* (Εμβόλιμον 1990), *Αμειψισπορά* (Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκης Λεβαδείας 1996), *Ενθύμιον* (Καστανιώτης 2004), *Από μνήμης* (Μελάνι 2010), και την συγκεντρωτική των ποιημάτων του *Πιστοποιητικά θνητότητας - Ποιήματα 1970-2010* (Σύγχρονη Έκφραση 2010) καθώς και το βιβλίο ιστορικής έρευνας *Δίστομο 10 Ιουνίου 1944 – το Ολοκαύτωμα* (Σύγχρονη Έκφραση 2010) για το οποίο τιμήθηκε με το Κρατικό βραβείο Χρονικού – Μαρτυρίας το 2011. Διευθύνει το λογοτεχνικό περιοδικό *Εμβόλιμον*, που εκδίδεται στα Άσπρα Σπίτια Βοιωτίας από το 1988, το οποίο τιμήθηκε με Κρατικό βραβείο λογοτεχνίας το 2014 και μετείχε στη σύνταξη της έντυπης εφημερίδας *BookPress*. Δημοσιεύει επίσης δοκιμακία σημειώματα και κείμενα λογοτεχνικής κριτικής. Ποιήματά του μεταφράστηκαν στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά και ισπανικά. Είναι μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων.

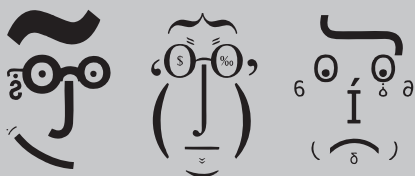
Η **Άννα Καρακατσούλη** είναι επίκουρος καθηγήτρια Ευρωπαϊκής Ιστορίας και Πολιτισμού στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, email: ankaraka@theatre.uoa.gr

Η **Καλυψώ Ν. Λάζου-Μπαλτά** γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Πέτρα της Μυτιλήνης. Σπούδασε Κλασική και Γερμανική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Συγκριτική Φιλολογία στο University College of London. Ειδικεύτηκε στη Συμβουλευτική στην ΑΣΠΑΙΤΕ. Είναι υποψήφια διδάκτορας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και φοιτήτρια του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του ΕΚΠΑ. Εργάστηκε ως δημοσιογράφος στην ΕΡΤ για 5,5 περίπου χρόνια. Ζει μόνιμα στην Αθήνα. Τα τελευταία 15 χρόνια εργάζεται ως φιλόλογος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Η **Βιβή Μαρκάτου-Χάινεμανν** είναι φοιτήτρια του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών, δημοσιογράφος και μέλος Ένωσης Συντακτών με παρουσία στο πολιτιστικό ρεπορτάζ, βραβευμένη υπό την αιγίδα της UNESCO. Έχει κληθεί δύο φορές για ανταπόκριση σε συνόδους Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Στρασβούργο, έχει σκηνοθετήσει παραστάσεις και έχει αναλάβει βιβλιοπαρουσιάσεις. Εργάζεται ως εικονογράφος και έχει συνεργαστεί με τους toninvlio.net, Εκδόσεις Σαΐτα, Εκδόσεις Βεργίνα, Ήρα Εκδοτική κ.α.

Ο **Ηλίας Κολοκούρης** είναι καθηγητής. Διαβάζει, γράφει, δεν ακούει καλά, αλλά ρωτάει ξανά. Τα βράδια ετοιμάζει μπλόπιτες και πίτσες.

Η **Παυλίνα Μάρβιν** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1987, μεγάλωσε όμως στην Ερμούπολη της Σύρου. Σπούδασε ιστορία, και συνεχίζει. Μελέτησε ποίηση στο διετές εργαστήρι του Ιδρύματος Τάκη Σινόπουλου, κι από τότε δεν σταμάτησε ποτέ. Υπήρξε συνεκδότρια του περιοδικού *Τεφλόν*. Εργάζεται, μεταξύ άλλων, ως εμπυχωτρία ομάδων, για παιδιά μικρά και λίγο πιο μεγάλα. Κείμενά της δημοσιεύονται σε έντυπα και διαδικτυακά περιοδικά.

Η **Χριστίνα Μπάνου** είναι επίκουρος καθηγήτρια Πολιτικής και Εκδοτικής του Βιβλίου στο Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, email: cbanou@ionio.gr

Ο **Ευθύμιος Σακκάς** γεννήθηκε στην Άρτα το 1980. Από τις Εκδόσεις Γαβριλίδης κυκλοφορούν τα βιβλία του *Σημειώσεις μιας έρπουσας προσωπικότητας* (2011) και *Τα κακώς κείμενα* (2015).

Η **Δανάη Σιώζιου** γεννήθηκε το 1987. Μεγάλωσε στην Καρλσρούη της Γερμανίας και στην Καρδίτσα. Σπούδασε Αγγλική Φιλολογία στην Αθήνα με ειδίκευση στον τομέα Λογοτεχνίας και Πολιτισμών και συνέχισε τις σπουδές της στον τομέα της Πολιτιστικής Διαχείρισης και της Ευρωπαϊκής Ιστορίας. Ποιήματα, άρθρα, μεταφράσεις και δοκίμιά της έχουν δημοσιευτεί σε έντυπα και ηλεκτρονικά περιοδικά.

Η **Χριστίνα Τσαπρούνη** εδώ και 18 συναπτά έτη βάζει στοίχημα με τον εαυτό της! Κάθε χρόνο παλεύει με τα άγχη, τις χαρές και τις γνώσεις των μαθητών της τής Γ' Λυκείου, ως καθηγήτρια φιλόλογος σε φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης. Ήρθε όμως ο καιρός να κάνει και ένα όνειρο πραγματικότητα! Έτσι τα τελευταία τρία χρόνια δηλώνει ξανά φοιτήτρια και μάλιστα των Θεατρικών Σπουδών! Όλα μπορούν να συμβούν σ' αυτή τη ζωή!

Η **Μαρίνα Φαρμακίδη-Μάρκου** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1974. Το 1997 αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή Αθηνών και από το 1999 είναι δικηγόρος. Έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στην Αγγλία στο διεθνές εμπορικό δίκαιο. Είναι τελειόφοιτος του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και μητέρα ενός παιδιού.

Η **Ελεωνόρα Φελέκη** γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Θεσσαλονίκη. Είναι απόφοιτος του Ι.ΙΕΚ μοκume και τελειόφοιτος του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών στο ΕΚΠΑ. Όταν ήταν πέντε χρονών ζήτησε από την μαμά της για δώρο Χριστουγέννων έναν Αίσωπο να της διαβάσει παραμύθια από τότε μέχρι και σήμερα παραμένει τρελά ερωτευμένη με το βιβλίο και το διάβασμα.

Ο **Χρήστος Χριστόπουλος** γεννήθηκε και ζει στην Αθήνα. Όταν ήταν μικρός ήθελε να γίνει τσολιάς. Μετά ήθελε να πουλάει λουλούδια. Όταν μεγάλωσε, σπούδασε φωτογραφία, υποκριτική και ακόμα σπουδάζει. Δούλεψε σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για τον άνθρωπο και το περιβάλλον, αλλά και στον ιδιωτικό τομέα, στην επικοινωνία και τις πωλήσεις. Τώρα ασχολείται με το θέατρο, το θεατρικό παιχνίδι και τα εκπαιδευτικά προγράμματα.

•

•

•

•

■

Η Ομάδα των Σελιδοδεικτών γεννήθηκε μέσα από ένα πανεπιστημιακό μάθημα στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών για την ιστορία του βιβλίου και από τη συνάντηση φοιτητών Θεατρολογίας και Ιστορίας γύρω από την αγάπη και το ενδιαφέρον τους για τον κόσμο του βιβλίου, κυρίως του έντυπου αλλά με λοξές ματιές προς το ψηφιακό, την ιστορία και τη λειτουργία του. Παρακινήθηκε από την περιέργεια για την υλική όψη και τον οικονομικό ρόλο αυτού που είχαν συνθηθεί να αντιμετωπίζουν πάνω από όλα ως όχημα για το πνευματικό περιεχόμενο που φέρει, προσπερνώντας το βιβλίο-αντικείμενο ή το βιβλίο-αγαθό. Κυρίως όμως εμπυχώθηκε ως αφορμή για συνεργασία και ομαδική δουλειά στο επιστημονικό πεδίο και την καλλιτεχνική δημιουργία. Οι Σελιδοδείκτες, πάντα ανοικτοί σε νέα μέλη και ιδέες, συγκροτήθηκαν με αφορμή μια παράσταση με θέμα ελληνικά βιβλία που μιλούν για βιβλία στο 43ο Φεστιβάλ Βιβλίου τον Σεπτέμβριο 2014, τις «Ψηφίδες από τη ζωή των βιβλίων», που μετά την ταξιδέψαμε μέχρι τα Άσπρα Σπίτια Βοιωτίας, στο φιλόξενο εντευκτήριο του *Εμβόλιμου*. Η εμπειρία αυτή ήταν τόσο γόνιμη και ευχάριστη για όλους μας που αποφασίσαμε να συνεχίσουμε να δουλεύουμε μαζί για την προετοιμασία μια περιοδικής ηλεκτρονικής έκδοσης για το βιβλίο, την *Άνω-Κάτω Τελεία*.

Στόχος του περιοδικού είναι να ενθαρρύνει το ενδιαφέρον για το βιβλίο και τη μελέτη του εκδοτικού φαινομένου και της ανάγνωσσης. Ο κλάδος της Ιστορίας του Βιβλίου στην Ελλάδα δεν είναι απλά παραγνωρισμένος, είναι ουσιαστικά ανύπαρκτος. Σποραδικές μελέτες, λίγες με σοβαρά επιστημονικά κριτήρια και ακόμα λιγότερες όσον αφορά τη σύγχρονη παραγωγή. Ένας από τους πιο ζωντανούς και προκλητικούς τομείς της γνώσης, που διακρίνεται για τη διεπιστημονικότητα και τους ανοικτούς του ορίζοντες, κινδυνεύει να μη δει ποτέ το φως στην Ελλάδα γιατί τα τεκμήρια και η κληρονομιά του αφήνονται να χαθούν στη λήθη μέσα στη γενική αδιαφορία με μια μοναδική ελαφρότητα. Οι ζωντανοί μάρτυρες της εκδοτικής μας ιστορίας σβήνουν ένας-ένας χωρίς κανέναν να ενδιαφερθεί να καταγράψει τη μνήμη και την εμπειρία τους, αρχεία εκδοτών και συγγραφέων καταστρέφονται, βιβλιοθήκες διαμελίζονται, η Εθνική Βιβλιογραφία έχει πια περάσει στη σφαίρα του θρύλου, ένας Μονόκερως που κανέναν δεν έχει αντικρύσει τις τελευταίες δεκαετίες, θεσμοί που προσπάθησαν να θέσουν κάποιες σοβαρές βάσεις σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα για μια εθνική πολιτική για το βιβλίο καταργήθηκαν και τώρα αναμένουμε να δούμε πώς και αν μπορούν να ανασυσταθούν...

Δεν έχουμε ασφαλώς τη ματαιοδοξία να αναπληρώσουμε τα τεράστια κενά της εθνικής βιβλιολογικής μας συνείδησης ή να απαντήσουμε στα αμέτρητα desiderata της επιστημονικής έρευνας. Είδαμε όμως ότι υπάρχει η διάθεση, υπάρχει η αγάπη για το βιβλίο σε όλες τις ηλικίες, ακόμη –και κυρίως– σε αυτή τη νεώτερη γενιά που γεννήθηκε και μεγάλωσε σε ψηφιακό περιβάλλον μα ξέρει να ξεφυλλίζει με σεβασμό ένα καλό μυθιστόρημα και μια αγαπημένη ποιητική συλλογή. Και όλοι μαζί μάθαμε πώς μπορεί το βιβλίο να γίνει αφετηρία για πολύ διαφορετικές, πάντα πλούσιες, εμπειρίες και δημιουργίες. Θα θέλαμε λοιπόν η *Άνω-Κάτω Τελεία* μας να αποτελέσει την εισαγωγή στον κόσμο του βιβλίου, στην Ελλάδα πρώτα, με φιλοδοξία να επεκταθούμε και εκτός των συνόρων χάρη στις φοιτητικές μετακινήσεις και τις ανταποκρίσεις που αναμένουμε.

Στο πρώτο αυτό τεύχος φιλοξενούνται ερευνητικά άρθρα, εργασίες που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του μαθήματος, συνεντεύξεις με δημιουργούς και συντελεστές από το κύκλωμα του βιβλίου, πρωτότυπες λογοτεχνικές συμβολές, βιβλιοπαρουσιάσεις, κείμενα για τη σχέση του βιβλίου με τις Τέχνες, εδώ με τη Μουσική, το Θέατρο και τον Κινηματογράφο, ειδήσεις που αφορούν το βιβλίο, κριτικά ερωτηματολόγια, και –προσφορά της βιβλιοδέτριας της Ομάδας– το σχέδιο για τον δικό σας σελιδοδείκτη με την, όχι τόσο ξεχασμένη ελπίζουμε, τέχνη της σταυροβελονιάς.

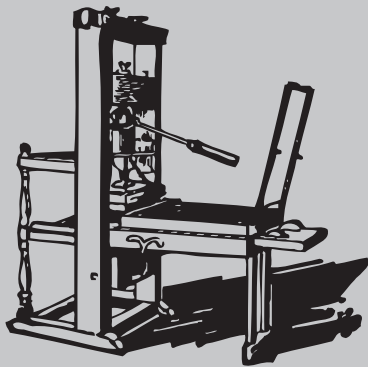
Καλή ανάγνωση!

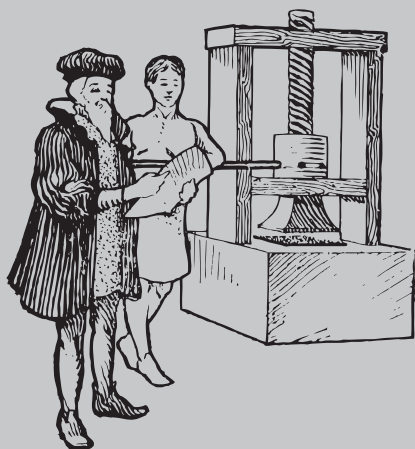
Η εκδοτική βιομηχανία σήμερα μοιάζει να βρίσκεται σε σταυροδρόμι. Οι ειδικοί κάνουν λόγο για μεταβαλλόμενη, μεταβατική ή και πειραματική εποχή, στην οποία οι νέες τεχνολογίες της πληροφόρησης και της επικοινωνίας δημιουργούν νέες παραμέτρους, σηματοδοτώντας –μαζί και με άλλους βεβαίως παράγοντες– σημαντικές αλλαγές στη δομή και τη φυσιογνωμία της εκδοτικής δραστηριότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η εκδοτική αλυσίδα από τον συγγραφέα μέχρι τον αναγνώστη επαναπροσδιορίζεται και ανακύπτουν ειδικότερα ερωτήματα και προβληματισμοί για το ρόλο, τις αρμοδιότητες και τη σημασία των εμπλεκόμενων στην εκδοτική διεργασία, όπως για παράδειγμα του εκδότη και του επιμελητή. Το ζήτημα είναι μάλλον ευρύτερο και σχετίζεται με αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε μεταμορφώσεις του βιβλίου. Διανύοντας μιαν υβριδική εποχή συνύπαρξης του εντύπου με τις νέες μορφές βιβλίου (διαβάζουμε σε έντυπα και ηλεκτρονικά βιβλία, σε κινητά, tablets κ.ά.), επανα-διαμορφώνεται, άλλωστε, και ο τρόπος που διαβάζουμε, γράφουμε, επικοινωνούμε, ενημερωνόμαστε, κάνουμε έρευνα, σκεφτόμαστε και αυτοπροσδιοριζόμαστε.

Αναμφίβολα, οι νέες δυνατότητες, όπως διαμορφώνονται και προσδιορίζονται από τις τεχνολογίες, αποτελούν προκλήσεις και προσφέρουν το πλαίσιο για πειρατισμούς, βελτιώσεις και επίτευξη των εκδοτικών στόχων. Οι τελευταίοι είναι μάλλον κοινοί από τις απαρχές της τυπογραφίας μέχρι σήμερα και συνοψίζονται μεταξύ άλλων στη βελτίωση του παραγόμενου βιβλίου ώστε να είναι πιο εύχρηστο, ευανάγνωστο, καλαίσθητο και κυρίως «φιλικό» στον αναγνώστη-χρήστη-αγοραστή, στην αποτελεσματική προώθηση των τίτλων ώστε να προβληθεί, να ξεχωρίσει το βιβλίο και να αυξηθούν οι πωλήσεις, στη διαμόρφωση μιας αναγνωρίσιμης εκδοτικής ταυτότητας και εκδοτικής πολιτικής, στη δημιουργία γόνιμων συνεργασιών εντός και εκτός του εκδοτικού οίκου. Το οικονομικό (economic capital), το διανοητικό (intellectual capital), το συμβολικό (symbolic capital, δηλαδή η φήμη και το κύρος) και το ανθρώπινο κεφάλαιο (human capital)¹ συνυπήρχαν στην εκδοτική βιομηχανία από την εποχή της συστηματοποίησης της εκδοτικής δραστηριότητας κατά την Αναγέννηση, ενώ το βιβλίο ως κείμενο (άυλα στοιχεία) και ως αντικείμενο (υλική υπόσταση) καθορίζει τις εκδοτικές επιλογές βεβαίως και στη σημερινή εποχή, στην οποία το βιβλίο μπορεί να μην έχει πάντοτε υλική υπόσταση αλλά έχει – και πρέπει να έχει– αισθητική.

Κατά την Αναγέννηση, μετά την εκτύπωση στα μέσα του 15ου αιώνα με κινητά μεταλλικά στοιχεία του πρώτου εντύπου βιβλίου από τον Γουτεμβέργιο η εκδοτική αλυσίδα άρχισε να διαμορφώνεται και να αποκρυσταλλώνονται οι αρμοδιότητες και οι ρόλοι των εμπλεκόμενων σε αυτήν, όπως του εκδότη, του επιμελητή εκδόσεων, του διορθωτή, του εικονογράφου/καλλιτέχνη, του τυπογράφου [που εντός του τυπογραφείου διακρινόταν στον στοιχειοθέτη, καθώς και στους χειριστές του πιεστηρίου (δηλαδή στον πιεστή και τον μελανωτή)] αλλά και του συγγραφέα, του βιβλιοπώλη και άλλων. Με την πάροδο του χρόνου, η αλυσίδα διευρύνθηκε, οι κρίκοι της αυξήθηκαν σύμφωνα –μεταξύ άλλων– με τις τεχνολογικές/τεχνικές εξελίξεις, τις αλλαγές στην παραγωγή και διακίνηση του βιβλίου, τις ανάγκες για αποτελεσματική προώθηση, την αναβάθμιση του ρόλου του αναγνώστη. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι η εκδοτική αλυσίδα αποκαλείται και «αλυσίδα αξίας», λόγω της προστιθέμενης αξίας που προσδίδεται στο κείμενο κατά την εκδοτική διεργασία. Ειδικότερα, ο ρόλος του εκδότη, όντας πάντοτε καταλυτικός και κομβικός, άρχισε να διαχωρίζεται από αυτόν του τυπογράφου ή του βιβλιοπώλη. Επίσης, νέα επαγγέλματα, νέοι κρίκοι άρχισαν να αναδεικνύονται όπως ο λογοτεχνικός πράκτορας ή ατζέντης κατά τον 19ο αιώνα στη Βρετανία αλλά και τη Γαλλία². Σήμερα, ο ρόλος του τελευταίου είναι αναβαθμισμένος συνιστώντας ένα από τα γνωρίσματα της εκδοτικής δραστηριότητας³.

Επιπροσθέτως, ο ρόλος του αναγνώστη έχει επαναπροσδιοριστεί, καθώς έχουν μεταβληθεί οι όροι της επικοινωνίας, συνεπώς έχει σε μεγάλο βαθμό αλλάξει και η σχέση του με τον εκδότη και τον συγγραφέα. Πιο συγκεκριμένα, μια από τις προκλήσεις και τα στοιχεία της εποχής μας για τους εκδότες είναι η δημιουργία μιας άμεσης σχέσης πληροφόρησης και εμπιστοσύνης με τον αναγνώστη, η οποία οδηγεί και σε πωλήσεις, απευθείας και μη. Στη συμμετοχή του αναγνώστη στην εκδοτική διεργασία και στον ολόένα περισσότερο

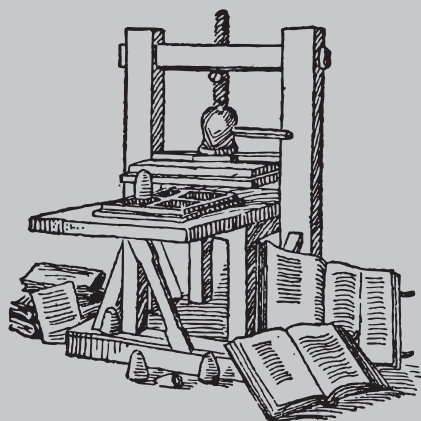

αναβαθμισμένο ρόλο του έχουν συμβάλει τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δημιουργώντας κοινότητες αναγνωστών, στις οποίες οι τελευταίοι μπορούν να ασκήσουν κριτική, να καταθέσουν τις απόψεις τους και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους ή με συγγραφείς. Επιπλέον, η δημιουργία κοινοτήτων αναγνωστών με τη βοήθεια των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και γενικότερα της εφαρμογής και στοχευμένης χρήσης των νέων τεχνολογιών της πληροφόρησης σε παλαιότερους θεσμούς, όπως για παράδειγμα στις λέσχες ανάγνωσης αλλά και στα ηλεκτρονικά βιβλιοπωλεία, οδηγεί σε νέες, περισσότερο σύνθετες στρατηγικές προώθησης και προβολής των τίτλων.

Ανάλογες «παρεμβάσεις», πιο έμμεσες, των αναγνωστών μπορούν να εντοπιστούν σε ευρεία κλίμακα κατά τον 19ο αιώνα, κατά τη Βιομηχανική Επανάσταση, όταν το αναγνωστικό κοινό διευρύνθηκε με νέες δυναμικές ομάδες αναγνωστών, και συγκεκριμένα τις γυναίκες, τα παιδιά και την εργατική τάξη⁴. Οι εκδότες ανταποκρίνονταν στις ανάγκες αυτού του αναδυόμενου σημαντικού κοινού, το οποίο αφενός μεν επηρεαζόταν από την έντυπη παραγωγή και αφετέρου μέσω της ζήτησης, των δυνατοτήτων και των προσδοκιών του διαμόρφωνε τον εκδοτικό κατάλογο καθώς και την αισθητική των εκδόσεων. Η συνειδητοποίηση του φύλου και της τάξης οδήγησε στη διαμόρφωση συγκεκριμένων αναγνωστικών ηθών και συνηθειών αλλάζοντας ταυτόχρονα τα δεδομένα στον εκδοτικό χώρο καθώς και στις βιβλιοθήκες, που άρχισαν να γίνονται σε μεγάλη κλίμακα «open to all, free to all». Σε αυτό το πλαίσιο, η «από στόμα σε στόμα» προώθηση, η οποία ακόμη αναγνωρίζεται μεταξύ των πλέον σημαντικών τρόπων προώθησης, προσέλαβε ευρύτερες διαστάσεις μέσω της μαζικής διακίνησης και ανάδειξης κειμένων, ενώ ο Τύπος μέσω για παράδειγμα των βιβλιοκρισιών και των επιστολών των αναγνωστών, επαναπροσδιόρισε τα δεδομένα στην επικοινωνία συγγραφέα – αναγνώστη, εκδότη – αναγνώστη αλλά και μεταξύ των αναγνωστών. Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκαν νέες παράμετροι στο πεδίο της διαφήμισης ενώ τα μεγάλα βιβλιοπωλεία, που δημιουργούνταν στα αστικά κέντρα της εποχής, επαναπροσδιόρισαν τους όρους της διακίνησης και προώθησης.

Επιπροσθέτως, τα σημερινά εκδοτικά μοντέλα, όπως η αυτο-έκδοση, έχουν εγείρει προβληματισμούς για το ρόλο του εκδότη ή του επιμελητή καθώς και για την αξία που προστίθεται στην έκδοση. Σε αυτό το πλαίσιο, η επισήμανση των κοινών, από την Αναγέννηση ήδη, γνωρισμάτων και στόχων της εκδοτικής δραστηριότητας δημιουργεί ένα μεθοδολογικό πλαίσιο ερμηνείας και αποτίμησης των φαινομένων αυτών και ταυτόχρονα οδηγεί σε προτάσεις συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην χάραξη και τον σχεδιασμό νέων στρατηγικών. Άλλωστε, η καινοτομία αποτελούσε ανέκαθεν χαρακτηριστικό στοιχείο της εκδοτικής διεργασίας. Σήμερα, σε ένα πειραματικό περιβάλλον, επανα-χρησιμοποιούνται παλαιότερες τακτικές, όπως για παράδειγμα οι προ-παραγγελίες (pre-orders). Εν προκειμένω, οι προ-παραγγελίες που λόγω του Amazon και άλλων ηλεκτρονικών βιβλιοπωλείων έχουν αναβιώσει σε διαφορετικό, ψηφιακό και περισσότερο εκδημοκρατισμένο, περιβάλλον συνεχίζουν την παράδοση των συνδρομών και αγγελιών σε διαφορετικές βέβαια συνθήκες και με διαφοροποιημένους και πιο σύνθετους ταυτόχρονα στόχους, όπως τη μεγαλύτερη συμμετοχή του αναγνώστη στην εκδοτική διεργασία, την αμεσότερη και καλύτερη ενημέρωσή του, την καλύτερη μελλοντική διακίνηση του τίτλου στα βιβλιοπωλεία και ευρύτερα την προώθησή του⁵.

Αναμφίβολα, καθώς οι τεχνολογίες της πληροφόρησης έχουν σηματοδοτήσει αλλαγές σε κάθε κρίκο της εκδοτικής αλυσίδας, επίκαιρα ερευνητικά ζητήματα αποτελούν, μεταξύ άλλων, ο ρόλος του εκδότη και του επιμελητή, η σχέση εκδότη – συγγραφέα και επιμελητή – συγγραφέα, ο ενεργός ρόλος του αναγνώστη (engagement of the reader), η επίδραση των νέων τεχνολογιών στην προώθηση και το μάρκετινγκ των βιβλίων, η σημασία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην προβολή του βιβλίου και στη δημιουργία κοινοτήτων αναγνωστών, τα κριτήρια κατάρτισης του εκδοτικού καταλόγου ανάλογα με την εκδοτική αγορά, η «κουλτούρα» των μπεστ-σέλλερς, τα νέα εκδοτικά μοντέλα, η συνύπαρξη του εντύπου με τις νέες μορφές δημοσίευσης, οι σύγχρονες μορφές συλλογικής χρηματοδότησης

των εκδόσεων (π.χ. crowdfunding), και τέλος οι «μεταμορφώσεις» του βιβλίου, όπως προσδιορίζονται με τη χρήση και το συνδυασμό των πολυμέσων (multimedia), των ηλεκτρονικών παιχνιδιών (gamification in publishing), της αυξημένης πραγματικότητας κ.λπ.

Υπό αυτό το πρίσμα, ο τίτλος του παρόντος κειμένου κάνει λόγο για μεταβαλλόμενες εποχές αναγνωρίζοντας σε κάθε εποχή τον δυναμικό και δυνάμει πειραματικό χαρακτήρα της εκδοτικής δραστηριότητας, σε στενή σχέση με τις οικονομικές, πολιτισμικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες. Οι προκλήσεις για τους εκδότες αλλά και γενικότερα τους εμπλεκόμενους στην εκδοτική διεργασία είναι σήμερα πολλές λόγω των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες και λόγω των εξελίξεων στον εκδοτικό χώρο, δυνατοτήτων που πρέπει όμως να αξιοποιηθούν δημιουργικά σε μια εκδοτική συνέχεια λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους όπως, για παράδειγμα, την ιδιαιτερότητα της εκδοτικής ως δημιουργικής βιομηχανίας, την αισθητική του βιβλίου, τη σύνδεση του αναγνώστη με το έντυπο κείμενο.

Ως εκ τούτου, η διδασκαλία της ιστορίας της εκδοτικής δραστηριότητας και του βιβλίου στα τμήματα εκδοτικών σπουδών (Publishing Studies) αλλά και σε άλλα τμήματα, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, εφοδιάζει τους μελλοντικούς ερευνητές, ακαδημαϊκούς και στελέχη της εκδοτικής βιομηχανίας με στέρεα μεθοδολογικά εργαλεία και με το μεθοδολογικό υπόβαθρο για την ερμηνεία, κατανόηση, εξήγηση και ως εκ τούτου πρόταση για νέες στρατηγικές και μεθόδους. Διανύουμε, εξάλλου, μια μεταβατική εποχή στην οποία επανα-προσδιορίζονται, επανα-χρησιμοποιούνται και επανα-βελτιώνονται παλαιότερες, δοκιμασμένες και συνεπώς επιτυχείς μέθοδοι σε μια βιομηχανία και ένα μέσο - το βιβλίο, το οποίο καθημερινά επαναδιαμορφώνεται διατηρώντας όμως πάντοτε την βαθύτερη ιδιότητά του να αναμετράται με τον χρόνο, προσφέροντας ως παρακαταθήκη τη διαχείριση της γνώσης, των απωλειών και της δημιουργίας, προσωπικής και συλλογικής.

¹ Για την εκδοτική αλυσίδα και τα κεφάλαια της εκδοτικής βιομηχανίας, βλ. Thompson, J. B. (2010), *Merchants of Culture. The Publishing Business in the Twenty-First Century*, Cambridge: Polity Press, p. 3-25.

² Gillies, Mary Ann (2007), *The Professional Literary Agent in Britain, 1880-1920*, Toronto: University of Toronto Press.

³ Thompson, *ό.π.*, σ. 58-99.

⁴ Lyons, Martin (2008), «Οι αναγνώστες του 19ου αιώνα. Γυναίκες, παιδιά, εργατική τάξη», στο G. Cavallo & R. Chartier επιμ., *Ιστορία της Ανάγνωσης στον Δυτικό Κόσμο*, εισαγωγή Χριστίνα Μπάνου, μτφρ. Αφροδίτη Θεοδωρακάκου – Μίλτος Καρκαζής – Μαρία Οικονομίδου - Ευγενία Τσελέντη, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2008, σ. 377-409.

⁵ Μπάνου, Χριστίνα (2013), «Επιβίωση και αναβίωση τακτικών προβολής του βιβλίου: η περίπτωση των αγγελιών και συνδρομών», *Θησαυρίσματα*, 43, σ. 511-525.

Όπου η βασίλισσα επισκέπτεται τυχαία την κινητή βιβλιοθήκη
Όπου η βασίλισσα προπαγανδίζει τη φιλιαναγνωσία στον σωφέρ της
Όπου η βασίλισσα αποκαλύπτει το νόημα του διαβάσματος στον ιπποκόμο της Σερ Κέβιν
Όπου ο Σερ Κλωντ επισκέπτεται τη βασίλισσα με σκοπό να την αποθαρρύνει από το διάβασμα

Ακούστε την ανάγνωση στο παρακάτω λινκ:

<http://akt-journal.no-ip.org/>

Άλαν Μπένετ

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΜΟΥ ΓΙΑ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

Μετάφραση: Τρισεύγενη Παπαϊωάννου

Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2009

Στοιχεία πρωτοτύπου: Alan Bennett, *The Uncommon Reader*, Faber and Faber 2007.

Ακούγονται τα κομμάτια:

Great Music from the court of Elizabeth 1 by the Elizabethan Consort

https://www.youtube.com/watch?v=q_RcMug23po&list=PL4C87DE8813022E57&index=3

και

Elizabeth' (1998) soundtrack- 6. Coronation Banquet

https://www.youtube.com/watch?v=sTRJO_3Su5I&index=4&list=PLabSmKXr9e_fXXCf54IMTFZFuyX5ExsgN

Διανομή:

Βασίλισσα: Μαριάννα Δεβετζή

Αφηγήτρια: Παυλίνα Μάρβιν

Λοιποί ρόλοι: Χρήστος Χριστόπουλος

Ευχαριστούμε θερμά για την ηχογράφηση τον Όμιλο Ελληνικών Τεχνών (<http://www.oet.gr>) και τον ηχολήπτη μας, Κωνσταντίνο Φωτόπουλο.

Σ' έναν μικρό δρόμο μεταξύ Πανεπιστημίου και Σταδίου, στην οδό Πεσμαζόγλου, θα συναντήσει κανείς τη Στοά του Βιβλίου. Στο κτήριο, ιδιοκτησίας της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, όπου στεγάζεται σήμερα το Συμβούλιο της Επικρατείας, διαμορφώθηκε η Στοά Αρσακείου γύρω στα 1900, ύστερα από αρχιτεκτονικές επεμβάσεις που έγιναν σε όλο το οικοδομικό τετράγωνο. Η Στοά του Βιβλίου όμως, ιδρύθηκε το 1996. Τους επιμέρους χώρους της, εκτός από τα βιβλιοπωλεία εκδοτικών οίκων που στεγάστηκαν εκεί μετά από πρόταση της Φ.Ε., μοιράζονται το Θέατρο Τέχνης, οι αίθουσες Λόγου και Τέχνης και το καφέ Πόλις στο αίθριο. Εκδηλώσεις, δρώμενα, ομιλίες σε σχέση με το βιβλίο διαμόρφωσαν τον χαρακτήρα της Στοάς δημιουργώντας όχι έναν στατικό χώρο, αλλά έναν χώρο ενεργό και δραστήριο. Έτσι έγινε μία προσπάθεια, ώστε να δημιουργηθεί στο κέντρο της πόλης ένα forum διακίνησης, διάδοσης και ανάδειξης του βιβλίου, ως πνευματικού αγαθού. Σήμερα, από τα δεκαεννιά καταστήματα που διαθέτει η Στοά, τα δέκα είναι κλειστά. Σε αυτόν τον αριθμό πρέπει να προσθέσουμε και τις εκδόσεις που έχουν αποσυρθεί από καταστήματα που παραμένουν ανοικτά, αφού σε πολλές περιπτώσεις σε ένα βιβλιοπωλείο στεγάζονταν περισσότεροι από έναν εκδοτικό οίκο. Η απώλεια επομένως πολύ μεγαλύτερη. Οι εναπομείναντες σήμερα είναι οι Μ.Ι.Ε.Τ., ΝΗΣΟΣ, ΕΚΚΡΕΜΕΣ, ΠΕΔΙΟ, ΜΕΛΙΝΟ, ΧΥΤΡΑ, Ε.Ε.Β.Θ., ΕΣΟΠΤΡΟΝ, ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ, ΔΙΟΠΤΡΑ, ΑΤΛΑΝΤΙΣ. Η σημερινή εικόνα ενός χώρου άδειου, με κλειστά μαγαζιά, κατεβασμένες ταμπέλες και μια διαρκή συσχία, όχι ηρεμίας, αλλά ερημίας, προκαλεί θλίψη και ερωτηματικά.

Η κρίση της ελληνικής οικονομίας, που επηρέασε τις συνθήκες διαβίωσης όλων των στρωμάτων του πληθυσμού, είχε καταστροφική επίδραση, στο ούτως ή άλλως παραγκωνισμένο πολιτισμικό γίνεσθαι της κοινωνίας μας, του οποίου κομμάτι αποτελεί ο χώρος του βιβλίου. Όταν λέμε βιβλίο, εννοούμε αφ' ενός μεν το περιεχόμενό του και αφ' ετέρου την υλική του υπόσταση. Και οι δύο αυτές ιδιότητες του βιβλίου, η πολιτιστική και η εμπορική, επηρεάστηκαν άμεσα από την οικονομική κρίση. Από τη μία πλευρά το αναγνωστικό κοινό έχασε ένα κομμάτι της αγοραστικής του δυνατότητας και από την άλλη, οι εκδοτικοί οίκοι δεν είχαν πλέον την ίδια άνεση να προβαίνουν σε εκδόσεις, όπως παλαιότερα.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, χώροι πολιτισμού και ιδιαίτερα χώροι που σχετίζονται με το βιβλίο, είναι αναμενόμενο να υποστούν οικονομική φθορά. Στην καθίζηση που υπέστη η Στοά του Βιβλίου, ως χώρος που στεγάζει βιβλιοπωλεία εκδοτικών οίκων, συνέβαλε η εμφάνιση μεγάλων αλυσίδων που εμπορεύονται, μεταξύ άλλων, και βιβλία καθώς και η ηλεκτρονική αγορά, που σε συνδυασμό με την κατάργηση της ενιαίας τιμής βιβλίου κέρδισαν σε ανταγωνιστικότητα.

Είναι όμως η εμπορικότητα ικανό κριτήριο για την επιτυχία ή την αποτυχία των στόχων που είχε η Στοά κατά την ίδρυσή της;

Η Στοά του Βιβλίου ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1996 από τη Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία. Αποτελεί μια προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα κέντρο Πολιτισμού στην Αθήνα, ως συμβολή στην αναζήτηση και τον συγκερασμό μέσω του βιβλίου, των ιδεών του παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος¹.

Το εγχείρημα αυτό, με την ανταπόκριση των εκδοτών στο κάλεσμα της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, έκανε τη Στοά σημείο αναφοράς στον χώρο του βιβλίου, δίνοντάς της και την ανάλογη προβολή. Σημαίνοντα πρόσωπα της πολιτείας, ΜΜΕ και ο ακαδημαϊκός κόσμος πολύ συχνά προβάλλαν το έργο της Στοάς, δίνοντάς της κύρος στο ευρύ κοινό. Οι δράσεις της Στοάς στα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της, ανέδειξαν το βιβλίο ως πολιτισμικό αγαθό και έτυχαν αποδοχής από το αθηναϊκό κοινό. Ήταν μια εκδήλωση της ανάγκης του αναγνωστικού κοινού της Αθήνας για έναν χώρο πολιτισμού με άξονα το βιβλίο. Στην επιτυχία αυτή συνέβαλε η συνεργασία εκδοτών και Φ.Ε. με επίκεντρο τη Στοά, όπου οι εκδότες προβάλλοντας τα καταστήματά τους εντός Στοάς και η ίδια η Στοά με τις δράσεις της έδωσαν αίγλη στον χώρο.

Δυστυχώς σήμερα η εικόνα της Στοάς μαρτυρεί την εγκατάλειψη και την παρακμή του χώρου. Ακόμα πιο λυπηρό είναι το γεγονός της αντιπαράθεσης μεταξύ εκδοτών και Φ.Ε. Τα άδεια μαγαζιά δηλώνουν την παραίτηση των πρώην ενοίκων από τους στόχους της Στοάς, αλλά και οι δηλώσεις του προέδρου της Φ.Ε.² δημιουργούν ένα ζοφερό σκηνικό οικονομικής διαμάχης. Παράλληλα, οι εκδότες άνοιξαν καινούρια καταστήματα στο κέντρο της Αθήνας, τα οποία λειτουργούν ανταγωνιστικά προς την Στοά.

Μήπως όμως η φύση αυτής της αντιπαράθεσης, μειώνει την αξία του εγχειρήματος, όπως αυτό τέθηκε στους αρχικούς στόχους της Στοάς, προβάλλοντας το βιβλίο ως απλό εμπορικό προϊόν;

Στα παραπάνω προστίθεται το γεγονός ότι από το 2005 εμφανίζονται στην αγορά μεγάλα πολυκαταστήματα, που εμπορεύονται εκτός των άλλων και βιβλία, τα οποία έχουν μεγάλη δυνατότητα διαφήμισης, παραγκωνίζοντας έτσι τους πιο μικρούς και παραδοσιακούς χώρους. Παράλληλα η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών καταστημάτων διεκδίκησε μέρος της αγοράς του βιβλίου, με τις ευκολίες που παρέχουν οι ηλεκτρονικές αγορές, δημιουργώντας και αυτή ένα καινούριο δυσχερέστερο πλαίσιο για τους παραδοσιακούς χώρους εμπορίας βιβλίων. Συνέπεια αυτού είναι η αύξηση ανταγωνισμού στον εκδοτικό χώρο, με τους «μεγάλους» να επικρατούν έναντι των «μικρών», οι οποίοι ή συρρικνώνουν τις δραστηριότητές τους ή κλείνουν. Μέσω δε της διαφήμισης δημιούργησαν ένα καινούριο πρότυπο αναγνώστη, επιβάλλοντας το καταναλωτικό τρόπο ζωής και στην αγορά του βιβλίου.

Η Στοά διατηρεί ακόμα τον προσανατολισμό της προς τους εκδότες ποιοτικών βιβλίων, υποστηρίζοντας και το βιβλίο εξειδικευμένου θέματος. Όμως, αυτή η δράση της δεν γίνεται πλέον γνωστή στο ευρύ κοινό, οδηγώντας τη Στοά σε μαρασμό. Το γεγονός ότι η αρχική δυναμική χάθηκε δεν οφείλεται τόσο στην ανταγωνιστική της ανεπάρκεια, αλλά πολύ περισσότερο σε λάθη που έγιναν ως προς τον προσανατολισμό των δράσεών της. Αν και αυτές ακόμα προβάλλονται αρκετά, η φύση της ως χώρος βιβλιοπωλείων έχει ατονήσει στην συνείδηση του αναγνώστη. Με λίγα λόγια, ο μέσος αναγνώστης που θα πάει στην Στοά να παρακολουθήσει τις πολιτιστικές δραστηριότητές της, δεν θα απευθυνθεί στα βιβλιοπωλεία της Στοάς για την αγορά βιβλίων. Η έλλειψη παράλληλης προβολής των βιβλιοπωλείων δείχνει την αδυναμία συντονισμού Φ.Ε. και εκδοτών. Φαίνεται πως καμία από τις δύο πλευρές δεν προώθησε το βιβλίο, ως βιβλίο, όσο θα έπρεπε μέσα σε έναν χώρο, όπου στεγάζονται βιβλιοπωλεία.

Η μεγαλύτερη πρόκληση του εγχειρήματος ήταν να ισοσκελιστεί η εμπορικότητα των καταστημάτων με την προώθηση της πολιτιστικής αξίας του βιβλίου. Όπως φαίνεται από τη σημερινή εικόνα, καμία από αυτές τις δύο παραμέτρους δεν έχει υποστηριχθεί. Και αν εξετάσουμε μόνο την εμπορικότητα, που ως κριτήριο κυριαρχεί στον κόσμο της αγοράς, παραμερίζοντας για λίγο την πολιτιστική διάσταση του βιβλίου, διαπιστώνουμε πως οι ενέργειες της Στοάς και των καταστημάτων της δεν είναι ανάλογες με τις απαιτήσεις της σημερινής αγοράς. Ένα απλό ερώτημα: Γιατί οι εκδοτικοί οίκοι προτίμησαν να βάλουν λουκέτο στο βιβλιοπωλείο που διέθεταν εντός της Στοάς και να διατηρήσουν το κατάστημα που έχουν έξω από αυτή; Τα ενοίκια, ακόμη και η χωρητικότητα των καταστημάτων σίγουρα παίζουν τον ρόλο τους, αλλά είναι μόνο αυτά τα κριτήρια;

Η συνολική εικόνα δείχνει πως οι εκδοτικοί οίκοι, αν και είχαν τη δυνατότητα να συνυπάρξουν σε έναν χώρο κοινοτικού χαρακτήρα λειτουργώντας συλλογικά, επέλεξαν να δράσουν αυτόνομα. Η στάση των εκδοτών βέβαια δεν μπορεί να εξετασθεί ανεξάρτητα από τις προθέσεις και τις πρωτοβουλίες της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας. Το ζήτημα είναι εάν υπήρξε ποτέ πραγματικό ενδιαφέρον για την προώθηση του βιβλίου ως αγαθό πολιτισμού και για τη δημιουργία ενός χώρου, όπου το βιβλίο θα είχε τον πρωτεύοντα, ουσιαστικό και ενεργό ρόλο και όχι έναν χώρο «ντυμένο» απλώς με βιβλιοπωλεία. Γιατί δεν λείπουν τα βιβλιοπωλεία από το κέντρο της πόλης. Λείπει ένας χώρος Βιβλίων.

Η Στοά δεν μαράζωσε μόνο εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης, αλλά γιατί δεν απέκτησε ποτέ εκείνα τα χαρακτηριστικά που θα τη μετέτρεπαν σε έναν ιδιαίτερο και ξεχωριστό χώρο. Φαίνεται πως λείπει από τη φιλοσοφία της ένας κοινός άξονας, μία κεντρική ιδέα και μια συλλογική προσπάθεια, ώστε η Στοά να αποκτήσει την ταυτότητα ενός χώρου, που θα υπάρχει για το βιβλίο. Η πόλη μας έχει ανάγκη έναν ενεργό χώρο αφιερωμένο στο βιβλίο. Έναν εξωστρεφή χώρο, με συνεχείς δράσεις, ελκυστικό και ανοικτό προς το κοινό, όχι μόνο με σκοπό την προώθηση του βιβλίου, αλλά με σκοπό τη διάδοση της φιλαναγνωσίας και την εξοικείωση του κοινού με τον κόσμο του βιβλίου. Η Στοά του Βιβλίου, ως χώρος διαθέτει όλα τα προσόντα, ώστε να γίνει ένας χώρος βιβλίων, ένας *βιβλιοχώρος*.

Θα μπορούσαν ίσως τα καταστήματα που διαθέτει ο χώρος να διαμορφωθούν σε θεματικές ενότητες, όπου κάθε εκδοτικός οίκος θα συμπεριελάμβανε τα βιβλία που έχει εκδώσει στη συγκεκριμένη θεματική. Σε αυτήν την περίπτωση ο αναγνώστης θα μπορούσε να επιλέξει την ενότητα-κατάστημα που τον ενδιαφέρει και να βρει εκεί τους τίτλους που έχουν εκδοθεί από κάθε εκδότη. Κάθε νέα πρόταση σε συνδυασμό με την εκλογίκευση των μισθωμάτων εκ μέρους της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, θα μπορούσε ίσως να ξαναδώσει ζωή σε μία από τις ομορφότερες στοές της πόλης μας. Και ίσως –εκτός από τις δύο καφετέριες– θα μπορούσε κάπου να χωρέσει και μια βιβλιοθήκη.

¹ Από την ηλεκτρονική σελίδα της Στοάς του Βιβλίου.

² Δημήτρης Ρηγόπουλος, «Στοά του βιβλίου και των λουκέτων», *Καθημερινή, Αρχείο Πολιτισμού*, 10/2/2013, στο <http://www.kathimerini.gr/480453/article/politismos/arxeio-politismoy/stoa-toy-vivlioy-kai-twn-loyketwn>

Η Ελλάδα στο κατώφλι του 20ού αιώνα επιχειρεί να αποκτήσει πολιτική σταθερότητα και να εκσυγχρονιστεί, ώστε να ακολουθήσει τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη στην οικονομική ανάπτυξη, στην αστικοποίηση, στην κοινωνική αναδιάρθρωση. Παρατηρείται άνοδος στο βιοτικό κι αναβάθμιση στο μορφωτικό επίπεδο των Ελλήνων, ειδικά στα αστικά κέντρα. Η φιλαναγνωσία ανακηρύσσεται σε αρετή, η γνώση καταξιώνεται ως κοινωνικό αγαθό. Στον εκδοτικό χώρο η ελληνική αγορά επιδιώκει και τελικώς επιτυγχάνει το πέρασμα από τον εκδοτικό τυπογράφο στον επαγγελματία εκδότη, ο οποίος εκδίδει συστηματικά έργα εγχώριων και ξένων δημιουργών, εφαρμόζει συγκεκριμένη εκδοτική πολιτική και δε συνιστά απλό διεκπεραιωτή ανάμεσα στο συγγραφέα και στον αναγνώστη (Γιούργος: 2001, 134-140). Το βιβλίο, εκτός από πνευματικό αγαθό, γίνεται σταδιακά κι εμπορεύσιμο προϊόν. Η ιστορία των ιδεών συναντά τους νόμους της αγοράς. Την ίδια εποχή αναβαθμίζεται η Εθνική Βιβλιοθήκη, καθώς μεταστεγάζεται στο νέο της μέγαρο, στο κέντρο της Πρωτεύουσας. Η μεγαλοπρεπής αυτή στέγη του βιβλίου αποτυπώνει το ενδιαφέρον που η πνευματική κι η επιχειρηματική δραστηριότητα της εποχής επιδεικνύει σ' αυτό, ενώ προοικονομεί την ανάπτυξη της ελληνικής εκδοτικής αγοράς του βιβλίου στις επόμενες δεκαετίες.

Τα κλασικά γράμματα στον εικοστό αιώνα

Την περίοδο αυτή τα κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας διδάσκονται ήδη σε όλα τα μεγάλα πανεπιστήμια της Ευρώπης και στη Φιλοσοφική Σχολή του Καποδιστριακού. Μεγάλοι ευρωπαίοι φιλόλογοι πραγματοποιούν κριτικές εκδόσεις των κλασικών έργων. Η επίδραση του Κλασικισμού στην Ευρώπη, που στην Ελλάδα απέκτησε ισχυρές βάσεις επί Όθωνος, ενισχύεται. Η εθνική υπερηφάνεια, ταπεινωμένη από τις πρόσφατες ήττες, ανατρέχει στα έργα των αρχαίων προγόνων της, για να συντηρήσει την πληγωμένη της αυτοπεποίθηση κι αισιοδοξία.

Το γλωσσικό ζήτημα

Η πνευματική ζωή του Ελληνικού Κράτους ταλανίζεται ακόμη από το γλωσσικό ζήτημα, μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής, γεγονός που έχει επιπτώσεις στο εκδοτικό τοπίο αλλά στη μεταφραστική δραστηριότητα, καθώς η ενδογλωσσική μετάφραση στη δημοτική αποκτά και πολιτικό χαρακτήρα, όπως μαρτυρούν τα επεισόδια κατά τα *Ορεσσειακά*.

Η λογοτεχνική γενιά του 1880 αναδεικνύει δυναμικούς υποστηρικτές του δημοτικισμού με πνευματικό τους ταγό τον Κωστή Παλαμά. Υποστηρικτές της Δημοτικής είναι, εκτός από τους λογοτέχνες, και σημαντικοί επιστήμονες, προοδευτικές προσωπικότητες της εποχής (Δημήτριος Γληνός, Αλέξανδρος Δελμούζος, Μανόλης Τριανταφυλλίδης). Αλλά μια μεγάλη πλειοψηφία των πανεπιστημιακών δασκάλων της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τάσσονται φανατικά στο πλευρό της Καθαρεύουσας.

Οι οπαδοί του φερεγγισμού πιστεύουν ότι τα αρχαία κείμενα κινδυνεύουν από τις μεταφράσεις. Επειδή ονειρεύονται την επιστροφή στην αρχαία γλώσσα, βλέπουν σ' αυτές τη ματαίωση του σκοπού τους. Ταυτόχρονα με τις εκδόσεις των μεταφρασμένων κλασικών κειμένων, κυκλοφορούν και αξιόλογες κριτικές εκδόσεις τους, χωρίς όμως μετάφραση, όπως τα έργα του πανεπιστημιακού Γεωργίου Μιστριώτη. Καθώς η πλειοψηφία των μεταφραστών είναι υπέρμαχοι του Δημοτικισμού, η μετάφραση των κλασικών κειμένων στη Δημοτική επικρατεί. Παράλληλα ισχυροποιείται στους κόλπους των προοδευτικών πνευματικών ανθρώπων η αντίληψη ότι μια τέτοια μεταφορά συνδράμει την πνευματική αναγέννηση του έθνους.

Ο ρόλος των φιλολογικών περιοδικών

Λίγο πριν την εμφάνιση των συστηματικών εκδοτών οι εκδόσεις των μεταφράσεων των κλασικών έργων γίνονταν με τη συνεργασία συγγραφέα-τυπογράφου. Τα τυπογραφεία «Ο Παλαμήδης», Αδερφοί Περρή ή Αδερφοί Κτενά, από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα αναλάμβαναν την εκτύπωση αυτοεκδόσεων διανοούμενων και φιλολόγων.

Τα φιλολογικά και λογοτεχνικά περιοδικά της εποχής συμβάλλουν στην ενίσχυση της μεταφραστικής δραστηριότητας, καθώς πρωτοδημοσιεύουν, συχνά αποσπασματικά, μεταφραστικές απόπειρες φιλολόγων και λογοτεχνών. Αρκετές αρχαίες τραγωδίες, πριν εκδοθούν ολοκληρωμένες, δημοσιεύονται αποσπασματικά σε φιλολογικά περιοδικά. Το περιοδικό *Ακρίτας* δημοσιεύει το 1904 αποσπάσματα στη δημοτική της Ορέστειας σε μετάφραση Ιωάννη Γρυπάρη. Στο *Φιλολογικόν Δελτίον*, την *Ελληνική Δημιουργία*, τον *Φρουρό* δημοσιεύονται επίσης μεταφράσεις αποσπασματικά σωζόμενων κλασικών δραμάτων. Ο *Νουμάς*, προπύργιο του δημοτικισμού, φιλοξενεί μεταφράσεις κλασικών δραμάτων σε «μαλλιάρη» δημοτική. Στο τεύχος 87 δημοσιεύεται το 1904 *Του Σοφοκλή ο Αίας* σε μετάφραση Ζήσιμου Σίδερη. Το όλο εγχείρημα εντάσσεται το 1939, στη σειρά του Ζαχαρόπουλου.

Γεώργιος Φέξης: *Βιβλιοθήκη Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων*

Κατά το πρώτο πέμπτο του εικοστού αιώνα οι μεταφράσεις των κλασικών δραμάτων γίνονται στον ίδιο ρυθμό με των άλλων ειδών της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (Φιλοσοφία, Θέατρο, Ιστορία, Λυρική ποίηση). Η εμφάνιση των πρώτων συστηματικών εκδοτών στην ελληνική αγορά τις ενισχύει και τις συστηματοποιεί. Ο Γεώργιος Φέξης είναι ο πρώτος «συστηματικός», δηλαδή ο πρώτος επαγγελματίας, εκδότης, ο οποίος προσέλαβε φιλολογικό διευθυντή κι εισήγαγε εμπορική πολιτική (Γιούργος: 2001, 134-140).

Στα τέλη του 1910 ο Φέξης στηρίζει μεγάλο μέρος της εκδοτικής του πολιτικής στη μετάφραση των κλασικών έργων. *Βιβλιοθήκη Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων* ονομάζεται η μία από τις τρεις πρώτες σειρές βιβλίων που εγκαινιάζει, η οποία συμπληρώνει τη *Φιλοσοφική και Κοινωνική Βιβλιοθήκη* και τη *Βιβλιοθήκη της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας*. Η πώληση βιβλίων με δόσεις, η κατάτμηση των μεγάλων βιβλίων σε τεύχη, η δημιουργία δικτύου συνδρομητών καθιστά προσιτά τα βιβλία στο αναγνωστικό κοινό. Η μετάφραση κάθε δράματος είναι επίτομη, χαρτόδετη, δεν περιλαμβάνει το πρωτότυπο, γεγονός που επιτρέπει στην τιμή κάθε τόμου να είναι προσιτή για το κοινό και ταυτόχρονα επωφελής για τον εκδότη.

Η συνεργασία του Φέξη με δόκιμους λογοτέχνες, φιλολόγους και μεταφραστές πρόσφερε στις ελληνικές βιβλιοθήκες αξιόλογες μεταφράσεις δραμάτων του Αισχύλου, του Σοφοκλή, του Ευριπίδη, του Αριστοφάνη και των περισσότερων από τα εκτενή αποσπάσματα του Μενάνδρου. Από τα πρώτα δράματα που μεταφράζονται είναι οι *Πέρσαι* του Αισχύλου, το 1910, δια χειρός του λόγιου και ποιητή Ιωάννη Ζερβού, ο οποίος χρημάτισε επιμελητής του εκδοτικού οίκου. Το εκδοτικό εγχείρημα στέφεται με ακόμη μεγαλύτερη επιτυχία, καθώς ο Φέξης εξασφαλίζει τη συνεργασία επώνυμων φιλολόγων και σημαντικών λογοτεχνών της εποχής, όπως ο Μάρκος Αυγέρης, ο Κώστας Βάρναλης και ο Ιωάννης Γρυπάρης.

Ο τελευταίος σφραγίζει με το μεταφραστικό του έργο το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα. Επιφανής ποιητής και φιλόλογος θέτει ως στόχο να καταστεί η αρχαία ελληνική τραγωδία κατανοητή από το ευρύ αναγνωστικό κοινό. Η πρώτη μετάφραση, που εγκαινιάζει τη συνεργασία του Γρυπάρη με τη σειρά του Φέξη, είναι, το 1911, η *Ορέστεια* του Αισχύλου. Ακολουθεί την ίδια χρονιά το αισχυλικό δράμα *Επτά επί Θήβας*, αποσπάσματα του οποίου είχαν δημοσιευτεί στο περιοδικό *Νέα Ζωή* στην Αλεξάνδρεια, δύο χρόνια νωρίτερα.

Ο φιλόλογος και λογοτέχνης Μάρκος Αυγέρης ασχολήθηκε κυρίως με τις τραγωδίες του Σοφοκλή: το 1911 ο ίδιος μεταφράζει την

Ηλέκτρα, ο Κωνσταντίνος Χρηστομάνος την Αντιγόνη, ο Πολύβιος Δημητρακόπουλος τον Ίωνα, κι ο Νικόλαος Ποριώτης τις Φοίνισσες του Ευριπίδη.

Η συνεργασία του φιλόλογου, ποιητή και κριτικού της λογοτεχνίας Κώστα Βάρναλη με τον εκδοτικό οίκο Φέξη εγκαινιάζεται το 1910 με την έμμετρη μετάφραση των *Βακχών* του Ευριπίδη. Ο Βάρναλης αξιοποίησε τη σατιρική του διάθεση στην απόδοση των κωμωδίων του Αριστοφάνη στη δημοτική. Ξεκίνησε από τις *Νεφέλαι* και μετέφρασε συνολικά επτά κωμωδίες (*Βάτραχοι*, *Ειρήνη*, *Εκκλησιάζουσai*, *Ιππείς*, *Πλούτος*, *Λυσιστράτη*). Προηγήθηκε η μετάφραση στη δημοτική πέντε ευριπίδειων έργων (*Ηρακλής Μαινόμενος*, *Ιππόλυτος*, *Τρωαδίτισσες*, *Ηρακλείδai*, *Ικέτιδες*) και του σοφόκλειου *Αιάντα*.

Η κυκλοφορία της σειράς «Βιβλιοθήκη των Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων» από το Φέξη, σε συνδυασμό με την έκδοση του *Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού Ελευθερουδάκη*, της *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας* του Παύλου Δρανδάκη από τον Πυρσό, καθώς κι η αρχή της συγγραφής του *Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας* του Δημητρίου Δημητράκου διαμόρφωσαν στα μισά της τέταρτης δεκαετίας του εικοστού αιώνα έργα υποδομής, τα οποία και υπηρέτησαν την προσπάθεια του ελληνικού κράτους να αναβαθμίσει σταθερά το πνευματικό επίπεδο της χώρας και να προσδιορίσει την πολιτιστική της ταυτότητα.

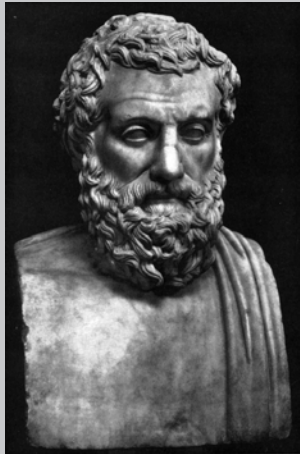
Εκδόσεις Ι.Ν. Ζαχαρόπουλος: *Βιβλιοθήκη Αρχαίων Ελλήνων Πεζογράφων και Ποιτών*

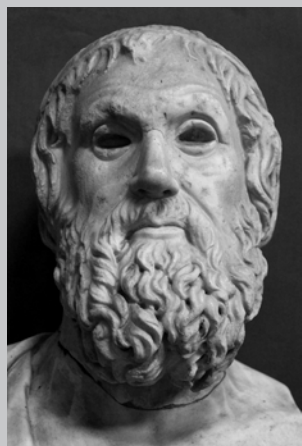
Οι εκδόσεις Ι.Ν. Ζαχαρόπουλος εμφανίζονται στο ελληνικό εκδοτικό τοπίο στη δεκαετία του 1920. *Βιβλιοθήκη Αρχαίων Ελλήνων Πεζογράφων και Ποιτών* ονομάζεται η σειρά των αρχαίων κλασικών κειμένων, ως επιμελητής της οποίας από το 1953 ως το 1958 προσλαμβάνεται ο Ευάγγελος Παπανούτσος. Υπό τη διεύθυνσή του εκδόθηκαν εκατό περίπου τόμοι μεταφράσεων των κλασικών έργων στη δημοτική.

Τα βιβλία της σειράς ήταν αρχικά δερματόδετα τομίδια, διαστάσεων βιβλίου τσέπης, όλα αριθμημένα. Αργότερα, όταν το βιβλίο τσέπης μεσουρανούσε, έγιναν χαρτόδετα, για λόγους οικονομίας και εκδοτικής πολιτικής. Το αρχαίο δράμα προτείνεται ως αντικείμενο φιλαναγνωσίας κι όχι ως αποκλειστικά διδακτικό εγχειρίδιο. Κάθε τόμος, εκτός από τη μετάφραση στη δημοτική, περιέχει το αρχαίο κείμενο, εισαγωγή και σχόλια. Ενώ αρχικά η μετάφραση κάθε δράματος ήταν επίτομη, με την πάροδο του χρόνου, δημιουργήθηκαν και συγκεντρωτικές, χαρτόδετες, εκδόσεις του ίδιου ποιητή, δύο ή τριών δραματικών έργων.

Η σιωπηλή αναγνώριση της πρωτοκαθεδρίας στη «γλώσσα-αφετηρία» και η απουσία, τουλάχιστον για το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα, θεωρητικών προβληματισμών της σύγχρονης θεωρίας της μετάφρασης προσδιόρισε ως αξιόλογη μετάφραση των αρχαίων δραμάτων την πιστή απόδοση του πρωτότυπου. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου δεν κρίθηκε απαραίτητο να διαθέτει ο μεταφραστής πάντοτε πτυχίο φιλολογίας.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Παναγή Λεκατσά, ο οποίος ξεκίνησε να σπουδάσει Νομική, δεν ολοκλήρωσε ποτέ τις σπουδές του αλλά διακρίθηκε για την ποιότητα και την ποσότητα του μεταφραστικού του έργου. Αναφέρονται ενδεικτικά οι μεταφράσεις του: *Μήδεια* (1939), *Κύκλωψ* και *Άλκηστις* (1954), *Ηρακλείδai* (1955). Από την ίδια σειρά κυκλοφόρησαν μεταφράσεις του σαμιώτη λόγιου Ζήσιμου Σίδερη (*Αίας* το 1939) και του μυτιληνιού φιλόλογου και λογοτέχνη Θρασύβουλου Σταύρου (*Ιφιγένεια η εν Αυλίδι* και *Ιφιγένεια η εν Ταύροις*, αμφότερα το 1956).

Βιβλιοπωλείο της Εστίας

Το Βιβλιοπωλείο της Εστίας, υπό τη διεύθυνση του Ιωάννη Δ. Κολλάρου από τις αρχές του εικοστού αιώνα, εκδίδει μεταφράσεις κλασικών δραμάτων στη δημοτική. Λίγο πριν το 1940 αποκτά τα δικαιώματα του μεταφραστικού έργου του Γρυπάρη. Ενδιαφέρον προκαλεί η έκδοση της μετάφρασης της *Αντιγόνης* του Θεοδόση Δουβαλετέλλη σε δεκαπεντασύλλαβους στίχους με ιδιαίτερα χορικά για τη μουσική του Mendelssohn (1933). Τη μετάφραση του *Οιδίποδα Τυράννου* του Φώτου Πολίτη (1936) συμπληρώνει το σύνολο των τραγωδιών του Ευριπίδη και των κωμωδιών του Αριστοφάνη από το Θρασύβουλο Σταύρου.

Το ελληνικό εκδοτικό τοπίο στην κρίσιμη δεκαετία 1930-1940

Παρά την οικονομική κρίση που οδήγησε σε κλείσιμο κάποιους ελληνικούς εκδοτικούς οίκους και σε οικονομικό μαρασμό κάποιους άλλους, υπήρξαν και περιπτώσεις εκδοτικών συγκροτημάτων που ιδρύθηκαν και άνθισαν μέσα στην κρίση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Επιστημονική Εταιρεία των Ελληνικών Γραμμάτων Πάπυρος. Ιδρύθηκε το 1936 από τον Ανδρέα Ι. Πουρνάρα με αποκλειστικό αντικείμενο τη φιλολογικά επιμελημένη έκδοση των «Απάντων των Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων»

Οι εκδόσεις των αρχαίων έργων είναι δερματόδετες, με σκούρο βυσσινί εξώφυλλο και χρυσή μπορντούρα. Συνήθως περιέχουν περισσότερα του ενός δράματα, δύο ή τρία κατά περίπτωση. Παράλληλα κυκλοφορούν και επίτομες, χαρτόδετες, οικονομικές, εκδόσεις, καθεμία αφιερωμένη σ' ένα δράμα. Κάθε βιβλίο κυκλοφορεί με εισαγωγή, σύντομα σχόλια, το πρωτότυπο κείμενο και τη μετάφρασή του, την οποία εκπονούν συνήθως Γυμνασιάρχες και δόκιμοι κλασικοί φιλόλογοι, όπως ο Γεράσιμος Σπαταλάς, Αθανάσιος Παπαχαρίσης και Νικόλαος Μπαξεβανάκης. Συχνά μάλιστα οι γλωσσομαθείς μεταφραστές παρέθεταν ολόκληρα μεταφρασμένα αποσπάσματα των κριτικών υπομνημάτων επιφανών γερμανών κλασικών φιλολόγων. Όλες οι μεταφράσεις έγιναν σε πεζό λόγο εκτός από τις έμμετρες του *Οιδίποδα επί Κολωνώ* και του μενάνδρειου *Δύσκολου*.

Ακαδημία Αθηνών: Ελληνική Βιβλιοθήκη

Στα μέσα της δεκαετίας του 1930 αρχίζει να δραστηριοποιείται στο χώρο των εκδόσεων η σειρά «Ελληνική Βιβλιοθήκη» της Ακαδημίας Αθηνών, σε επιμέλεια Ιωάννη Συκουτρή και συνεργασία με τον εκδοτικό οίκο της Εστίας. Το 1934 εκδίδεται η μετάφραση του *Συμποσίου* του Πλάτωνα, σε μετάφραση, εισαγωγή και σχόλια Ιωάννη Συκουτρή. Ακολουθεί το 1937 το *Περί Ποιητικής* του Αριστοτέλη, σε μετάφραση Σίμου Μενάρδου και εισαγωγή-σχόλια Ιωάννη Συκουτρή. Η έκδοση του πλατωνικού *Συμποσίου* προκαλεί ενορχηστρωμένη πολεμική κατασυκοφάντησης εναντίον του Συκουτρή, η οποία θα τον οδηγήσει στην αυτοκτονία, στις 21 Σεπτεμβρίου του 1937.

Μεταφράσεις και παραστάσεις αρχαίου δράματος

Μετά τις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα τα κλασικά δράματα δεν προσφέρονται πλέον μόνο για φιλιανγνωσία αλλά κυρίως για θεατρική παράσταση. Στην αναβίωση των θεατρικών παραστάσεων του αρχαίου δράματος συμβάλουν οι Δελφικές Γιορτές που διοργανώνει το ζεύγος Άγγελου και Εύας Σικελιανού το 1927 και το 1930, κατά την διάρκεια των οποίων θίασος ερασιτεχνών ηθοποιών παρουσιάζει τον *Προμηθέα Δεσμώτη* και τις *Ικέτιδες* του Αισχύλου αντίστοιχα. Οι τραγωδίες σε μετάφραση Ιωάννη Γρυπάρη, πραγματοποιούν ειδική, νέα έκδοση, το 1930.

Λίγο πριν το τέλος της τέταρτης δεκαετίας του εικοστού αιώνα το αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου υποδέχεται την πρώτη παράσταση

αρχαίου δράματος: πρόκειται για την *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή με την Κατίνα Παξινού και την Ελένη Παπαδάκη. Οι παραστάσεις αρχαίου δράματος στην Επίδαυρο, αν και διακόπτονται λόγω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αναζωπυρώνουν το μεταφραστικό ενδιαφέρον, επιτρέποντας εφεξής στη μετάφραση να είναι περισσότερο ελεύθερη και λογοτεχνική, να μην υποτάσσεται στα κελεύσματα της φιλολογικής επιστήμης. Η έμμετρη μετάφραση σταδιακά εγκαταλείπεται, παραχωρώντας τη θέση της σε πιο ελεύθερες φόρμες.

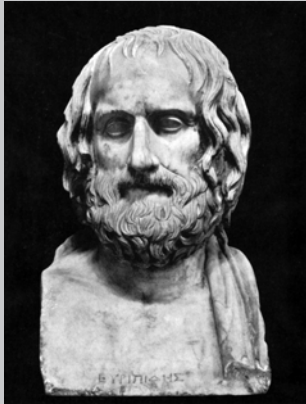
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γιούργος Κ. (2001). *Το ελληνικό βιβλίο, 1900-1940, Καθημερινή*, Επτά Ημέρες «Το ελληνικό βιβλίο», σ. 134-140

Κακριδής, Ι.Θ. (1942). «Το μεταφραστικό έργο του Ιωάννη Γρυπάρη». *Νέα Εστία*

Καρακατσούλη, Ά. (2011) *Στη χώρα των βιβλίων. Η εκδοτική ιστορία του βιβλιοπωλείου της Εστίας*. Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων. Αθήνα

Χαραλάμπους, Δ. (2001) *Το σχολικό βιβλίο στην Ελλάδα. Από το 19^ο αιώνα ως το 1940*. Καθημερινή, Επτά Ημέρες «Το ελληνικό βιβλίο», σ. 147-153

Το έργο του Miguel de Cervantes με πρωτότυπο τίτλο *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha* είναι το πρώτο μυθιστόρημα που εκτυπώθηκε, το οποίο εκδόθηκε σε δυο μέρη, το 1605 και το 1615. Είναι ένα από τα πιο εμπνευσμένα έργα της νεότερης δυτικής λογοτεχνίας. Στον πρόλογο του πρώτου μέρους, ο Θερβάντες σημειώνει πως συνέλαβε την ιδέα για το μυθιστόρημα στη φυλακή, πιθανώς αναφερόμενος στις περιόδους που πέρασε στη φυλακή του Κάστρο ντελ Ρίο (1592) ή της Σεβίλλης (1597-1598). Ένας τοπικός θρύλος υποστηρίζει πως γράφτηκε σε φυλακή της πόλης Μάντσεγκαν την περίοδο 1601-1603, ωστόσο η μελέτη της βιογραφίας του Θερβάντες δεν επιβεβαιώνει φυλάκιση του εκεί. Σύμφωνα με άλλη πιθανή εκδοχή, ο Θερβάντες εμπνεύστηκε κατά την περίοδο που ήταν αιχμάλωτος στο Αλγέρι (1575-1580). Η υπόθεση αυτή στηρίζεται στο γεγονός πως ως φανταστικός συγγραφέας του έργου εμφανίζεται στο κείμενο ο μουσουλμάνος ιστορικός Cide Hamete Benengeli που συνδέεται με πιθανή επαφή του Θερβάντες, στο Αλγέρι, με Άραβες και Τούρκους αφηγητές.

ΟΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ

Ο Δον Κιχώτης, μετάφραση και πρόλογος Κ. Καρθαίου, Αθήνα, Αετός, 1944

Είναι η πρώτη έκδοση του *Δον Κιχώτη* σε μετάφραση Καρθαίου. Ο Κώστας Καρθαίος (λογοτεχνικό ψευδώνυμο του Κλέανδρου Λάκωνα) γεννήθηκε στην Αθήνα το 1878, γιος του καθηγητή Μαθηματικών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Βασιλείου Λάκωνα. Φοίτησε στη Σχολή Ευελπίδων, από όπου αποφοίτησε το 1900 με το βαθμό του αξιωματικού του Πεζικού και συνέχισε τις σπουδές του στη Γερμανία και την Αυστρία (1907-1909). Στη συνέχεια ταξίδεψε ανά τη Γερμανία και τη Γαλλία και μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα εργάστηκε ως καθηγητής ανωτέρων μαθηματικών και πυροβολικής στο Σχολείο Υπαξιωματικών ως το 1912. Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους και

Κ. Καρθαίος & Ιουλία Ιατρίδη

κατά τη διάρκεια του Εθνικού Διχασμού το 1917 εξορίστηκε ως αντιβενιζελικός στη Θήρα και την Κέα. Τη θέση του στο στρατό επανέκτησε το 1920 και αποστρατεύτηκε μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή με το βαθμό του συνταγματάρχη. Η πρώτη εμφάνιση του Κώστα Καρθαίου στο χώρο των γραμμάτων πραγματοποιήθηκε το 1917 με την έκδοση της μετάφρασης της ποιητικής συλλογής του Όσκαρ Ουάιλντ «Η μπαλάντα της φυλακής του Ρέντιγκ». Το 1921 δημοσίευσε την πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο «Τα τραγούδια του νησιού μου και οι κηφισιώτικες μελωδίες». Υπήρξε αρχισυντάκτης του *Νουμά* (1919-1920), θέση από την οποία διαδραμάτισε ουσιαστικό ρόλο στο δημοτικιστικό κίνημα και διευθυντής των *Νεοελληνικών Γραμμάτων* (1935). Συνεργάστηκε επίσης με τα περιοδικά *Πνευματική Ζωή* και *Νέα Εστία*. Το 1935 διορίστηκε διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου και στη συνέχεια διευθυντής της δραματικής σχολής του θεάτρου, πρόεδρος της Επιτροπής Δραματολογίου και της Καλλιτεχνικής Επιτροπής. Συνεργάστηκε στη σύνταξη του Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού του Ελευθερουδάκη και στη Γραμματική της Δημοτικής του Μανώλη Τριανταφυλλίδη. Μετέφρασε έργα των Σαίξπηρ, Στρίντμπεργκ, Κλάιστ, Καλντερόν, Λόπε ντε Βέγκα και άλλων σημαντικών συγγραφέων υιοθετώντας μια μετριοπαθή δημοτική.

Πηγή: Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών, ΕΚΕΒΙ

<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=213>

Η έκδοση του 1944 έχει χοντρό δερματόδετο εξώφυλλο, είναι σε κανονικό μέγεθος και έχει 446 σελίδες. Διατηρεί αυτούσια τη σειρά των κεφαλαίων του αρχικού *Δον Κιχώτη*, ακόμα και ό,τι άλλο έχει παραθέσει ο Θερβάντες, όπως τον πρόλογό του, την αρίθμηση των κεφαλαίων, αφιερώσεις κλπ. Πρόκειται όμως για τη μετάφραση μόνο του πρώτου τόμου του *Δον Κιχώτη*.

Αξιοσημείωτη είναι η παρακάτω αναφορά : «Οι εννέα εικόνες έξω κειμένου είναι αντίγραφα από χαλκογραφίες του Δανιήλ Κοντοβέσκι (1788). Η εικόνα του εξωφύλλου είναι του ζωγράφου Κώστα Παπαδοπούλου». Οι συγκεκριμένες εικόνες διατηρούνται και σε αρ-

κετές εκδόσεις αργότερα. Να σημειωθεί επίσης ότι όλες οι εικόνες είναι τυπωμένες σε ιλουστρασιόν χαρτί, σε αντίθεση με το υπόλοιπο κείμενο, και δεν τοποθετούνται απαραίτητα σε θέση που να ταιριάζει ακριβώς με την εξιστόρηση της ιστορίας.

Ακολουθεί Εισαγωγή (σελίδες 5-22), κεφάλαιο με τίτλο «Ο Θερβάντες και το έργο του» καθώς και μια αφιέρωση του Θερβάντες η οποία υπάρχει στην πρώτη έκδοση του Δον Κιχώτη. Πριν ακόμα αρχίσει το κείμενο, υπάρχει ένας πρόλογος του συγγραφέα και ακολουθεί το κείμενο, το οποίο είναι μεταφρασμένο κατά λέξη από το αρχικό. Έχει διατηρηθεί ακόμα και η αρίθμηση των κεφαλαίων καθώς και οι τίτλοι των κεφαλαίων ακριβώς όπως είναι στο πρωτότυπο κείμενο. Ο τόμος αυτός χωρίζεται σε 4 μέρη («Βιβλία»), όπως και το αρχικό κείμενο, και υπάρχουν όλα τα κεφάλαια του πρωτότυπου ισπανικού κειμένου.

Δον Κιχώτης, Μιχαήλ Θερβάντες, μετάφραση απ' τα ισπανικά και πρόλογος Κ. Καρθαίου, Αθήνα, Σύγχρονη Λογοτεχνία, 1954

Αν και οι δυο εκδόσεις απέχουν περίπου 10 χρόνια, ωστόσο ελάχιστες είναι οι διαφορές τους. Συγκεκριμένα και εδώ έχουμε σκληρό, χοντρό, δερματόδετο εξώφυλλο, τη γνωστή εισαγωγή και την εικόνα του Θερβάντες. Ο αριθμός των σελίδων διαφέρει. Πρόκειται για 538 σελίδες, όχι όμως επειδή υπάρχει κάτι πρόσθετο ή κάτι παραπάνω σε σχέση με την προηγούμενη έκδοση, αλλά επειδή αλλάζει η γραμματοσειρά σε σχέση με την έκδοση του 1944 και επειδή είναι σχετικά πιο αραιοτυπωμένο εδώ το κείμενο (σε αυτή την έκδοση έχουμε περίπου 29 αράδες ανά σελίδα, ενώ στην προηγούμενη είχαμε περίπου 47).

Μιχαήλ Θερβάντες, Ο Δον Κιχώτης, μετάφραση και πρόλογος Κ. Καρθαίου, Αθήνα, Εστία, 1959-1964

Είναι η επόμενη έκδοση, στην οποία για πρώτη φορά περιλαμβάνεται και η μετάφραση του δεύτερου τόμου του Δον Κιχώτη. Και οι δύο τόμοι έχουν την κλασική, θα έλεγε κανείς μορφή των βιβλίων της Εστίας, σε χάρτινο εξώφυλλο με κουβερτούρα.

Ο πρώτος τόμος έχει 573 σελίδες και ήδη στην αρχή του αναφέρεται το εξής : «Η έκδοση αυτή είναι πιστή ανατύπωση από τη μετάφραση του Κ. Καρθαίου με τις ορθογραφικές του ιδιοτυπίες».

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ωστόσο ο δεύτερος τόμος του Δον Κιχώτη, αφενός γιατί είναι η πρώτη φορά που παρουσιάζεται στο ελληνικό κοινό, και αφετέρου επειδή η μετάφραση αυτή δεν υπογράφεται από τον Κ. Καρθαίο, αλλά από την Ιουλία Ιατρίδη, η οποία να συνεχίζει το μεταφραστικό έργο μετά τον θάνατο του Καρθαίου το 1955.

Η Ιουλία Ιατρίδη γεννήθηκε στην Αθήνα το 1914, κόρη του Ιωσήφ Μπουσίντου, Ισπανού αρχιμουσικού που διετέλεσε διευθυντής της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών για πολλά χρόνια. Σπούδασε ισπανική γλώσσα και λογοτεχνία στο πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης και βιολί στο Ωδείο Αθηνών. Εργάστηκε ως καθηγήτρια ισπανικών στο διδασκαλείο ξένων γλωσσών του πανεπιστημίου Αθηνών και ως δασκάλα βιολιού στο Ωδείο του Πειραιϊκού Συνδέσμου για δεκαπέντε χρόνια ενώ παράλληλα σταδιοδρόμησε ως σολίστ σε ευρωπαϊκές ορχήστρες. Στον χώρο της λογοτεχνίας πρωτοεμφανίστηκε γύρω στα 1950 με δημοσιεύσεις διηγημάτων της στη *Νέα Εστία*. Δυο χρόνια αργότερα τιμήθηκε με το Α΄ Βραβείο στον Διεθνή Διαγωνισμό Διηγήματος της εφημερίδας Herald Tribune της Νέας Υόρκης για το διήγημά της «Όλη νύχτα μαζί» (εκδόθηκε με τίτλο «Η νύχτα του Μιχάλη») και εξέδωσε το βιβλίο *Τρία Πρόσωπα*. Τιμήθηκε επίσης με το βραβείο Κώστα Ουράνη (1959 για το μυθιστόρημα *Καβαλλάρης στον άνεμο*), το Κρατικό βραβείο Πεζογραφίας (1964 για το μυθιστόρημα *Τα πέτρινα λιοντάρια*), το Α΄ Κρατικό Βραβείο Μυθιστορηματικής Βιογραφίας (1978 για τη μυθιστορηματική βιογραφία του Λόπε ντε Βέγκα με τίτλο *Πυρίγονος*), το βραβείο Μάθιους (1995 για το σύνολο του έργου της). Ασχολήθηκε με τη λογοτεχνική και θεατρική μετάφραση (Θερβάντες, Λόπε ντε Βέγκα, Βάλιε Ινκλάν, Τίρσο ντε Μολίνα, Μιγκέλ ντε Ουναμούντο, Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα κ.α.) και τις διασκευές λο-

γοτεχνικών έργων για το ραδιόφωνο και την τηλεόραση (Κάφκα, Τσέχωφ, Ζιρωντού κ.α.). Συνεργάστηκε με το περιοδικό *Ευθύνη*, από τις στήλες του οποίου ασχολήθηκε τα τελευταία χρόνια της ζωής της με το ζήτημα της ελληνικής γλώσσας. Υπήρξε αντιπρόεδρος της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών και της Εταιρείας Μεταφραστών Λογοτεχνίας, καθώς επίσης μέλος του Πεν-Κλαμπ και της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων. Πέθανε στην Αθήνα το 1996.

Πηγή: Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών, ΕΚΕΒΙ

<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=188>

Ο δεύτερος τόμος ως προς τη μορφή κινείται ακριβώς στο ίδιο πλαίσιο με τον πρώτο. Η Ιατρίδη, στο κεφάλαιο που υπάρχει στον τόμο αυτό «Ο Θερβάντες και το δεύτερο μέρος του Δον Κιχώτη», παραθέτει την εξής αφιέρωση : «Στη μνήμη του αγαπημένου μου Καρθαίου, τα λίγα ετούτα λόγια για τον Ιππότη της Φαντασίας». Υπό τον τίτλο «Σχόλια – Ερμηνείες – Εκδόσεις» αναφέρεται ότι το δεύτερο βιβλίο του *Δον Κιχώτη*, που αποτελείται από 74 κεφάλαια, εκδόθηκε το 1615 με αυτή την αφιέρωση και τίτλο :

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΦΑΝΤΑΣΤΟΥ ΙΠΠΟΤΗ
ΔΟΝ ΚΙΧΩΤΗ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΝΤΣΑ
από τον
ΜΙΓΕΛ ΝΤΕ ΘΕΡΒΑΝΤΕΣ ΣΑΑΒΕΔΡΑ
συγγραφέα του πρώτου μέρους.

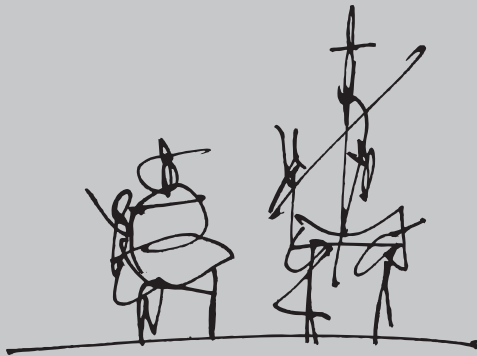
Αφιερώνεται στον δον Πέδρο Φερνάντο ντε Κάστρο, κόντε του Λέμος ντε Αντράδε και Βιλλιάλμπα, μαρκησιού ντε Σαρριά, ιππότη της Αυλής Αυτής Μεγαλειότητας, Διοικητή του Πενιαφιέλ και Θάρθα του Τάγματος της Αλκάνταρα, αντιβασιλέα, κυβερνήτη και αρχιστράτηγου του Βασιλείου της Νάπολης, προέδρου του Ανωτάτου Συμβουλίου της Ιταλίας. Έτος 1615.

Προνόμιο : Μαδρίτη, Χουάν ντε λα Κουέστα.

Πωλείται στο βιβλιοπωλείο του Φρανθίσκο Ρόμπλες βιβλιοπώλη του βασιλιά και κυρίου μας.

Μετά την αφιέρωση και τις διευκρινήσεις που δίνει ο ίδιος ο συγγραφέας στην έκδοσή του και μεταφέρει αυτούσιες η Ιατρίδη, ακολουθεί ο πρόλογος προς τον αναγνώστη, στον οποίο ο Θερβάντες εξηγεί ότι είναι ο ίδιος που έχει γράψει και το πρώτο μέρος και όχι κάποιος άλλος, όπως ήθελαν πολλοί να υποστηρίξουν, και στη συνέχεια παρατίθεται το κείμενο, κατά λέξη μεταφρασμένο από το πρωτότυπο και διατηρώντας όλα τα στοιχεία του αρχικού κειμένου. Τέλος να αναφερθεί πως η μετάφραση των σονέτων που βρίσκονται στον δεύτερο αυτό τόμο οφείλεται στη Ρένα Καρθαίου.

Από τις τελευταίες εκδόσεις που στηρίζονται στη μετάφραση του Καρθαίου είναι αυτή του Νοεμβρίου 2005 από τις εκδόσεις Πατάκη. Έχουμε να κάνουμε ξανά με «ανατύπωση» στην ουσία της πρώτης έκδοσης του Καρθαίου, αφού χαρακτηριστικά αναφέρεται στην αρχή του βιβλίου «Πρώτη έκδοση της παρούσας μετάφρασης από το Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Ι.Δ. Κολλάρου κ Σία Α. Ε., 1964». Ο τόμος αυτός αποτελείται από 636 σελίδες και επί της ουσίας πρόκειται για μεταφορά στα νέα ελληνικά της πρώτης μετάφρασης του 1944 από τον

Καρθαίο. Αναφέρεται επίσης πως έχει γίνει επεξεργασία των εικόνων από τον Gustave Doré (1832-1883), οι οποίες εικόνες είναι αυτές της έκδοσης του 1944.

Το 2007 εκδίδεται ξανά ο *Δον Κιχώτης* από τις εκδόσεις Πατάκη, σε μετάφραση Καρθαίου και Αγαθής Δημητρούκα. Ο τόμος αυτός, που αποτελείται από 729 σελίδες, στην ουσία αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης έκδοσης του 2005. Έχει ακριβώς την ίδια μορφή, την ίδια σελιδοποίηση, τις ίδιες εικόνες με την προηγούμενη έκδοση, ωστόσο χαρακτηρίζεται ως τόμος Β΄, αν και έχουν μεσολαβήσει δύο χρόνια από την προηγούμενη έκδοση. Πρόκειται για τη μετάφραση και των δύο τόμων του έργου του Θερβάντες, με το εξής σημείωμα προς τον αναγνώστη της Αγαθής Δημητρούκα:

Για τον τόμο που κρατάς στα χέρια σου έχουν εργαστεί – εν αγνοία του ενός και προς τιμήν του άλλου – δυο μεταφραστές : ο Κ. Καρθαίος το 1955, και η Α. Δημητρούκα από το 2005 έως και το μισό 2007.

Η ιδέα για τη συνύπαρξη αυτή ξεκίνησε από τον κοινό τους εκδοτικό οίκο, που κάποιοι «τεχνικοί» λόγοι τον εμπόδισαν να κυκλοφορήσει τον Β΄ τόμο του «*Δον Κιχώτη*» στην προηγούμενη μορφή του: μετάφραση του Καρθαίου ως το σημείο που τον σταμάτησε ο θάνατος και συνέχεια από την Ιουλία Ιατρίδη, με απόδοση των στίχων από τη Ρένα Καρθαίου.

Η Αγαθή Δημητρούκα, παθιασμένη με τον «*Δον Κιχώτη*» και το πνεύμα του, δέχτηκε ως πρόκληση την ιδέα και την απαίτηση αν συνταιριάξει γλωσσικές διαφορές πενήντα χρόνων και να συνεχίσει τη μετάφραση, όσο το δυνατόν, κοντά στον τρόπο του έμπειρου μεταφραστή μεγάλων έργων.

Η Δημητρούκα χρησιμοποιεί ως «βάση» την πρώτη μετάφραση του Καρθαίου, ωστόσο σε σημείωμα προς τον αναγνώστη παραθέτει και το δικό της τρόπο δουλειάς. Συγκεκριμένα τονίζει πως έχει διατηρήσει τα κύρια ονόματα όπως τα έχει μεταφράσει ο Καρθαίος, για λόγους ομοιομορφίας, ενώ τα πρωτοεμφανιζόμενα ονόματα εξελληνίζονται. Ακολουθεί πιο αναλυτική σύνταξη, όπου το κείμενο το επιτρέπει. Αναφέρει πως επανέρχονται παροιμίες, λαϊκές εκφράσεις και κάποιοι στίχοι, όπως έχουν δοθεί από τον Καρθαίο σε αυτά τα είκοσι επτά και μισό κεφάλαια που πρόλαβε να μεταφράσει ή σε ολόκληρο τον Α΄ τόμο. Επίσης διατηρείται η απόδοση των στίχων που έκανε η Ρένα Καρθαίου. Τέλος, στην έκδοση αυτή δεν επαναλαμβάνει την εισαγωγή που παραθέτει ο Καρθαίος στον Α΄ τόμο. Αντιθέτως εδώ προτάσσεται, σε μετάφραση της Δημητρούκα, το κείμενο του Χάινριχ Χάινε που συνόδευε τη γερμανική έκδοση του *Δον Κιχώτη* το 1837 (με σχέδια του Tony Johannot).

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Πρόκειται ως επί το πλείστον για παιδικές εκδόσεις ή για εκδόσεις οι οποίες δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιτεχνική τους εικονογράφηση.

Δον Κιχώτης, Μιγκέλ ντε Θερβάντες, διασκευή Dirk Walbrecker εικονογράφηση Doris Eisenburger, μετάφραση Εύα Βαρδάκη – Βασιλείου, Αθήνα, Πατάκης 1996

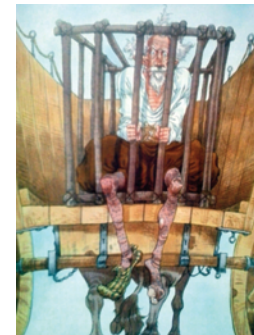
Δεν διατηρούνται όλα τα επεισόδια, αλλά και αυτά που υπάρχουν δίνονται με ελάχιστες λεπτομέρειες, με αρκετούς διαλόγους και περισσότερο περιγραφικά, απευθυνόμενο σε μικρούς αναγνώστες.

Δον Κιχώτης, Μιγκέλ δε Θερβάντες, διασκευή Μάρτιν Τζένκινς, μετάφραση Φανή Πανταζή, εικονογράφηση Κρις Ρίντελ, Αθήνα, Μεταίχμιο 2008

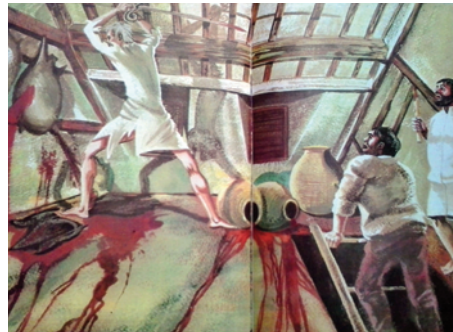
Πρόκειται για ένα αρκετά μεγάλο βιβλίο 349 σελίδων, με σκληρό χαρτόδετο εξώφυλλο. Τα περισσότερα από τα «πρωτότυπα» επεισόδια διατηρούνται και μάλιστα κάποια από αυτά με αρκετές λεπτομέρειες. Αξιοпрόσεκτη η μορφή του βιβλίου που μοιάζει αρκετά με κόμικς.

Πρωτοτυπία της έκδοσης αυτής και διαφορετικό σε σχέση με άλλες εικονογραφημένες εκδόσεις είναι και το εξής: ανάμεσα σε κάποια κεφάλαια, για να επιτευχθεί η συνέχεια της ιστορίας και η ένωση των επεισοδίων, ο συγγραφέας δεν έχει ακολουθήσει τον κλασικό τρόπο του Θερβάντες και της διήγησής του, αλλά έχει παρεμβάλλει υποτιθέμενα προσωπικά στοιχεία και εμπειρίες που τον οδήγησαν στην εξέλιξη της ιστορίας.

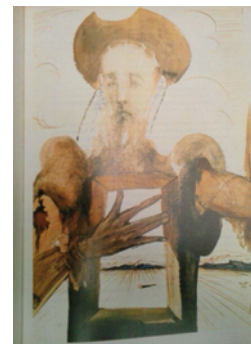
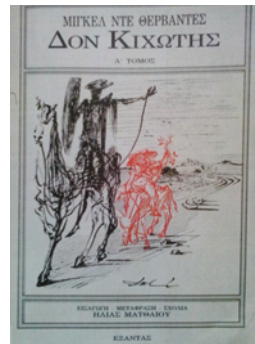
**Δον Κιχώτης, Μιχαήλ Θερβάντες, εικονογράφηση Φιλίππου Ντεγράβ,
μετάφραση και επιμέλεια έκδοσης Δημήτρη Γιάκου, Αθήνα, εκδόσεις Σιδέρη 1969;**

Πρόκειται για μεγάλο μεγέθους βιβλίο, με χαρτόδετο σκληρό εξώφυλλο και έχει μόνο 46 σελίδες. Ήδη από τον αριθμό των σελίδων καταλαβαίνουμε πως τα επεισόδια που έχουν διατηρηθεί και εξιστορούνται είναι τα πλέον γνωστά και αυτά παρουσιάζονται με όχι ιδιαίτερα πολλές λεπτομέρειες.

**Δον Κιχώτης, Μιγκέλ ντε Θερβάντες, εισαγωγή – μετάφραση – σχόλια Ηλίας Ματθαίου,
εικονογράφηση Σαλβαδόρ Νταλί, Αθήνα, Εξάντας 1994**

Είναι ίσως η πιο ενδιαφέρουσα από τις νεώτερες εκδόσεις, όχι τόσο επειδή ακολουθεί σχεδόν κατά γράμμα το πρωτότυπο κείμενο του Θερβάντες, όσο κυρίως επειδή η εικονογράφηση έχει γίνει από τον Σαλβαδόρ Νταλί.

Ο θεός επέστρεψε στον γενέθλιο τόπο έπειτα από επτά συναπτά έτη απουσίας. Κατά το δεύτερο έτος της απουσίας ο γενέθλιος τόπος του κατέστη γενέθλιος τόπος και του ανιψιού του. Όταν πρωτοσυστήθηκαν λοιπόν ο ανιψιός είχε διαμορφώσει ήδη ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

Κατά το πρώτο έτος των συναντήσεών τους, που λάμβαναν χώρα στο δωμάτιο του θείου, η αμνηχανία ήταν έκδηλη μεταξύ τους, οπότε περιορίστηκε ο καθένας από την πλευρά του να μιλά για το παρελθόν του. Αυτός ήταν ένας τρόπος αυτοσυστάσης με καταφανή σκοπό να διαμορφωθεί ένα επίστρωμα πάνω στο οποίο θα εξελισσόταν η σχέση τους. Ή όπως λένε οι πιο σοφοί ένας τρόπος για να σπάσει ο πάγος. Δυστυχώς το κόλπο απέτυχε καθώς όταν εξαντλήθηκαν οι παρελθοντικές αναφορές, η σιωπή εισχώρησε στις συναντήσεις τους και έλαβε καθολική θέση σ' αυτές επί ένα έτος.

Οι παρελθοντικοί αυτοί μονόλογοι βοήθησαν, πάντως, τους δύο κυρίους να βγάλουν από ένα ασφαλές συμπέρασμα ο ένας για τον άλλο. Ο θεός παρατήρησε πως ο ανιψιός διαχειρίζεται ένα ευρύ λεξιλόγιο, γεγονός που του υπενθύμισε ότι οι γόννοι τού ανιψιού ήταν διακεκριμένοι γλωσσολόγοι, και ότι αυτό το λεξιλόγιο, ενώ το κατέχει πλήρως εννοιολογικά, σε περιπτώσεις δεν δύναται να το ταυτοποιήσει σε εμπειρικό επίπεδο. Ο ανιψιός από την άλλη διαπίστωσε ότι ο θεός μεταχειρίζεται έναν ικανοποιητικό αριθμό λημμάτων, για το δεδομένα του ανιψιού, μόνο που σ' ορισμένες περιπτώσεις εκστομίζει τις λέξεις δίχως να τον ενδιαφέρει αν θα αποδώσουν το νόημα που ο ίδιος λογικά θα έπρεπε να επιδιώκει. Ξαν να τις σπρώχνει ώστε να σταθούν νοηματικά αφ' εαυτών. Μέσα από αυτή τη παρατήρηση ο ανιψιός διασαφήνισε πλήρως την έννοια της παραδοξότητας που ως τότε του διέφευγε στο εμπειρικό πεδίο.

Η σιωπή, εκτός από καθολική, έλαβε εντέλει και αβίαστη θέση μεταξύ τους, ώστε ο καθένας δίχως ίχνος αμνηχανίας πλέον απασχολούνταν με οτιδήποτε αρέσκονταν. Ο θεός με μια σωρεία έξων και την παράλληλη ανάγνωση κάποιου βιβλίου και ο ανιψιός με την επιμελή αποσύνθεση κάποιου παιχνιδιού και την παράλληλη ανάγνωση κάποιου βιβλίου. Δίχως προσχέδιο λοιπόν η οικειότητα άρχισε να διαμειβεται μεταξύ τους σιωπηλά. Αν και μερικώς παράταιροι ως προς τις απασχολήσεις τους, απασχολούνταν επί ενός κοινού επιστρώματος, αυτό της σιωπής. Κι όσο απασχολημένοι κι αν ήταν με τα της αρεσκείας τους δεν θα μπορούσε, έπειτα από ένα συναπτό έτος, να μην τους απασχολήσει το γεγονός ότι από κοινού διαμόρφωσαν ένα πλαίσιο σιωπής. Κι επειδή το ζήτημα άρχισε να τους απασχολεί πολύ σοβαρά, η σιωπή έσπασε τον τρίτο χρόνο των συναντήσεών τους.

Πρώτος μίλησε ο θεός.

– Αναρωτιόμουν...

– Επιτέλους, τον διέκοψε ο ανιψιός.

– Αναρωτιόμουν ποια είναι η κατάλληλη ηλικία για να ενδιατρίψει κανείς στη σιωπή.

– Και που κατέληξες, ρώτησε ο ανιψιός.

– Στην πρωτοπλασματική... εν αρχή ην η σιωπή.

– Βρήκες ώρα κι εσύ, ίσα ίσα που αρχίσαμε να τα λέμε, αποκρίθηκε ο ανιψιός.

– Εσύ, γενικώς, αναρωτιέσαι καθόλου, ρώτησε ο θεός.

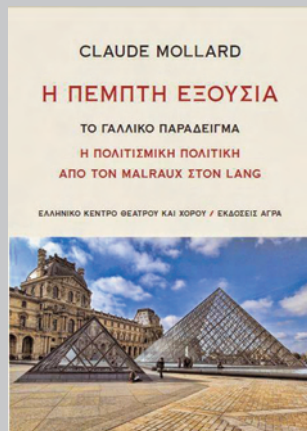
– Αναρωτιέμαι...

– Όστε έτσι, τον διέκοψε ο θεός.

– Αναρωτιέμαι τι θα συνέβαινε αν το δεξί μου χέρι βρισκόταν στη θέση του αριστερού και το αριστερό έπαιρνε τη θέση του δεξιού.

– Χμ, έκανε ο θεός, και που κατέληξες;

- Σε μια τέτοια περίπτωση το μόνο σίγουρο είναι ότι θ' άρχιζα ν' αναρωτιέμαι τι θα γινόταν αν το αριστερό μου χέρι λάμβανε τη θέση του δεξιού και το δεξί τη θέση του αριστερού.
- Με άγχωσες άτιμε, αποκρίθηκε ο θεός.
- Τι εννοείς;
- Η αντιστρεψιμότητα της αντιστροφής μου προκαλεί υπαρξιακό άγχος ανισορροπίας, εξήγησε ο θεός.
- Από στροφές τα πας περίφημα, αλλά ξεχνάς πως δεν διαθέτω βιωματικό απόθεμα περί άγχους.
- Τυχερέ!, ή μάλλον πρόσκαιρα τυχερέ, αναφώνησε ο θεός.
- Απωλέσαμε την σιωπή του πρωτοπλάσματος, μουρμούρισε ο ανιψιός.
- Να και κάτι μη αντιστρέψιμο για την κατάστασή μας, είπε ο θεός.
- Αισθάνεσαι καλύτερα, ρώτησε ο ανιψιός.
- ...

Δεν μας κάνει καμία εντύπωση που η κυκλοφορία, το 2014, του εν λόγω βιβλίου στα ελληνικά από το Εθνικό Κέντρο Θεάτρου και Χορού και τις Εκδόσεις Άγρα, βιβλίου γραμμένου από τον πρώην Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Πολιτισμού της Γαλλίας, Κλώντ Μολλάρ, δεν γνώρισε ακόμη καμιά ιδιαίτερη αποδοχή και δεν πλαισιώθηκε από συζητήσεις στον ελληνικό τύπο. Πρόκειται για ένα πόνημα σχεδόν επτακοσίων πυκνών σελίδων, με θέμα την πολιτική για τον πολιτισμό στη Γαλλία από το 1959 μέχρι και το 1999 —από τις επιλογές του Αντρέ Μαλρώ, μέχρι κι εκείνες του Τζακ Λανγκ, ως Υπουργών Πολιτισμού. Αντικείμενο της μελέτης είναι «η περιπέτεια της άσκησης μιας σοβαρής και μεγαλόπνοης πολιτικής για τον πολιτισμό» και ο συγγραφέας την φέρνει σε πέρας με αρετές όχι μόνον πολιτικού, αλλά και εμβριθούς, έμπειρου ιστορικού.

«Η μελέτη της κουλτούρας είναι η κουλτούρα μας», έχει γράψει ο Roy Wagner, και τούτο το αξίωμα δεν έχει αξιοποιηθεί δεόντως στην Ελλάδα του σήμερα, μιας που, όπως εύστοχα σημειώνει η Μυρσίνη Ζορμπά (*Πολιτική του Πολιτισμού*, Πατάκης 2014, σ. 13), τέσσερις δεκαετίες μετά την ίδρυση του Υπουργείου Πολιτισμού, δεν έχει βρεθεί ακόμη ικανοποιητική στρατηγική για τον πολιτισμό, και ούτε διεξάγεται η απαιτούμενη κουβέντα. Και βέβαια, η πολιτισμική πολιτική δεν είναι διόλου ανεξάρτητη από το πώς ορίζουμε την κουλτούρα. Για όλους τους παραπάνω λόγους οφείλουμε, εν τέλει, ως επιστήμονες, καλλιτέχνες, φιλότεχνοι ή απασχολούμενοι με τα κοινά, να στρέψουμε προσεκτικά το βλέμμα μας στο λεγόμενο «γαλλικό παράδειγμα», εκτιμώντας την ιστορία του, και μέσω αυτής, κατανοώντας εν συνεχεία, την έννοια της πολιτικής για τον πολιτισμό στην δική μας χώρα, η οποία, άλλωστε, ουκ ολίγες φορές επικαλέστηκε και προσαρμοσε, κατά δύναμη, στα μέτρα της το γαλλικό πολιτισμικό πρότυπο.

Αξίζει, συν τοις άλλοις, να αναφερθεί, πως το ανά χείρας έργο κυκλοφόρησε στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Ε.ΚΕ.ΘΕ.Χ, το οποίο είχε συμπεριλάβει στους καταστατικούς του σκοπούς την έκδοση βιβλίων σχετικών και με την άσκηση πολιτικής στους τομείς των τεχνών. Από την απόφαση της έκδοσης του συγκεκριμένου πονήματος, μέχρι και την κυκλοφορία του, το Κέντρο καταργήθηκε τον Ιανουάριο του 2012 με το επιχείρημα ότι «η ύπαρξή του απαξιώνει τις Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού», όπως έγραφε ο πρόσφατα εκλιπών Πρόεδρος Δ.Σ. του Ε.ΚΕ.ΘΕ.Χ, Γιώργος Θ. Δραγώνας, στο εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου.

Η δεκαετία του 1960 και οι νέες πρωτοπορίες, το συλλογικό όργανο των διανοουμένων κατά της εξουσίας, η διερώτηση περί ενός κράτους-μαϊκήνα, η λαϊκή παιδεία και ο λαϊκισμός σε σχέση με την τέχνη και την αποθέωση του «νέου», τα σκάνδαλα, οι πολιτικές επιπτώσεις του Μάη του '68 στην τέχνη και στην πολιτική για την τέχνη, η έννοια της πολιτιστικής διαχείρισης, η επικοινωνιακή πολιτική για τον πολιτισμό, η πολιτική προτεραιότητα ως προς τη διάσωση και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, τα χίλια (κυριολεκτικώς, και λίγα λέμε...) πρόσωπα του πολιτισμού, η απόσταση και η συνάφεια ανάμεσα στο τοπικό και το παγκόσμιο, ο ρόλος του φιλελευθερισμού, η χαρά της δημιουργίας, το ευρωπαϊκό στοιχείο, είναι μερικά μόνο από τα βασικά ζητήματα που θίγει με γενναιότητα, και κρίνει έξω από τα δόντια, ο συγγραφέας στο εγχείρημά του.

«Η συρρικνωμένη εθνική Γαλλία, προστατευμένη εντός των πατρογονικών και ιδεολογικών της συνόρων, η συρρικνωμένη φειδωλή Γαλλία, η οποία συντηρεί φαινόμενα ξενοφοβίας, και η οποία συνεχίζει να ονειρεύεται την πάλοι ποτέ κυριαρχία της, προσδοκώντας να εδραιώσει στο εσωτερικό της τη φυλετική διαιώνιση, προετοιμάζεται να επιστρέψει δριμύτερη: υπό το φως το καθησυχαστικό, το υψιπετές, το παραδοσιακό, το χρηστόθετο κάποιων ακαδημαϊκών πνευμάτων, αυτών ακριβώς που μισούσε η Jeanne Laurent, τα οποία υποφέρουν βλέποντας ότι η ιστορία πορεύεται απρόσκοπτα πολύ πέρα από τα όρια που η σκέψη τους αδυνατεί να προσπελάσει. Γι' αυτό λοιπόν, προκειμένου να εμποδιστεί αυτή η ύπουλη προσπάθεια δολιοφθοράς η τόσο αξιοθρήνητη, θέλησα να γίνουν ευρύτερα γνωστά τα κεκτημένα της πολιτιστικής ιστορίας που εκτείνεται από τον Malraux ως τον Lang. Δίχως διάθεση απολογίας, απεναντίας. Έχει ακόμη

δρόμο μπροστά της», γράφει ο Μολλάρ στο επιλογικό κομμάτι του έργου του, που τιτλοφορείται «Ερωτήματα για τον 21^ο αιώνα», και, θα λέγαμε, πως ο ίδιος επιτυγχάνει να κρατήσει ζωντανό το όραμα της δημιουργίας και της τέχνης που διαρκώς ανανεώνονται και συνάμα ανανεώνουν τη σκηνή της πολιτισμικής πολιτικής· μιας πολιτισμικής πολιτικής η οποία «αναζητά στα τριςβάθα του εαυτού μας τις ρίζες του πεπρωμένου μας για να μας εκμυστηρευτεί πως η πολιτική για τον πολιτισμό είναι γεμάτη «ενθουσιασμό, υπερβάσεις και αδελφοσύνη».

Όσο για την έννοια της «Πέμπτης Εξουσίας», που αποτελεί και τον τίτλο του βιβλίου, ο Μολλάρ σχολιάζει την εξέλιξη των πολιτικών εξουσιών σε σχέση με το ζήτημα του πολιτισμού. Κοντά στις τρεις εξουσίες τις οποίες περιέγραψε ο Μοντεσκιέ, επισημαίνει, προστίθεται μια τέταρτη: εκείνη του τύπου και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Η «Πέμπτη Εξουσία» δεν είναι άλλη από εκείνην του πολιτισμού – και ιδιαίτερα, εν προκειμένω, όπως εφαρμόστηκε στη Γαλλία επί 5ης Δημοκρατίας, μια Γαλλία η οποία «αφού χρειάστηκε ν' απαρνηθεί την ιδιότητά της ως μητρόπολη μιας αυτοκρατορίας, συνέχισε να λάμπει σε παγκόσμιο επίπεδο ως πρωτεργάτης στην οικοδόμηση της Ευρώπης και να πρωτοστατεί στις φιλειρηνικές διαδικασίες εθνών και πολιτών».

Από τη μία πλευρά ο Μαλρώ ως ιδρυτής του Υπουργείου Πολιτιστικών Υποθέσεων και, από το 1959 έως το 1969, «υπουργός του υπουργήματος», που πραγμάτωσε «ένα αληθινό λειτούργημα λατρείας του πολιτισμού», και από την άλλη ο Λανγκ, μετά το 1981, ο οποίος θεσμοθέτησε ένα πολύ λιγότερο προσωποπαγές καθεστώς, ευνοώντας μια πολιτιστική διαχείριση που επιμερίζεται σε πληθώρα προσώπων και συνιστά, κατά τον Μολλάρ, τη συνθήκη του «υπουργείου των υπουργών». Αμφότερες οι περιπτώσεις, καθώς και τα ενδιάμεσα και επόμενα συντομότερα χρονικά στάδια, καταδεικνύουν ένα είδος διοικητικής επανάστασης, που επέφερε τη διαμόρφωση ενός πολιτιστικού κράτους. Αυτό το τελευταίο δεν μπορούμε να πούμε πως το ζήσαμε ποτέ, τηρουμένων των αναλογιών, στην Ελλάδα. Το βιβλίο του Μολλάρ είναι, λοιπόν, επιπλέον σημαντικό, ακριβώς επειδή εκθέτει αναλυτικά τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε από τους εκάστοτε Γάλλους ιθύνοντες, τη στρατηγική, τα σφάλματα και τα αποτελέσματα των πολιτικών για το πολιτισμό, και κατά μία έννοια μας προσκαλεί να φανταστούμε τη δική μας ιδανική εκδοχή πολιτιστικού κράτους, με το όνειρο, γιατί όχι, μιας πολιτισμικής δημοκρατίας, όπως σημειώνει η Ζορμπά, που για πρώτη φορά θα αξιοποιούσε σταθερά το πολιτισμικό μας κεφάλαιο, απελευθερώνοντας δημιουργικότητες δυνάμεις και λειτουργώντας ευεργετικά ακόμη και ως προς την έξοδό μας από την κρίση.

Διαλέξαμε, πάντως, για τίτλο του άρθρου, μια φράση της Χάνα Άρεντ, από το βιβλίο της *Η κρίση της κουλτούρας και άλλα κείμενα*, που, κατά τη γνώμη μας, πολύ ορθά υποστηρίζει ότι δεν είναι δυνατόν, ούτε και χρειάζεται, να λυθεί η σύγκρουση μεταξύ τέχνης και πολιτικής – ρήση που υπονοεί, βεβαίως, πως, ως επί το πλείστον, οι σκοποί της τέχνης και των καλλιτεχνών, δεν ταυτίζονται με τους σκοπούς της πολιτικής για την τέχνη και των πολιτισμό, όπως δύναται να την εκφράσει και να την εφαρμόσει ένα κράτος. Είναι δύσκολο να ορίσουμε εδώ την έννοια της τέχνης, ας σταθούμε όμως σε έναν από τους ορισμούς που δίνει ο Μολλάρ στην πολιτισμική πολιτική· είναι κι αυτή μια τέχνη, μας λέει, μια «τέχνη εξερεύνησης του αύριο», αφού «οι ιδέες γύρω από τον πολιτισμό βαραίνουν όλο και πιο αισθητά την κοινωνία που ζούμε». Στην υπηρεσία του αύριο, χρειαζόμαστε, λοιπόν, μεταξύ άλλων, σοβαρές μελέτες των πολιτικών που εφαρμόστηκαν για τον πολιτισμό, που να ερμηνεύουν και να στέκονται κριτικά απέναντι στις επίσημες τοποθετήσεις, και το βιβλίο του Μολλάρ είναι υπόδειγμα μιας τέτοιας μελέτης.

Πότε ξεκίνησε η επιχείρησή σας να λειτουργεί;

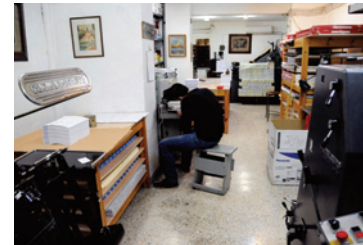
Η επιχείρηση ξεκίνησε πριν 50 χρόνια ακριβώς από τον πατέρα μου οι οποίοι ξεκίνησε ως εργάτης στην «Εστία» και εκεί έμαθε την τέχνη της τυπογραφίας. Μετά έφτιαξε το δικό του μαγαζί και ξεκίνησε δειλά δειλά, με κάσες και γράμματα στην αρχή. Στη συνέχεια επεκτάθηκε, έβαλε πιεστήριο, μπήκανε χυτήρια, προσέλαβε προσωπικό και έτσι αναπτύχθηκε στο χώρο με όλα τα απαραίτητα μηχανήματα.

Εσείς πότε αρχίσατε να ασχολείστε με την επιχείρηση;

Εγώ ξεκίνησα από πιτσιρικάς, από το δημοτικό, όταν άρχισα να καταλαβαίνω τη δουλειά. Έκανα μικροδουλειές εδώ μέσα και άρχισα να μαθαίνω την τέχνη. Ξεκίνησα από την κάσα, να μαζεύω και να στοιχειοθετώ κειμενάκια, μετά να φτιάχνω μικρές μακέτες, είτε μπλοκ, είτε κάρτα, οτιδήποτε και μεγαλώνοντας ο πατέρας μου με έβαζε σιγά σιγά και στα μηχανήματα για να εξοικειώνομαι περισσότερο, όχι τόσο ως προς τη λειτουργία –γιατί ήμουν μικρός ακόμα και φοβόταν μη χτυπήσω– αλλά περισσότερο ως προς τη φιλοσοφία της εκτύπωσης και όλα τα σχετικά με τη δουλειά.

Όταν λέτε «κάσα» τι εννοείτε;

Η κάσα είναι τα στοιχεία που στοιχειοθετείς. Είναι το πάνω και το κάτω μέρος που συμπεριλαμβάνουν τα μεταλλικά γραμματάκια. Είναι όλα τα σύμβολα, τονισμοί, αριθμοί, πεζά, κεφαλαία και το κάθε ένα είναι στη θέση του για να στοιχειοθετείς και να φτιάχνεις ότι θέλεις. Όταν έφτιαχνες μακέτες χρησιμοποιούσες και ποντιγιέ γραμμές –έτσι λεγόnton– οτιδήποτε σύμβολο υπήρχε σε στοιχεία, χιλιάδες γράμματα, χιλιάδες κασσόνια, κομό τα λέγαμε εμείς που είχαν διάφορες οικογένειες γραμμάτων και σύμβολα τα οποία έπαιρνες και έφτιαχνες τη μακέτα στο τελάρο που το σφίγγαμε και κάναμε ότι θέλαμε, τα πάντα.

Είπατε ήταν επικίνδυνη η δουλειά εκείνη την εποχή.

Ναι γιατί όλα γινόντουσαν στο χέρι, υπήρχαν μηχανήματα, πιεστήρια και όλα αυτά θέλανε μεγάλη προσοχή. Δεν ήταν για παιδιά αυτά. Γι αυτό έκανα περιορισμένα πράγματα. Αργότερα ξεκίνησα πιο δυναμικά.

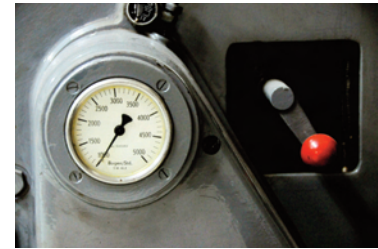
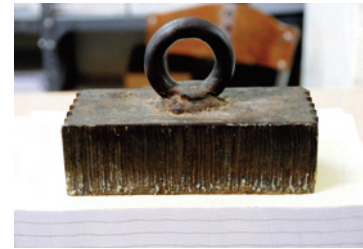
Ο πατέρας σας πότε αποσύρθηκε;

Ο πατέρας μου συνταξιοδοτήθηκε το 2000 και από τότε αναλάβαμε τα τρία αδέρφια που κρατάμε την επιχείρηση και συνεχίζουμε μέχρι σήμερα μια παράδοση που ελπίζουμε να κρατήσει.

Ποιες ήταν οι δουλειές που σας αναθέτανε τότε και ποιες σήμερα;

Σαν τυπογραφείο το βιβλίο ήταν και παραμένει μέχρι σήμερα η βασική μας ασχολία. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει πως δεν γνωρίζαμε και δεν κάναμε οποιαδήποτε άλλη δουλειά όπως εφημερίδες, περιοδικά, κάρτες, τιμολόγια, μπλοκ, προσκλητήρια. Οτιδήποτε έχει σχέση με το έντυπο το βγάζαμε και το βγάζουμε και σήμερα. Είχαμε αποκτήσει τις γνώσεις και την τέχνη να τα κάνουμε όλα αυτά γιατί –ανεξάρτητα από την εποχή– δεν μπορείς να είσαι μόνο σε κάτι συγκεκριμένο, πρέπει να εμπλουτίζεις λίγο τη γκάμα των εργασιών για να είσαι και ανταγωνιστικός και να μπορείς να προσελκύεις τον κόσμο και για άλλες εργασίες πέραν του βιβλίου.

Πάντως με το βιβλίο ξεκίνησε και μετά ήρθαν όλα τα υπόλοιπα. Και αυτό λόγω των ιδρυμάτων με τα οποία συνεργαζόταν ο πατέρας μου όπως η Ακαδημία Αθηνών, το Πανεπιστήμιο, το Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μελετών της Βενετίας, ο Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων και άλλα πολλά που αν τα πω όλα θα γεμίσουμε πολλές σελίδες...

Και σήμερα τι χώρο καταλαμβάνει το βιβλίο στη δουλειά σας;

Εξακολουθεί να υπάρχει το βιβλίο όπως υπήρχε και τότε, απλά λόγω της κρίσης και της διάδοσης του ηλεκτρονικού εντύπου έχει μειωθεί λίγο το ενδιαφέρον. Είμαστε σε μια φάση αναμονής λόγω της κατάστασης.

Από κει και πέρα η τεχνολογία έχει μπει στη δουλειά μας, δεν μπορείς να την αγνοήσεις και προσπαθούμε και σε αυτό το κομμάτι να ανταποκριθούμε αναλαμβάνοντας από πέρσι και ηλεκτρονικά βιβλία.

Στο ηλεκτρονικό βιβλίο, κάνεις ό,τι θα έκανες και στο κανονικό βιβλίο, μέχρι να σου δώσει ο πελάτης το «τυπωθήτω», απλά δεν τυπώνεις.

Του το παραδίδεις σελιδοποιημένο και το κατεβάζει στον υπολογιστή του. Αν θελήσει μετά να το τυπώσει, υπάρχει το αρχείο σε pdf, είναι δηλαδή έτοιμο προς εκτύπωση. Έχουμε πολλές περιπτώσεις βιβλίων τα οποία τα κρατάνε ηλεκτρονικά, βγάζουν 2-3 εκτυπώσεις για να κάνουν τη δουλειά τους ψηφιακά, που δεν κοστίζει τίποτα και αν όλα πάνε καλά θα τα εκτυπώσουν.

Το μειωμένο κόστος στο ηλεκτρονικό βιβλίο είναι σημαντικό θέμα αλλά το βιβλίο έχει άλλη χάρη όταν το πιάνεις και το ξεφυλλίζεις. Αυτό δεν το λέω μόνο εγώ, είναι κοινώς αποδεκτό. Αλλιώς είναι το βιβλίο στα χέρια σου και αλλιώς σε έναν υπολογιστή. Δεν έχει πεθάνει αυτή η αίσθηση, απλά είμαστε σε μια μεταβατική περίοδο λόγω οικονομικής κρίσης που πιστεύω σε λίγο θα περάσει.

Ποια είναι η προσωπική σας σχέση με τα βιβλία. Είστε αναγνώστης;

Για να είμαι ειλικρινής και μάλλον λόγω δουλειάς, διαβάζω ότι πέφτει στα μάτια μου εκείνη την ώρα, φτιάχνοντας τα βιβλία, τυπώνοντάς

τα. Δεν έχω γενικά το χρόνο να διαβάζω «εκτός δουλειάς» και ποτέ δεν είχα. Δεν έχω πάρει ποτέ στα χέρια μου ένα βιβλίο να το διαβάσω.

Πάνω στη διαδικασία της εκτύπωσης υπήρξε ποτέ κάποιο βιβλίο που σας τράβηξε την προσοχή για κάποιο λόγο;

Ναι και το διάβασα όλο. Ήταν ένα βιβλίο του συγχωρεμένου του ακαδημαϊκού του Μανούσακα που το τυπώναμε στο πιεστήριο. Μου είχε κεντρίσει το ενδιαφέρον κυρίως για τον τρόπο που ήταν γραμμένο και για τη γλώσσα του και λιγότερο για το περιεχόμενό του. Ευχαριστιόσουν να διαβάζεις κείμενο. Έτσι κι αλλιώς μιλάμε για έναν άνθρωπο που όποιος γνωρίζει το έργο του θα καταλάβει τι εννοώ. Τον είχα γνωρίσει όταν ήμουν πιτσιρικάς και τον θεωρώ έναν εξαιρετικό άνθρωπο, χωρίς να μπορώ να κρίνω αυτά που έγραφε.

Όταν τυπώνετε ένα βιβλίο κρατάτε ένα αντίτυπο για το αρχείο σας;

Ναι, συνήθως κρατάω παραπάνω από ένα.

Το είδος του βιβλίου παίζει ρόλο για το πώς θα το αντιμετωπίσει κανείς στην διαδικασία της εκτύπωσης;

Μετά από 50 χρόνια εμπειρίας στο βιβλίο, με τόσα βιβλία που έχουσε περάσει από εδώ και τόση ποικιλία, έχουμε πια την πείρα και τη γνώση να τα σελιδοποιούμε σχεδόν «με κλειστά μάτια». Γνωρίζουμε πολύ καλά τον τρόπο και έτσι διευκολύνεται και ο πελάτης ο οποίος σχεδόν πάντα θα συμφωνήσει. Και δεν μιλάμε μόνο για τα ελληνικά βιβλία αλλά και για γαλλικά, γερμανικά, μεταφράσεις, κείμενο στα αρχαία με μετάφραση που πρέπει να αντιστοιχήσεις, βιβλία με υπομνήματα τριπλά και τετραπλά κλπ.

Κατά πόσο έχει επηρεαστεί η δουλειά σας από την εμφάνιση και τη διάδοση του ηλεκτρονικού βιβλίου;

Πάρα πολύ δυστυχώς. Το ηλεκτρονικό βιβλίο δεν έχει κάνει ζημιά στο γραφιστικό κομμάτι διότι έτσι κι αλλιώς θα σελιδοποιηθεί. Στο εκτυπωτικό κομμάτι όμως έχει κάνει ζημιά. Λιγότερο χαρτί, λιγότερα υλικά εκτύπωσης, η χρέωση της εκτύπωσης... Εκεί είναι το μείον. Όμως η ζήτηση του βιβλίου παραμένει ίδια και όποιος αναζητά ένα βιβλίο θα το βρει με τον έναν ή τον άλλο τρόπο.

Πως φαντάζεσαι τις συνθήκες στο χώρο του βιβλίου και στην επιχείρησή σας σε 15 χρόνια;

Δεν μπορώ να πω με σιγουριά αλλά απ'όσα βλέπω και ακούω, είμαι αισιόδοξος ότι το βιβλίο θα υπάρχει διότι το ενδιαφέρον έχει παραμείνει αμείωτο. Τα βιβλιοδετεία με τα οποία συνεργάζομαι δεν σταματάνε να δουλεύουν με μεγάλους εκδότες που κάνουν μεγάλα τираζ.

Βλέποντας αυτή την εικόνα δεν νιώθω ότι θα σβήσει το βιβλίο.

Οι εκδότες βέβαια είναι μόνο ένα κομμάτι της αγοράς. Για παράδειγμα η Ακαδημία Αθηνών λέει ότι θα βγάξει βιβλία, θα περιορίσει μεν τις εκδόσεις της αλλά δεν θα σταματήσει να βγάξει βιβλία. Υπάρχουν μελέτες και έρευνες που περιμένουν να εκδοθούν. Όλοι αυτοί οι φορείς, τα ιδρύματα, οι σύλλογοι δεν έχουν σταματήσει την δραστηριότητά τους.

Πόσοι εργάζονται στην επιχείρησή σας και σε ποιους τομείς;

Είμαστε 4 άτομα συνολικά. Τα τρία αδέρφια και μια γραφίστρια. Εγώ είμαι στο εκτυπωτικό κομμάτι, στο διαδικαστικό και στις παραγγελίες. Ο αδερφός μου είναι καθαρά στο εκτυπωτικό κομμάτι αλλά αν χρειαστώ κάτι γνωρίζει πολύ καλά σχεδόν όλα τα κομμάτια της δουλειάς και η αδερφή μου έχει αναλάβει το κομμάτι του μάρκετινγκ, την επικοινωνία, την ιστοσελίδα και γενικά τις δουλειές που γίνονται στον υπολογιστή.

Στο «κύκλωμα του βιβλίου» δηλαδή από τον συγγραφέα ή τον ακαδημαϊκό που το γράφει μέχρι τον αναγνώστη που θα το αγοράσει ή θα το κατεβάσει, με ποιες ειδικότητες έρχεστε σε επαφή;

Εμείς αναλαμβάνουμε την εκτύπωση αλλά και τη βιβλιοδεσία. Άρα συνεργαζόμαστε με διάφορους χαρτεμπόρους, με ειδικούς στα εξώφυλλα όταν χρειάζεται να κάνουμε για παράδειγμα κάλυμμα, χρυσοτυπία, με τους προμηθευτές που μας προμηθεύουν τα αναλώσιμα και φυσικά με τον πελάτη που μας αναθέτει τη δουλειά.

Τα παλιά μηχανήματα του πατέρα σας που βρίσκονται;

Τα έχω κρατήσει όλα εδώ στο μαγαζί, δεν έχω πετάξει τίποτα. Παλιά κλισέ, παλιά στοιχεία και μηχανές, είναι όλα εδώ και δεν πρόκειται να τα πετάξω.

Δεν χρησιμοποιούνται αλλά είναι εδώ συντηρημένα και καθαρά. Μόνο αν υπάρξει κάποιο ενδιαφέρον από δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα για μουσειακή χρήση θα τα δώσω με χαρά.

Διαφορετικά θα μείνουν εδώ.

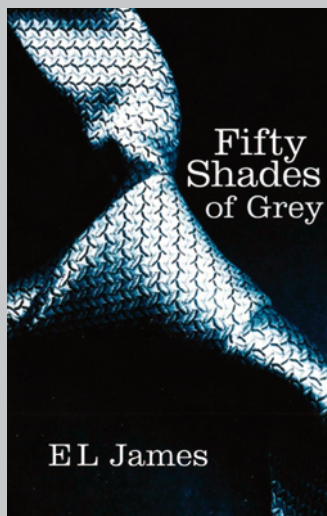
Το τυπογραφείο του Μιχάλη Παπαδάκη βρίσκεται στην οδό Δερβενίων 8, στα Εξάρχεια.

Τηλ: 2103632706, 2103631298

Email: pap_typo@otenet.gr

<http://www.stoixeiagra.com>

01. Είναι αλήθεια πως πρόκειται για θησαυρό συνωνύμων. Διαβάζοντας μέρος του πρώτου βιβλίου, σχεδόν σε κάθε περιγραφή παρατηρήσαμε μία απαρίθμηση κοντινών ή συνωνύμων λέξεων.
02. Είναι γεγονός πως πρόκειται και για ορυμαγδό επαναλήψεων. Αρκεί να επιχειρήσει κανείς την ανάγνωση 20, περίπου, τυχαίων σελίδων σε όλο το εύρος του έργου, και θα το διαπιστώσει. Το βλέμμα του πρωταγωνιστή, η ομορφιά της πρωταγωνίστριας, το ασίγαστο πάθος, παρουσιάζονται κάθε τρεις και λίγο με απειροελάχιστες διαφοροποιήσεις ως προς τον λόγο ή έστω την ατμόσφαιρα, και ούτε καν επαρκείς αλλαγές στο φόντο.
03. Mas προκαλούν απορία οι περιγραφές της συγγραφέως. Κοιτάζει τους σεκιουριτάδες. Παρατηρεί πως είναι καλοντυμένοι. Περισσότερο από την ίδια. Τι στο καλό γίνεται στο μυαλό της γυναίκας; Αντί να κοιτάζει τα μούσकुλα, αντί να δει το βλοσυρό ίσως βλέμμα τους, κάθεται και κοιτά τα καλοραμμένα κοστούμια τους;
04. Μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για βλακώδες ανάγνωσμα; Παρά τις προφορικότητες όπως «crap», «Holy cow!» κατόπιν ο περί ου ο λόγος περιγράφεται ως «Άδωνις». Φευ, στα αγγλικά παραμένει μυθολογική η προέλευση της παρομοίωσης. Δεν έχει υπουποπαθήσει όπως στα νέα ελληνικά. Δηλαδή, υπάρχει εναλλαγή ανάμεσα σε ευτελείς και υψηλές περιγραφές, οι οποίες κάνουν το κείμενο να μοιάζει κάπως ασταθές. Αρκετοί έχουν εξηγήσει αυτές τις εναλλαγές με βάση την διαδικτυακή προέλευση, γίνονται δηλαδή επειδή οι *Αποχρώσεις* γράφτηκαν ονλάιν. Ποιος ξέρει; Πάντως να πούμε ότι όλοι όσοι τις διαβάζουν είναι βλάκες είναι εύκολο, πρόχειρο συμπέρασμα. Ότι αυτό το οποίο διαβάζουν διαβάζεται πάρα πολύ εύκολα, είναι γεγονός. Ότι ενδέχεται η ανάγνωσή του να κάνει τα αγγλικά σας σχιζοφρενή είναι επίσης γεγονός. Τη μια θα διαβάζετε «plog» την άλλη θα αναρωτιέστε τι «wayward thoughts» κάνει το κορίτσι. Όμως, αν και η συγγραφέας E.L. James είναι Βρετανίδα, υπάρχουν και αυτά τα αγγλικά. Σκοπίμως ίσως αμερικανοφέρουν, αφού το έργο διαδραματίζεται υπερατλαντικώς. Υπάρχουν βέβαια και τα πιο ευχάριστα αγγλικά της J.K. Rowling ή υπό το ψευδώνυμο Robert Galbraith για να μιλήσουμε με μπεστ σέλερ. Διαλέγετε και παίρνετε.
05. Τι γυρεύει, αλήθεια, ο αναγνώστης σ' ένα τέτοιο μυθιστόρημα; Λεπτομέρειες παθιασμένων ερωτικών σκηνών; Δεν νομίζουμε. Το διαδίκτυο είναι γεμάτο από κάθε λογής σεξουαλικού περιεχομένου διηγήσεις, συχνά μάλιστα μακράν γαργαλιστικότερες (και πιο πρωτότυπες..) των εν λόγω – εκτός αν συμφωνήσουμε πως οι *Αποχρώσεις* απευθύνονται σε μια συγκεκριμένη (ηλικιακή) κατηγορία αναγνωστών που δεν διαθέτει πρόσβαση στο διαδίκτυο· αλλά ούτε κι αυτό το νομίζουμε. Τελικώς, μήπως έχει εκλείψει σε τέτοιο βαθμό ο ρομαντισμός (με την κοινή κι όχι την ιστορική σημασία του) στη συνείδηση σεβαστού τμήματος της ανθρωπότητας, ώστε εντοπίζονται υποκατάστατά του σε κοινότοπα μέχρι θανάτου αφηγήματα σαν και τούτο εδώ;
06. Είναι σαδομαζοχιστικές οι ερωτικές σκηνές; Έχει ταισις τελοσπάντων το έργο; Στο πρώτο μέρος όχι. Τριακόσες τόσες σελίδες και ίσα που της πιάνει. Άντε, μη το χαλάσουμε και πούμε τι της πιάνει. Δυστυχώς, παρά τις συνεχείς απορίες φίλης αναγνώστριάς «Μα τι τύπος είναι αυτός; Μα Τι τύπος;» δεν προχωρήσαμε στο σήκουελ της τριλογίας. Αλλά πώς στο διάολο την κατάφερε να διαβάσει και τα τρία; Γίνεται πορνό στο δεύτερο; Δεν ξέρουμε.

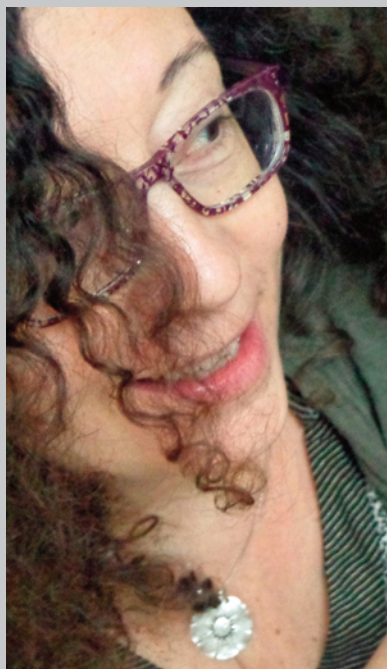

07. Βίτσια ακούμε και βίτσια δεν βλέπουμε στο πρώτο βιβλίο. Κάτι συμβόλαια υπογράφουν, ότι θα σου μπηξω και θα σου δείξω και εσύ θα την κάνεις μόκο, αλλά από ερωτική σκηνή ντιπ. Ενοχλητική παρατήρηση: για να 'χεις βίτσια εκπληρούμενα, πρέπει να είσαι με-γαλοστέλεχος τιτανοτεραστίου εταιρείας ωσάν τον Γκρέι. Ή να πέσεις πάνω στον Γκρέι ως η φοιτητριά αψηγήτρια. Καρμίρη μου, καρμίρα μου. Αν είσαι εργαζόμενος ή άνεργος φοιτητής ή φοιτήτρια, τη ζωή θα τήνε βγάλεις «τιρί ριρί τιρί ριρί» που έλεγε και ο ποιητής Γιάννης Υφαντής.

08. Ένας άλλος ποιητής, ο Αργύρης Χιόννης, βιοποριζόταν κάποτε (και) μεταφράζοντας *άρλεκιν*, ροζ λογοτεχνία. Σε κάποια συνέντευξη, προς έκπληξη, ίσως, πολλών, σημειώνει σχετικά με τους ήρωες κάποιων εξ αυτών των ερωτικών ιστοριών, πως «δεν είναι εύκολο να κάνεις έναν χαρακτήρα να πατάει γερά στα ποδάρια του» – δηλαδή, έστω κι αν επαναλαμβάνεται η συνταγή *γωνίες στο πρόσωπο-σαρκώδη χείλη-θεληματικό πηγούνι*, μαζί και με άλλα στερεότυπα, ο χαρακτήρας ακόμη κι ενός δευτεροκλασάτου αφηγήματος μπορεί να στηθεί ούτως ώστε να στέκει. Κατά τη γνώμη μας, πάντως, ούτε η Άννα ούτε ο Γκρέι πατάνε γερά στα πόδια τους. Διαβάζοντας εκατοντάδες σελίδες και περιγραφές γι' αυτούς, δεν καταφέραμε να σχηματίσουμε στο μυαλό μας τη μορφή τους. Δεν παραλείψαμε, βεβαίως, να σκεφτούμε πως το φλου του όλου πράγματος για άλλους αναγνώστες μπορεί να διευκολύνει τους μηχανισμούς της ταύτισης.

09. Προκειμένου να καταλάβουμε την εκδοτική του επιτυχία, καλό είναι να σκεφτούμε ότι παρά την ανθηρή πορνογραφική βιομηχανία των ΗΠΑ και τα ερωτικά σκάνδαλα του Ηνωμένου Βασιλείου, παρ' όλο που ο Μέγας Ανατολικός δένει στη Νέα Υόρκη, η αμερικανική κοινωνία παραμένει πουριτανή. Αντίφαση, αλλά υπαρκτή. Δεν μπορούμε να μιλήσουμε με στοιχεία, αλλά δυο τρεις κολεγιο-ταινίες να δει και να σκεφτεί πόσο σαματά κάνουνε για το πάρτυ αποφοίτησης και τον κακό χαμό που εκεί γίνεται, ή αν δει πώς γίνονται γκολ όταν έρχονται για διακοπές στην Ελλάδα, καταλαβαίνει κανείς πως καταπιέζονται σεξουαλικά και γενικώς. Ε, κι όταν εμφανίζεται ένα βιβλίο σαν τις Αποχρώσεις λογικό είναι να τσακίζονται να το διαβάσουν. Κρίμα που δεν πρόλαβε να μεταφράσει ο Εμπειρικός τον ΜΑ του να ξεστραβωθούν τω όντι.

10. Και επειδή ρίξαμε αρκετό μαύρο στο γκρι, ας επιστρέψουμε, τελειώνοντας, σ' ένα από τα ροζ που προτιμάμε: Τα γράμματα του Τζέ-ημς Τζόους στη Νόρα Μπάρνακλ, γράφτηκαν (ω, ναι) μεταξύ 1904 και 1922. Προτείνουμε να τα διαβάσετε στα αγγλικά – <http://love-letters.tribe.net/thread/fce72385-b146-4bf2-9d2e-0dfa6ac7142d>, αλλά κυκλοφορούν ανάμεσά μας και στα ελληνικά, από τις εκδόσεις Πατάκη, στην ωραία μετάφραση της Κατερίνας Σχινά. *Have I shocked you by the dirty things I wrote to you? You think perhaps that my love is a filthy thing. It is, darling (...). I hope you got my telegram and understood it.*

Παυλίνα Μάρβιν: Γεωργία, μετά το πρώτο και το δεύτερο βιβλίο σου, *Ο Ποιητής έξω* (2004) και *Δικαίωμα προσδοκίας* (2008), σύντομα θα κυκλοφορήσει, από τις εκδόσεις Κίχλη, η τρίτη σου ποιητική συλλογή, *Δανεικά, Αγύριστα*. Θα μπορούσες να μας μεταφέρεις το χρονικό των μεταβάσεων από το ένα βιβλίο σου στο άλλο; Επίσης, ποια είναι, αλήθεια, η ιστορία του τελευταίου βιβλίου σου;

Γεωργία Τριανταφυλλίδου: Τέσσερα χρόνια χωρίζουν την εμφάνιση του πρώτου από το δεύτερο ενώ γεμάτα επτά πέρασαν μέχρι να ανακοινωθεί η κυκλοφορία του τρίτου. Ένας συνδυασμός αναβλητικότητας από μέρους μου κι ατυχούς εκδοτικής συγκυρίας καθυστέρησε την έκδοσή του. Άλλοι έχουν ή νομίζουν ότι έχουν πράγματα να πουν σε ρυθμούς πυκνότερους. Δεν υπάρχει χρυσός κανόνας επανεμφάνισης. Συνήθως, «χτίζω» τη συλλογή γύρω από ένα ποίημα. *Ο Ποιητής έξω* ήταν ολόκληρος ένα ποίημα παρατήρησης. Το *Δικαίωμα προσδοκίας* αναδύθηκε από την εντύπωση που μου προκάλεσε μια εντελώς τυχαία αναφορά σε ζήτημα της καθημερινότητας, βασισμένη όμως στη νομική θεμελίωση του δικαιώματος. Όσο για τα *Δανεικά, Αγύριστα*, τίτλος που εκ των πραγμάτων θα προκαλέσει καχυποψία ως προς τον επικαιρικό υπαινιγμό του, δεν είναι παρά η «απόδοση» μιας βραδιάς στη Θεσσαλονίκη. Αρκετά χρόνια πριν, μια άγνωστή μου μέχρι τότε γυναίκα προσφέρεται ευγενικά να μου δανείσει την ακριβή εσάρπα της για να προφυλαχτώ από το θαλασσινό αλάτι και επιμένει να την κρατήσω μέχρι το σπίτι, αδιαφορώντας εμφατικά για το ενδεχόμενο να μην της επιστραφεί άμεσα ή και καθόλου. Μετά από λίγους μήνες έμαθα ότι πέθανε. Θέλω να πω, ο καημός να βρει παντοτινή στέγη «αυτό το ένα» κάθε φορά ποίημα είναι που σέρνει πίσω του και τα υπόλοιπα της συλλογής.

Π.Μ.: Σπούδασες Φιλολογία στη Θεσσαλονίκη. Πως συνδέθηκε αυτή σου η εμπειρία με την αγάπη για το διάβασμα, το γράψιμο και τη λογοτεχνία; Ποια η σχέση σου με το περιοδικό *Τα Ποταμόπλοια*, μιας που κάτι έχει πάρει το αυτί μας;

Γ.Τ.: Μπήκα στη σχολή το 1986. Ποιους βρήκα να διδάσκουν; Ελένη Τσαντσάνογλου, Δημήτρη Μαρωνίτη, Άντεια Φραντζή, Παναγιώτη Μουλλά, Γιώργο Κεχαγιόγλου, Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, Θεόδωρο Παπαγγελη, Λίζυ Τσιριμώκου, Ξενοφώντα Κοκόλη, Κυριάκο Τσαντσάνογλου, Μαίρη Μικέ, Βενετία Αποστολίδου, Παναγιώτη Πίστα, Χάραλαμπο Καράογλου, Τάσο Χρηστίδη και, και...Οι φοιτητές επέλεγαν τους διδάσκοντες και οι διδάσκοντες διάλεγαν με τόση ελευθερία το αντικείμενο του μαθήματός τους, που οι παραδόσεις ήταν κανονική γιορτή. Σατιρικός Σολωμός, Ναπολέον Λαπαθιώτης, Καβάφης, Ποιήματα με σταθερή μορφή, Κάλβος, Σαχτούρης, Βραχύβια λογοτεχνικά περιοδικά του 19ου αιώνα, Οδύσσεια, Μάτση Χατζηλαζάρου, Μεταπολεμικοί πεζογράφοι, Οβίδιος, Αρχαίοι Λυρικοί, Άξιον εστί, Η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων, Κυπριώτικα ερωτικά, Δημοσθένης Βουτυράς. Εκεί κατάλαβα ότι η φιλολογία στα καλά της είναι λογοτεχνία που πέφτει σε επιδέξια χέρια εραστών της ανάγνωσης. Αυτοί οι τελευταίοι υποδεικνύουν στους λιγότερο έμπειρους τον κατακτημένο τρόπο να αγγίζουν με τη σειρά τους το σώμα των κειμένων, το corpus της διαρκούς απόλαυσης. Μια τέτοια ατμόσφαιρα γέννησε τα *Ποταμόπλοια*. Ήμασταν φίλοι, συμφοιτητές οι περισσότεροι, γράφαμε ποιήματα και πεζά και γύρω στα 1990 αποφασίσαμε να συμμετέχουμε στην έκδοσή του περιοδικού. Εκεί δημοσίευσα για πρώτη φορά ποιήματά μου. Το εγχείρημα κράτησε λίγο, δυο χρόνια περίπου, μας απάλλαξε εγκαίρως από το απωθημένο «μα πότε θα φτιάξουμε κι εμείς το περιοδικό μας», άφησε έντονες αναμνήσεις, φίλους για μια ζωή και αρκετούς από μας να ασχολούμαστε στη συνέχεια συστηματικά με τη συγγραφή και τη δημοσίευση.

Π.Μ.: Τι διαβάζεις αυτή την εποχή; Τι διαβάζεις όλες τις εποχές; Τι σου είναι αδύνατο να διαβάσεις;

Γ.Τ.: Αυτή την εποχή διαβάζω αστυνομική λογοτεχνία και ποίηση, ελληνική και μεταφρασμένη. Πρώτη φορά, τόσο καλή μεταφρασμένη, αν και δεν είμαι, ακριβώς, σε θέση να το κρίνω πάντα. Όλες τις εποχές διαβάζω διηγήματα. Και για να παραλλάξω λίγο την τελευταία ερώτηση, μου είναι αδύνατο να μη διαβάζω ελληνική ποίηση παλαιότερων και παλαιότατων ετών. Δεν μπορώ λοιπόν να αντισταθώ στον πειρασμό και να πω ότι χθες βράδυ έπεσε στα χέρια μου μια ποιητική συλλογή που με μάγεψε: Δημήτρη Θήτα, *Μετεωρίτες, Συνεκδοχές*, Νέα Πορεία, 2004 η οποία τυπώθηκε για λογαριασμό του συγγραφέα και κυκλοφόρησε εκτός εμπορίου. Δεν έχω ξαναδιαβάσει τίποτε δικό του και το μόνο που ξέρω είναι ότι συνέγραψε άλλες δυο συλλογές των οποίων οι τίτλοι αναγράφονται στην παρούσα έκδοση.

Π.Μ.: Το ψηφιακό βιβλίο σ' ενδιαφέρει; Μπορείς να το ευχαριστηθείς;

Γ.Τ.: Ψέματα να πω; Δεν μπορώ να το ευχαριστηθώ, άρα, πώς να το επιζητήσω;

Π.Μ.: Στο ποίημά σου «Ο ποιητής έξω από βιτρίνα βιβλιοπωλείου» γράφεις «Βαθιά μέσα του ελπίζει ότι μία των ημερών η ποίησή του θα ανταγωνίζεται την πυκνότητα γραμματοσήμου». Τι εννοείς;

Γ.Τ.: Περιγράφει μια αίσθηση που είχα από παιδί. Παρατηρώντας τα γραμματόσημα ένιωθα ότι μ' ένα μαγικό τρόπο οι «μεγάλες» απεικονίσεις από την ιστορία, τον πολιτισμό, την παράδοση, τον αθλητισμό, τη φύση χωρούσαν ακριβώς στο μικρό μέγεθός του. Τόσο σπουδαίοι άνθρωποι για παράδειγμα κι όμως δεν φάνταζαν στριμωγμένοι. Αυτή η συμπίκνωση των λόγων και των νοημάτων είναι το δικό μου δικαίωμα προσδοκίας στα ποιητικά χωράφια.

Π.Μ.: Πώς είναι η ζωή μιας ποιήτριας στην Καβάλα; Από πού προμηθεύεσαι βιβλία; Συμμετέχεις σε εκδηλώσεις; Αν ναι, υπό ποιες προϋποθέσεις;

Γ.Τ.: Χρειάστηκε να μετακομίσω στην Καβάλα για να πάρω επιτέλους την απόφαση να εκδώσω τα ποιήματά μου. Απέκτησα σε νεαρή ηλικία τους γιους μου, ο ένας τελειώνει φέτος το πανεπιστήμιο κι ο άλλος την επόμενη χρονιά το λύκειο. Οι συνθήκες επέβαλαν η ποιήτρια να είναι κυρίως μαμά με όλα τα καλά και κακά που συνεπάγονται οι μονομερείς ενασχολήσεις. Ωστόσο, στην Καβάλα, ερχόμενη από τη Θεσσαλονίκη το 2001, έκανα ένα σωρό πράγματα που με ευχαρίστησαν. Έγραφα για χρόνια στο *ΠεριΩδικό της πόλης*, ήμουν μέλος του συμβουλίου της Στέγης Φίλων Γραμμάτων και Τεχνών, του διοικητικού συμβουλίου της Δημοτικής Βιβλιοθήκης αργότερα. Είχα τη χαρά να εμπλακώ στις προσκλήσεις συγγραφέων και ακολούθως στη διοργάνωση βιβλιοπαρουσιάσεων και συνεδρίων. Οπότε ναι, συμμετείχα σε τοπικές εκδηλώσεις αφού βρέθηκα στην προνομιακή θέση να «επιλέγω» μαζί με καλούς φίλους και άξιους πεζογράφους, τον Κοσμά Χαρπαντίδη, τον Διαμαντή Αξιώτη, τις λογοτεχνικές μας συναναστροφές βασισμένες εν πολλοίς στην προσωπικές μας αρέσκειες. Αυτό δεν γίνεται συνήθως; Πρέπει επίσης να αναφέρω τη συνεργασία μου με το ΔΗΠΕΘΕ Καβάλας και το Φεστιβάλ Φιλίππων ύστερα από πρόσκληση του δραστήριου καλλιτεχνικού διευθυντή τους, του Θοδωρή Γκόνη που αγαπάει το θέατρο και τη λογοτε-

χνία αεχωρίστα. Βιβλία προμηθεύομαι από την πόλη που ζω καθώς και από βιβλιοπωλεία της Θεσσαλονίκης, την οποία επισκέπτομαι τακτικά. Πολλά βιβλία αποστέλλονται, επίσης, στο σπίτι από τους συγγραφείς..

Π.Μ.: Περιέγραψε μας την βιβλιοθήκη σου και τις συνήθειες σχέσεις σου μαζί της.

Γ.Τ.: Τρεις βιβλιοθήκες αθροίστηκαν σε ένα σπίτι που σίγουρα μοιάζει να μη μπορεί πλέον να «σπκώσει» τον συνεχή εμπλουτισμό τους. Του συζύγου μου, η δική μου και μέρος της βιβλιοθήκης του πατέρα μου. Κοινώς, χαμός! Δεν αποχωρίζομαστε ούτε όσα βιβλία είναι κοινά στα ράφια , προφασισζόμενοι ο καθένας τους δικούς του λόγους ή τον ίδιο κατά περίπτωση: Π.χ., κρατούμε τις δύο σειρές των απάντων του Καραγάτση για τα δυο μας αγόρια που δεν μοιάζουν να συγκινούνται ιδιαίτερα από το ενδεχόμενο να τους κληροδοτηθούν – αυτό, σημειωτέον το θεωρώ προσωπική μου ήττα. Μία είναι, λοιπόν, η σχέση μου μ' αυτή τη βιβλιοθήκη. Συχνά, χαμένη ψάχνω στα χαμένα.

Π.Μ.: Πώς θα σχολιάζες τις αναγνωστικές σου ιδιαιτερότητες; Πότε αρχίζει και πότε σταματάει το διάβασμα; Σημειώνεις πάνω στα βιβλία που διαβάζεις; Λαθραναγνώστρια γίνεσαι;

Γ.Τ.: Ο δικός μου τρόπος διαβάσματος συνίσταται στην παντελή έλλειψη καλών αναγνωστικών τρόπων. Τσαλακώνω, σημειώνω, ανοιγοκλείνω απρόσεκτα, λατρεύω τους σελιδοδείκτες αλλά δυσκολεύομαι να τους χρησιμοποιήσω γι' αυτό που έχουν φτιαχτεί. Επίσης, βάζω μέσα στα βιβλία αποκόμματα εφημερίδων και περιοδικών, κριτικές και συνεντεύξεις των συγγραφέων ευελπιστώντας ότι θα διευκολύνω, τρομάρα μου, τον μελλοντικό αναγνώστη. Λαθραναγνώστης γίνεται κανείς μόνο μέσα στο μετρό. Κι εμείς μετρό δεν έχουμε.

Π.Μ.: Γράφεις σχεδόν καθημερινά στο facebook και οι κάθε λογής αναρτήσεις σου έχουν αγαπηθεί ιδιαίτερα από τους διαδικτυακούς σου φίλους. Πως υπάρχεις και αντιλαμβάνεσαι τον κόσμο μέσα από αυτόν τον χώρο κοινωνικής δικτύωσης; Τι σε κερδίζει και τι σε απωθεί;

Γ.Τ.: Το πολύ φέρνει κορεσμό και το λίγο στέρψη. Το fb είναι εθισμός κανονικός. Κάποτε μπορεί να εξελιχθεί σε αληθινό εφιάλτη. Δίνει μια θρασύτατη κάλυψη: μέσα στις δημόσιες αναρτήσεις του «κρύβονται» ολοφάνερα τα πιο ταπεινά και ταπεινωμένα ένστικτα. Στις ιδιωτικές συνομιλίες, ενίοτε ξεσπαθώνουν ξεδιάντροπα. Αναρτώ, σχεδόν καθημερινά και δεν είμαι πολύ χαρούμενη γι' αυτό. Όπως όλοι εδώ μέσα , δημιουργώ συμπάθειες και αντιπάθειες. Είμαι στο fb, μάλλον γιατί μου αρέσει να γράφω. Συνήθιζα να λέω πως επειδή δεν υπήρξα καπνίστρια στη ζωή μου, θα μπορούσα παραδειγματικά να αποτρέψω τα παιδιά μου από τη βλαβερή συνήθεια ή τουλάχιστον ότι θα «είχα τα μούτρα» να τους το ζητήσω. Όταν όμως ζητάω από τον μικρό μου γιο να περιορίσει το χρόνο παραμονής του στο fb , κάτι εμποδίζει τη φωνή μου να φτάσει πειστική στα ίδια μου τα αυτιά.

Π.Μ.: Τέλος, θα θέλαμε να μας παραθέσεις ένα ποίημά σου που ξεχωρίζεις και να μας εξηγήσεις τον λόγο. Ευχαριστούμε!

Γ.Τ.: Είναι ένα ποίημα από το *Δικαίωμα προσδοκίας*.

Ξεφούρνιζαν άσπρα, στρογγυλά ψωμιά
σαν ακνιστές πανσελήνους
Έβαζαν τα ψωμιά σε ρηχά πανέρια
κι απ' τα πανέρια περίσσευαν
όπως όταν θέλω να φύγω πολύ.

Νομίζω ότι αυτό το ποίημα «με» ξεχωρίζει. Διακρίνει τη διαρκή ανησυχία πάνω μου, κάτι σαν άβολη θέση επ' αόριστον και τη μεγάλη μου αγάπη να μιλάω για τα πράγματα συγκρίνοντας τα με άλλα. Εγώ ευχαριστώ!

Η Γεωργία Τριανταφυλλίδου γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1968. Σπούδασε Νεοελληνική Φιλολογία στο ΑΠΘ. Από τα τέλη του 2000 ζει μόνιμα στην Καβάλα. Έχει εκδώσει τα ποιητικά βιβλία Ο ποιητής έξω (Άγρα, 2004) και Δικαίωμα προσδοκίας (Άγρα, 2008). Το τρίτο βιβλίο της, Δανεικά, Αγύριστα, θα κυκλοφορήσει προσεχώς από τις εκδόσεις Κίχλη.

«Σας τα λέω όλα αυτά γιατί εδώ στο νησί μας, όπως κι αλλού, οι γάτες ξεχνάνε, οι άνθρωποι ξεχνάνε και η τρέλα δε θέλει πολύ να φουντώσει πάλι φτου ξανά κι απ' την αρχή...», γράφει ο Ευγένιος Τριβιζάς, ακριβώς πριν ξεκινήσει να μας ιστορεί ένα από τα σημαντικότερα, συμβολικότερα και συναρπαστικότερα παραμύθια του: την «Τελευταία μαύρη γάτα». Ήδη στην πρώτη παράγραφο του εναρκτήριου κεφαλαίου, μας ανησυχεί πολύ μια σειρά από εξαφανίσεις γάτων. Πρώτα, λοιπόν, ο Μεταξονούρης. «Μετά ο Σαλταπήδας. Μετά εξαφανίστηκαν ο Νιαουρίνος, ο Γκιουζέπε, ο Ραμσής, η Αραπίνα, ο Σαρδανάπαλος και η Μπιζού. Όλες αυτές οι γάτες δεν είχαν κανένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα εκτός από ένα. Ένα μόνο. Το χρώμα τους. Το μαύρο κατάμαυρο χρώμα τους». Πού χάνονται, όμως, οι γάτες; Ποιοι είναι εκείνοι που θέλουν να τις εξοντώσουν στο όνομα της γαταπολέμησης της γρουσουζιάς; Πως αντιδρούν και απαντούν οι εναπομείνουσες στον φοβερό ρατσισμό; «Εεεεεμμμ... Χμμμ...τα μάσησε ο Γκριζονούρης. Εμείς, ξέρεις, οι γκριζες γάτες, σίγουρα θα είχαμε όλη την καλή διάθεση να σας συμπαρασταθούμε, αλλά, αν το επιχειρήσουμε, λόγω του ότι είμαστε γκριζες, ξέρω 'γω, μέσα στο σκοτάδι την ώρα που πάμε να σας βοηθήσουμε μπορεί και να βρούμε τον μπελά μας, ο μη γένοιτο. Καλύτερα λοιπόν να αποφεύγουμε τις κακοτοπιές», σχολιάζει σχετικά ο εκπρόσωπος των γκριζων γάτων στην κρίσιμη συνέλευση, αλλά και οι εκπρόσωποι των υπόλοιπων χρωμάτων δεν έδειξαν σε καμία των περιπτώσεων ζωηρότερη προθυμία αλληλεγγύης.

Όπως σημειώνει σε άρθρο της η Αλεξάνδρα Ζερβού, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στην νέα, εμπλουτισμένη με σχόλια, αναλύσεις και μελέτες, έκδοση του μυθιστορήματος (Μεταίχμιο 2014), η ιστορία της Μαύρης Γάτας παραπέμπει σε οποιαδήποτε περίοδο ταραχής και βαρβαρότητας – με κορυφαία, ίσως, εκείνη του Ολοκαυτώματος. Μεταξύ άλλων, στο Παρίσι, λίγο πριν το 1762, ημερομηνία χρονολόγησης ενός σημαντικού χειρογράφου του τυπογράφου Nicolas Contat το οποίο και μας μεταφέρει τα παρακάτω, πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη σφαγή γάτων. Συγκεκριμένα, οι εργαζόμενοι στο τυπογραφείο του Jacques Vincent προέβησαν στη σφαγή δεκάδων γάτων, ανάμεσα στις οποίους κι εκείνη του αφεντικού τους. Σύμφωνα με το χειρόγραφο, πριν πραγματοποιηθεί η βίαιη θανάτωση των ζώων, οι δήμειοι μάζεψαν τα γατιά στο προαύλιο του τυπογραφείου και τα υπέβαλαν σε μια ιδιόμορφη δίκη-παρωδία. Το γεγονός αυτό, επισημαίνει η Ζερβού, έχει μελετηθεί ως «συμβολοποιημένη πάλη των τάξεων», αφού, εφόσον οι φτωχοί δεν είναι σχεδόν ποτέ σε θέση να τιμωρήσουν δεόντως τους υπαίτιους για τη φτώχεια τους, τιμωρούν τις γάτες των τελευταίων αντ' αυτών, ενοχοποιώντας τις, και, κατά μία έννοια, διαβολοποιώντας τις – λησμονώντας τις υπηρεσίες που εκείνες προσφέρουν, μετατρέποντάς τις στον ορισμό του εξιλαστήριου θύματος.

Στην Ελλάδα του 2015, στην Ελλάδα της σταθερής ανόδου της Χρυσής Αυγής και του θανάτου του Γιακουμάκη, στην Ελλάδα του «έτσι κάνουμε εμείς στον τόπο μας», Charlie Hebdo μάλλον δεν είμαστε όλοι, αλλά μαύρες γάτες είμαστε σίγουρα, για τους δικούς του μαύρους λόγους ο καθένας μας. Είμαστε όλοι μαύρες γάτες. Γι' αυτό και χρειαζόμαστε, αναμφίβολα, και ανεξαρτήτως ηλικίας, την υποδειγματική διδασκαλία της ιστορίας που μας προσφέρει η παράσταση του συγκλονιστικού αυτού μυθιστορήματος του Τριβιζά.

Οι σκηνοθέτες και οι ερμηνευτές της παράστασης δεν αρκούνται, πάντως, στην εξιστόρηση της ανεπανάληπτης γαταστροφής και των συνεπειών της· κάνουν πράξη, θα λέγαμε, την ουσιώδη συνεισφορά του σπουδαίου θεατροδιδάσκου Jacques Lecoq, ενός εκ των κορυφαίων εισηγητών του σωματικού θεάτρου, και συγγραφέα του θεμελιώδους έργου τεχνικής και φιλοσοφίας για το θέατρο —του, εξαντλημένου τώρα στα ελληνικά, «Ποιητικού Σώματος» (Κοάν 2005). Ο Lecoq υπερασπίζεται την πράξη του «μιμούμαι» ως «μια σπουδαία πράξη της παιδικής ηλικίας: το παιδί μιμείται τον κόσμο για να τον γνωρίσει και να προετοιμαστεί να τον ζήσει». Διατείνεται πως «η μιμική επιτρέπει να ανακαλύπτεις ξανά το αντικείμενο, με τρόπο ανανεωμένο. Η πράξη του «μιμούμαι», στην περίπτωση αυτή, είναι μια γνώση». Ο ίδιος δηλώνει πως, «ως πρώτο ανάγνωσμα, έχουμε μόνον τη ζωή», και μας ενθαρρύνει, με τη βοήθεια της μεθόδου που

Είμαστε όλοι Μαύρες Γάτες: Λογοτεχνία και Θέατρο· Σώμα, Μνήμη και Ιστορία

Ένα σχόλιο για την παράσταση «Η τελευταία μαύρη γάτα», του Ευγένιου Τριβιζά,
σε σκηνοθεσία Κ. Γάκη, Κ. Μπιμπή και Α. Μουστάκα, στο θέατρο «Δημήτρης Χορν»

προτείνει, να οδηγηθούμε σε ένα σύμπαν ολότελα ποιητικό, να απαντήσουμε στην έλλειψη φαντασίας «με την τρέλα της ομορφιάς». Τα κύματα της θάλασσας, η σοφή χελώνα μάρτυρας, ο δολοφόνος με τα πολλά ποδάρια, πραγματοποιημένα πρόσωπα και προσωποποιημένα πράγματα, μας μεταφέρουν τα βιώματα από σκηνής, με τον πλέον σωματοποιημένο και άρα αποτελεσματικότερο τρόπο. Με απλά κι όμως έξοχα σκηνικά, διαρκείς εναλλαγές και συναίσθημα, η σκηνοθεσία κατορθώνει αυτό ακριβώς το ποιητικό σώμα του ηθοποιού, που αγγίζει εκείνο του θεατή αλησμόνητα, αφού το σώμα δεν ξεχνάει.

Και επειδή η εν λόγω παράσταση ενθουσίασε, και κυριολεκτικώς ψυχαγώγησε, και δίδαξε επίσης, τα τελευταία δυο χρόνια, ανθρώπους πολλούς, κι από στόμα σε στόμα οδηγηθήκαμε οικογενειακώς στο «Δημήτρης Χορν», θα ήθελα να προσθέσω σε αυτό το κείμενο ευγνωμοσύνης προς τους συντελεστές της, ένα αξιοδημοσίευτο, θεωρώ, προσωπικό σημείωμα της αδελφής μου, Νάντης Χατζηγεωργίου, που εστιάζει στο πιο συγκινητικό, ίσως, πρόταγμα του έργου: το δικαίωμα στη γατότητα, και άρα στην ανθρωπινότητα: «Μιας και “η τρέλα δε θέλει πολύ για να φουντώσει πάλι”, σε έναν κόσμο όπου ο ένας δυσπιστεί προς τον άλλο, κι όλοι μαζί φορές αναζητούν τον φταίχτη στο πρόσωπο του άλλου, οι “μαύρες γάτες” ή “οι μαύρες και οι γκρι γάτες” ή αργότερα, γιατί όχι, και “όλες οι γάτες τους κόσμου”, μπορούν να εξοντωθούν στο όνομα της καταπολέμησης της “συνολικής γρουσουζιάς”, στο όνομα του δημόσιου συμφέροντος, για το κοινωνικό καλό. Τότε, νιώθει κανείς την ανάγκη μιας αισιοδοξίας που δεν κοροϊδεύει: μιας αισιοδοξίας που μας λυτρώνει και μας φωτίζει με ιδέες για έναν ανθρωπινότερο κόσμο, από τον οποίο απουσιάζουν άνθρωποι που γεύονται το προνόμιο της ανθρωπινότητάς τους περισσότερο από άλλους. Έναν κόσμο, όπου ίσως η ανθρωπινότητα δεν αφορά καν αποκλειστικά το ανθρώπινο ον. Το κείμενο του Ευγένιου Τριβιζά σκηνοθετημένο, χορογραφημένο, τραγουδισμένο και ερμηνευμένο με ευρηματικότητα και ειλικρίνεια, μας θυμίζει πως το παρελθόν ίσως δεν αρκεί ώστε τα λάθη να μη συμβαίνουν φτου κι απ τη αρχή. Η παράσταση μάς κλείνει, όμως, το μάτι, αφού, στο εκάστοτε παρόν μπορούμε, ίσως μάλιστα οφείλουμε, έστω με μνήμη θολή και με λήθη βέβαιη, να διεκδικούμε απ’ την αρχή την ανθρωπινότητα του είδους μας».

Ελπίζουμε το δυναμικό ανέβασμα της «Τελευταίας μαύρης γάτας» να εξακολουθήσει για έτη πολλά, και να την επισκεφθούν μικρά και μεγάλα παιδιά, και να επισκεφθεί κι εκείνη πολλούς τόπους, στην Ελλάδα και όχι μόνο. Όσο για το κατά πόσο αφορά τους ενήλικες η λογοτεχνία και το θέατρο για παιδιά, την απάντηση μάλλον την έχει δώσει ευφυώς ο Βρετανός συγγραφέας John Rowe Townsend, παρατηρώντας ότι «το θεώρημα πως μια γραμμή μπορεί να διαχωρίσει το έργο του Kipling σε λογοτεχνία για παιδιά και λογοτεχνία για ενήλικους είναι ψευδοευκλείδειο». Η ιστορία της Μαύρης Γάτας ως θεματοφύλακας και διερμηνέας των αξιών της κοινωνίας της εποχής μας, επιπροσθέτως αποδεικνύει πως είναι αναμφισβήτητη κακή ιδέα η φερόμενη ως παιδική λογοτεχνία και το αντίστοιχο θέατρο να βρίσκονται μονίμως στο περιθώριο των ενδιαφερόντων του ακαδημαϊκού κατεστημένου. Άλλωστε, εκείνο που μας χρειάζεται σίγουρα, δεν είναι η αυστηρή διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε ό,τι απευθύνεται σε μεγάλους και σ’ εκείνο που αφορά τους μικρότερους, αλλά μάλλον η συλλογική ποιητική συνείδηση του Lecoq και τα χρώματα του ουράνιου τόξου, που μας αφορούν όλους.

Έτσι τιτλοφορείται το διαδικτυακό παιδικό βιβλίο του Σπύρου Κοπανιτσάνου, αποφοίτου του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Κατά την διάρκεια των σπουδών του στο Τμήμα, ο Σπύρος ανάμεσα στους πειραματισμούς του όπως κάθε φοιτητής του Τμήματος και μεταξύ των διαφορετικών μορφών θεάτρων που μελετούσε όσο σπούδαζε, ανακάλυψε τον παιδικό εκείνο κόσμο που πολλοί μεγάλοι νοσταλγούν και πολλοί μικροί βιάζονται να αποχαιρετήσουν και του αφοσιώθηκε ξεκινώντας την συγγραφική του περιπλάνηση. Στη συνέντευξη που μας παραχώρησε μας αποκαλύπτει κάποια από τα στάδια της διαδικασίας για την προετοιμασία του *Ρούλη* αλλά και την ανησυχία του για τον σύγχρονο κόσμο της βιβλιοεκδοτικής και την ξεχωριστή θέση που λαμβάνει το ηλεκτρονικό βιβλίο στην ζωή μας. Εγώ με την σειρά μου, ως συνεργάτιδά και συνοδοιπόρος του στην γέννηση του μικρού *Ρούλη*, θέλω να προτάξω την χαρά μου που δέχθηκε να μας μιλήσει, αποκαλύπτοντας κάποια από τα μουσικά της δουλειάς του.

Πώς και αποφάσισες να ασχοληθείς με την συγγραφή παιδικών παραμυθιών;

Πάντα μου άρεσε να γράφω δικές μου ιστορίες ή να διασκευάζω άλλες. Όμως, ποτέ δεν είχα σκεφτεί ότι θα μπορούσα να ασχοληθώ «σοβαρά» μ' αυτό. Όλα ξεκίνησαν ένα μεσημέρι καλοκαιριού που έγραψα τον *Ρούλη* και μετά ήρθαν όλα σιγά σιγά μόνο τους, η Βιβή, ο εκδοτικός κτλ.

Τι σημαίνει για σένα ο *Ρούλης*;

Πολλά και διάφορα. Σε 30– 40 χρόνια όμως θα μου υπενθυμίζει πως ήμουν κάποτε νέος με όρεξη και μεράκι.

Σε επηρέασαν καθόλου οι σπουδές στο πανεπιστήμιο όσον αφορά την περιπλάνηση σου στο χώρο του παιδικού βιβλίου;

Οι σπουδές κατά τη γνώμη μου σου δίνουν ερεθίσματα, που μετά ο καθένας προσωπικά πρέπει να ψάξει και να εξελίξει. Ανάλογα με τους στόχους του και τα ενδιαφέροντα του. Έτσι έγινε και μ' εμένα!

Δοκίμασες να δημοσιεύσεις παρά το νεαρό της ηλικίας σου, το έργο σου σε έναν διαδικτυακό εκδοτικό οίκο. Πως ήταν η εμπειρία σου αυτή;

Ήταν πολύ ευχάριστη και εκπαιδευτική. Οι δυο εκδότες, οι κύριοι Χλωπτσιούδης και Θερμογιάννης, εξ αρχής στήριξαν την προσπάθεια μου και άκουσαν κάθε απορία μου ή παραξενιά μου.

Πιστεύεις ότι έχει μέλλον το σύγχρονο-ηλεκτρονικό βιβλίο και πως μια μέρα το κλασικό έντυπο βιβλίο θα γίνει έκθεμα σε μουσείο;

Αν και είμαι λάτρης του έντυπου βιβλίου θεωρώ πως το ηλεκτρονικό βιβλίο σε λίγα χρόνια -και στην Ελλάδα- θα αναδειχτεί κυρίαρχη δύναμη στον κόσμο των βιβλίων. Ίσως έτσι είναι καλύτερα, αφενός, για λόγους ανακύκλωσης και αφετέρου γιατί ο καθένας θα έχει την επιλογή να μπορεί να εκτυπώνει όποιο βιβλίο πραγματικά θέλει να διαβάσει και να έχει στην βιβλιοθήκη του. Γιατί έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο «αγοράζω βιβλία για να διακοσμήσω το σπίτι μου», πράγμα που με βρίσκει εντελώς αντίθετο. Το βιβλίο θα γίνει σαν τα βιγνίλια, παίρνεις τα πιο σημαντικά και σπάνια!

Πώς θα σου φαινόταν η ιδέα μιας Εθνικής ή Διεθνούς Δημόσιας διαδικτυακής Βιβλιοθήκης;

Στον κόσμο που ζούμε βλέπουμε καθημερινά την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και την πρωτοκαθεδρία του Διαδικτύου στα ΜΜΕ. Σ' αυτόν τον κόσμο που έχουμε μάθει να τρέχουμε ακόμα και στον ύπνο μας θεωρώ πως αυτή η κίνηση θα βοηθήσει πολλούς ανθρώπους. Αρχικά γιατί θα μπορούν να έχουν πρόσβαση όλοι, θα υπάρχει η ελευθερία επιλογής ανάγνωσης έργου και όσον αφορά το επισημονικό μέρος θα μπορούν γρήγορα και εύκολα να βρουν κάποια πληροφορία που χρειάζονται εκείνη την στιγμή κ.α.

Αν ξεκινούσαμε να ερευνούμε την βιβλιοθήκη κάθε μεγάλου ροκ σταρ, δύσκολα θα εντοπίζαμε κάποια που θα ξεπερνούσε σε ποιότητα και ποσότητα αυτή του frontman των Doors, James Douglas Morrison. Αρχή σχεδόν κάθε δημιουργίας του, ήταν ένα βιβλίο. Για την ακρίβεια, ολόκληρη η προσωπικότητά του, αντικαθρέπτιζε λόγια και γραπτά μεγάλων φιλοσόφων, ποιητών και συγγραφέων που θα αναλύσουμε παρακάτω. Αλλά για να μελετήσουμε όπως του αξίζει, το παρακάτω άρθρο, καλό θα ήταν να μας συνοδεύει σαν υπόκρουση το τελευταίο άλμπουμ των Doors, «An American Prayer», (<https://www.youtube.com/watch?v=pAPriToQqYU>) που δεν είναι τίποτε άλλο, παρά ηχογραφημένη ποίηση του Morrison -με εξαίρεση το «Roadhouse Blues»- από προηγούμενα χρόνια (το άλμπουμ εκδόθηκε μετά το θάνατό του, το 1978) με μουσική επένδυση των εναπομεινάντων μελών του συγκροτήματος.

Κι αφού ήδη ακούμε τις απαγγελίες του Lizard King (ένα από τα πολλά παρατσούκλια του), ας πιάσουμε το θέμα μας από την αρχή. Λόγω του επαγγέλματος του πατέρα του (υποναύαρχος), η οικογένεια του Jim έπρεπε να μετακομίζει συχνά. Έτσι η εκπαίδευσή του, διακοπτόταν όταν ήταν μικρός, αφού άλλαζε συχνά σχολείο. Η ήδη όμως ανεπτυγμένη ευφυΐα του, τον ωθούσε στη μελέτη λογοτεχνίας, ποίησης, θεολογίας, φιλοσοφίας, ψυχολογίας κ.α. Στις αρχές της εφηβείας του, ανακαλύπτει το έργο του Friedrich Nietzsche και έρχεται σε επαφή με τη θεωρία του νικηλισμού που θα τον επηρεάσει στο έπακρο με πολλούς βιογράφους του αλλά και τον John Densmore, ντράμερ των Doors, να πιστεύουν πως ουσιαστικά αυτή η φιλοσοφία οδήγησε τον Morrison στον θάνατο.

«...Λέω πως πρέπει να είσαι προφήτης, να γίνεις προφήτης. / Ο ποιητής γίνεται προφήτης έπειτα από μια μακριά, απέραντη και υπολογισμένη κραιπάλη όλων των αισθήσεων...». Ένα χαρακτηριστικό απόφθεγμα του Arthur Rimbaud από το έργο του «Illuminations», που αποδεικνύει την τεράστια επιρροή που άσκησε ο Γάλλος ποιητής στον Jim. Όντας ο ίδιος, στη μετέπειτα ανάλυση των ποιητικών του δημιουργιών, ένας «καταραμένος ποιητής», δεν θα μπορούσε παρά να μυηθεί στη φιλοσοφία, στο τρόπο γραφής και σκέψης, όχι μόνο του Rimbaud, με τον οποίο τον συγκρίνουν σημερινές μελέτες, αλλά και των William Blake, Charles Baudelaire, Michael McClure κ.α. Το απίστευτο, κατά την προσωπική μου άποψη, είναι το πώς συνδύασε στα ποιήματά του απόψεις των παραπάνω, με τις δικές του αναζητήσεις και την κυριότερη όλων, τον έρωτα και τη δύναμή του.

Η νύχτα είναι νέα
φρέσκια και ξεκούραστη.
Δεν έχω λόγια να περιγράψω
πώς είναι ντυμένη.
Θα σ' εκμαυλίσει με παράξενες
επιθυμίες.
Οτιδήποτε κι αν της προτείνεις.
Οτιδήποτε για να ικανοποιήσει τον καλεσμένο της.

Δεν ήταν όμως μόνο η ποίηση που τράβηξε το ενδιαφέρον του Αμερικανού τραγουδοποιού. Αρχικά να σημειώσουμε πως ακόμα και το όνομα του συγκροτήματός του, «The Doors» (Οι Πόρτες) έχουν τη βάση τους στο έργο του Άγγλου συγγραφέα και φιλοσόφου Aldous Huxley, «The Doors of Perception» (Οι Θύρες Της Αντίληψης). Οι συγγραφείς της γενιάς Μπππ¹, όπως ο Jack Kerouac, επηρέασαν τόσο τις απόψεις και τον τρόπο έκφρασης του Morrison, που κατέληξε να θέλει να βιώσει όσα αναφέρονται στο βιβλίο του Kerouac *On The*

Road, ένα μεταπολεμικό μυθιστόρημα στο οποίο οι πρωταγωνιστές ζουν με φόντο τη τζαζ, την ποίηση και τη χρήση ναρκωτικών. Ομοίως, βρήκε ενδιαφέροντα τα γραπτά του Γάλλου συγγραφέα Louis-Ferdinand Céline. Το βιβλίο του *Voyage au Bout de la Nuit* (Ταξίδι στο Τέλος της Νύχτας) και το βιβλίο του Blake, *Auguries of Innocence* (Οιωνοί της Αθωότητας) ήταν οι βασικές επιρροές για ένα από τα πρώτα τραγούδια του Morrison, «End of the Night» (από το πρώτο, ομώνυμο άλμπουμ των Doors το 1967) το οποίο και θα μας ταξιδέψει τώρα: (<https://www.youtube.com/watch?v=nC-ksoMGwEQ>). Τέλος να αναφέρουμε πως και τα έργα των Joseph Campbell, «The Hero with a Thousand Faces» και James Frazer «The Golden Bough» τον εμπνέουν στη δημιουργία του τίτλου και των στίχων του Not to Touch the Earth (από του τρίτο άλμπουμ, «Waiting For The Sun» του 1968) το οποίο και μπορούμε επίσης να απολαύσουμε: (https://www.youtube.com/watch?v=d_-HqcNum7M)

Ο Morrison, όπως αναφέραμε, από μικρή ηλικία επιθυμούσε να διευρύνει τους ορίζοντές του. Όχι για να προβληθεί και να «φανεί» καλλιεργημένος σε συζητήσεις ή συνεντεύξεις, αλλά για κατανοήσει (όσο εφικτό μπορεί να είναι κάτι τέτοιο) τον κόσμο γύρω του, από τη δημιουργία του μέχρι και το αβέβαιο «τώρα» στα τέλη της δεκαετίας του '60. Μελετά πολλές θρησκείες, με έμφαση στον ελληνικό δωδεκαθεϊσμό, από τον οποίο ξεχωρίζει τον Διόνυσο, τον θεό του κρασιού, της έκστασης και των απολαύσεων, τον οποίο εντάσσει σε ένα στιχουργικό δίπολο με τον Απόλλωνα, τον θεό της μουσικής. Γενικότερα, αγαπά πολύ τον ελληνικό πολιτισμό, μη ξεχνάμε άλλωστε πως στον τάφο του υπάρχει η ελληνική επιγραφή «ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΑΙΜΟΝΑ ΕΑΥΤΟΥ». Μελετά την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία και ιδιαίτερα τον Σοφοκλή, όπως άλλωστε μπορούμε να συμπεράνουμε ακούγοντας (και διαβάζοντας παράλληλα τους στίχους) του κατά πολλούς καλύτερου τραγουδιού των Doors, του «The End», το οποίο σε αρκετές live εκτελέσεις ποτέ δεν ολοκληρωνόταν αφού δεν γινόταν αποδεκτό (ή για την ακρίβεια κατανοητό). Στη δημιουργία αυτή υπάρχει ολόκληρη στροφή που συνοψίζει τον μύθο του Οιδίποδα μέσα από τα μάτια του Morrison. Ήδη ο τίτλος, «The End» = Το Τέλος είναι μια αναφορά στη μηδενιστική φιλοσοφία, αν και σε δήλωσή του είχε πει πως το έγραψε αρχικά για τον χωρισμό του με Mary Werbelow («κάτι σαν αποχαιρετισμός») αλλά αργότερα το ερμήνευσε ως «ένα αντίο στην παιδική ηλικία» και γενικότερα ως αποχαιρετισμό σε αξίες, ιδανικά κ.α.

Παρόλες τις μελέτες του Morrison σε πολλά κείμενα μεγάλων και σημαντικών δημιουργών, ο ίδιος, όπως διαφαίνεται από τα ποιήματά του δεν εμμένει σε μια και μόνο θέση, αλλά επιχειρεί (ας μου επιτραπεί η έκφραση) ένα μείγμα απόψεων, κάτι που δοκιμάζει δηλαδή και στην ίδια του τη ζωή αλλά δεν πετυχαίνει, αφού συνοδεύεται από αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές. Δεν είναι λίγες οι φορές που έχουν (έχουμε) διερωτηθεί όλοι οι υποστηρικτές του έργου του, τι θα γινόταν αν δεν είχε τέτοια τροπή ο βίος του. Η πρώτη σοβαρή απόπειρα μιας κριτικής ανάλυσης του ποιητικού έργου του Morrison (και μια απόπειρα παράλληλα να γίνει αποδεκτό ως αντικείμενο έρευνας και ανάλυσης σε ακαδημαϊκό επίπεδο), έγινε το 1994 από τον καθηγητή γαλλικής λογοτεχνίας του Duke University, Wallace Fowlie, στο βιβλίο του *Rimbaud & Jim Morrison: The Rebel as Poet*. Δύσκολο όμως ένα τέτοιο εγχείρημα να αποδώσει καρπούς αφού η μελέτη δε γίνεται πάνω σε 100% αληθινά στοιχεία και δεδομένα. Η εργασία του Fowlie καταλήγει να είναι μάλλον περισσότερο ένα εγκώμιο για τον ίδιο τον Morrison παρά ένα κριτικό μελέτημα. Βέβαια πώς θα μπορούσε να είναι διαφορετικά, όταν περιβάλλει τέτοιους μύθος το πρόσωπό του; (βλέπε τις θεωρίες περί ύπαρξης του Morrison και ψευδούς θανάτου)

Γιατί πίνω;
Για να μπορώ να γράφω ποίηση

Ένα μπουκάλι αλκοόλ ή ένα βιβλίο, ή και τα δύο. Αυτά ήταν τα αγαπημένα αντικείμενα του ποιητή Jim Morrison. Γιατί στα δικά μου, και πολλών άλλων, μάτια η πρώτη -αν όχι και η μοναδική- ιδιότητα που μπορώ να διακρίνω είναι αυτή του ποιητή. Ο mr. Mojo Risin (αναγραμματισμός του Jim Morrison) δεν θέλησε εξ αρχής να γίνει τραγουδιστής και πόσο μάλλον ροκ σταρ. Ήθελε να αποτυπώνει στο χαρτί αυτά που έβλεπε με τα μάτια του και τα μάτια της ψυχής του, αυτά που φανταζόταν, με ή χωρίς την χρήση LSD και αν κάποιος ήθελε ασ τα έβλεπε, αφού εκείνος ντρεπόταν να τα δείξει. Έπρεπε να έρθει ο Ray Manzarek με τη μουσική του για να ακούσει ο κόσμος όλα αυτά τα ποιήματα. Τα γραπτά τα δικά του και τα γραπτά όσων θαύμαζε ήταν αυτά που τον έκαναν να πάψει να είναι με γυρισμένη την πλάτη στον κόσμο στα live των Doors και να τους κοιτάξει, αφού ούτως ή άλλως τον γνώριζαν προσωπικά μέσα από τους στίχους του, όπως σαφώς, θεωρώ, πως τον γνωρίζουμε, σε ένα βαθμό, και εμείς.

Ο Morrison είναι ένα από τα μεγαλύτερα παραδείγματα που έρχονται να καταλύσουν την γενικευμένη, οπισθοδρομική πεποίθηση πως η ροκ σκηνή βγάζει προσωπικότητες των οποίων η ζωή δεν είναι τίποτε περισσότερο από sex, drugs and rock'n roll. Είναι ένα είδος μουσικής τέχνης που χρειάζεται, ή και απαιτεί, «μεγάλη βιβλιοθήκη» και μάλιστα αρκετά ξεσκονισμένη. Όπως θα δούμε και σε επόμενα άρθρα είναι μεγάλος ο κατάλογος των ερωτευμένων ροκάδων με τα βιβλία και χρήζει μεγάλης ανάλυσης η εφαρμογή των μελετημάτων τους off και on stage. Ξεκινήσαμε με τον Jim γιατί είναι ίσως ο μεγαλύτερος εκπρόσωπος αυτής της κατηγορίας, όπως, ελπίζω, να διαπιστώσαμε από αυτό το άρθρο.

Κλείνουμε με ένα από τα προσωπικά αγαπημένα ποιήματά του, που εσωκλείει κοινωνικές και διαπροσωπικές διερωτήσεις οι οποίες ελπίζω να αγγίζουν και εσάς.

Wow, I'm sick of doubt
Live in the light of certain
South
Cruel bindings.
The servants have the power
dog-men and their mean women
pulling poor blankets over
our sailors

I'm sick of dour faces
Staring at me from the TV
Tower, I want roses in
my garden bower; dig?
Royal babies, rubies

must now replace aborted
Strangers in the mud
These mutants, blood-meal
for the plant that's plowed.

They are waiting to take us into
the severed garden
Do you know how pale and wanton thrilling
comes death on a strange hour
unannounced, unplanned for
like a scaring over-friendly guest you've
brought to bed
Death makes angels of us all
and gives us wings
where we had shoulders
smooth as raven's
claws

No more money, no more fancy dress
This other kingdom seems by far the best
until it's other jaw reveals incest
and loose obedience to a vegetable law.

I will not go
Prefer a Feast of Friends
To the Giant Family.

¹ Με τον όρο μπητ γενιά ή γενιά μπιτ (αγγλ. Beat Generation) αναφερόμαστε στο λογοτεχνικό κίνημα που έδρασε στην Αμερική τις δεκαετίες του 1950 και 1960. Αν και στην πραγματικότητα αποτέλεσε μια μάλλον ολιγάριθμη ομάδα, η επίδραση της στην αμερικανική λογοτεχνία και κοινωνία ήταν αρκετά σημαντική ώστε να χαρακτηριστεί ως μια καλλιτεχνική γενιά.

Ειδικότερα, θεωρείται πως η μπητ λογοτεχνία είχε ουσιαστική επιροή στα μεταγενέστερα κινήματα των χίπις και του πανκ.

Η «Χειμερία Νάρκη» σε σκηνοθεσία του Τούρκου Νουρί Μπιλγκέ Τσεϊλάν και σενάριο δικό του και της Εμπρού Τσεϊλάν, που τιμήθηκε με τον Χρυσό Φοίνικα στο Φεστιβάλ Καννών 2014, είναι μία ταινία θεατρικής δομής εμπνευσμένη από τα διηγήματα του Άντον Τσέχωφ «Η Σύζυγος» και «Οι υπέροχοι άνθρωποι», με σενάριο που εκτείνεται στον αριθμό ρεκόρ των διακοσίων ογδόντα πέντε σελίδων και διάρκειας εκατόν ενενήντα έξι λεπτών. Αν η θεατρικότητα μπορούσε να ποσοτικοποιηθεί και να καταστεί μετρήσιμο μέγεθος, τότε η «Χειμερία Νάρκη» θα την περιείχε σε ποσοστό 100%.

Ο σκηνοθέτης του «Κάποτε στην Ανατολία» τοποθετεί την έμπλη διαλόγων ιστορία του στην Καππαδοκία, δίνοντας στο φιλμ μία εξαιρετικής ομορφιάς αισθητική διάσταση, αντίστοιχη, κατά τη μορφολογία του τοπίου και τις καιρικές συνθήκες, με την κατάσταση και τις σχέσεις των προσώπων.

Ο μεσήλικας Αϊντίν, που στα τουρκικά σημαίνει «διανοούμενος», πρώην ηθοποιός του τουρκικού θεάτρου, διευθύνει έναν μικρό ξεώνα στην κωμόπολη Γκέρεμε της Καππαδοκίας. Τον βοηθούν η όμορφη νεαρή γυναίκα του Νεχάλ και η αδελφή του Νεζλά. Ο Αϊντίν είναι ευκατάστατος και νοικιάζει τα πολλά ακίνητά του σε οικογένειες και εμπόρους, έχει όμως τόσο μεγάλη περιουσία που ο ίδιος αδυνατεί να την διοικήσει. Την διαχείρισή της έχουν αναλάβει για λογαριασμό του ο «τσεχοφικός» υποτακτικός του και οι δικηγόροι του, προσφέροντας έτσι στον Αϊντίν την αναγκαία απόσταση από τα τρέχοντα προβλήματα της ζωής. Παράλληλα, διαθέτει τον ελεύθερο χρόνο του στην συγγραφή άρθρων για την σύγχρονη πραγματικότητα στην Τουρκία καθώς και βιβλίων, προβληματιζόμενος με φερόμενη ειλικρίνεια για το ζήτημα της θρησκείας στο σύγχρονο τουρκικό κράτος.

Η όμορφη και κατά πολύ νεότερή του σύζυγος του Νεχάλ, με ειλικρινή αλτρουισμό ασχολείται εντατικά με την ενίσχυση της εκπαίδευσης στα φτωχά χωριά της Ανατολίας ενθαρρύνοντας φιλανθρωπικές δωρεές. Και η αδελφή του Νεζλά προσπαθεί να ανατάμει τον λόγο του πρόσφατου διαζυγίου της και κατ' επέκταση τη ζωή της, κάνοντας έναν δίκαιο απολογισμό των ευθυνών που βαρύνουν την ίδια και τους άλλους.

Η κανονικότητα της οικογένειας διαταράσσεται όταν το παιδί ενός από τους ενοικιαστές του Αϊντίν, ο οποίος χρωστάει ενοίκια γιατί είναι άνεργος και βρίσκεται γι' αυτό συνεχώς στο στόχαστρο των εισπρακτόρων και δικηγόρων του ιδιοκτήτη, ρίχνει, ως φορέας της πληγωμένης αξιοπρέπειας του πατέρα του, μία πέτρα στο αυτοκίνητο του Αϊντίν, για να τον εκδικηθεί την ώρα που αυτός βρίσκεται μέσα.

Η πέτρα σπάει με τις ρωγμές της το τζάμι του αυτοκινήτου και διασalaεύει την φαινομενικά λεία επιφάνεια των πεποιθήσεων και στάσεων ζωής των προσώπων. Ο συμπαγής λίθος, —συμβολικός της πυρηνικής, πληγωμένης, αδιαπραγμάτευτης και μη υποκείμενης σε εννοιολογικές και ψυχολογικές σμιλεύσεις αξιοπρέπειας του απλού ανθρώπου, του ανθρώπου που επειδή χρωστάει χωρίς να φταίει και οχλείται γι' αυτό, μετατρέπεται σε αγρίμι εγωισμού και υπερηφάνειας—, θρυμματίζει-αποδομεί, σε ένα συμβολικό επίπεδο, τις ιδεολογικές παραδοχές και επιλογές της οικογένειας του Αϊντίν.

Και απ' αυτό το σημείο ξεκινάει στην ταινία η δραματική σύγκρουση, η οποία επιδεινώνεται σταδιακά μαζί με τις καιρικές συνθήκες του τοπίου. Μέσα από διαλόγους μοναδικής απλότητας, χαρακτηριστικής ψυχραιμίας και παραπλανητικής ανωτερότητας ο Αϊντίν, η σύζυγός του και η αδελφή του, ανά ζεύγη, μέσα στα κομψά ζεστά δωμάτια του ξεώνα, ανατέμνουν τις σχέσεις τους και τις επιλογές τους με συνεχή επίκληση στα καθιερωμένα συστήματα αξιών και ιδεών.

Στην οθόνη ξετυλίγεται, σκηνή την σκηνή, μία άκρατη διαλεκτική, όπου τα επιχειρήματα υπέρ ή κατά μίας άποψης είναι τόσο στέρα δομημένα και εμπεπνημένα στην ίδια την ουσία του εριζόμενου προβλήματος που ούτε εμείς μπορούμε να πάρουμε θέση απέναντι στον εκάστοτε συζητητή αλλά ούτε και οι ίδιοι να εκμανούν με τις θεμελιώδεις αντιθέσεις τους. Οι συναισθηματικές και ψυχολογικές εξάρ-

σεις έχουν συγχωνευθεί με τις ίδιες τις λέξεις που τις εξωτερικεύουν, λέξεις προσεγγμένες που, παρά τις εντάσεις των ανθρώπων, μόνον κάποιες στιγμές ολισθαίνουν προς την επιθετικότητα και την προσβλητικότητα, ούτως ώστε κανείς να μην μπορεί να κλάψει, να φωνάξει, να φύγει ή να αγκαλιάσει. Ο Αϊντίν, που έχει θέσει τους όρους αυτής της διαλεκτικής και την χειρίζεται με μαεστρία, υιοθετεί ως μόνη σωματική του αντίδραση το γέλιο ή το απλό μειδίαμα. Ούτως ή άλλως οι πράξεις στο έργο αυτό, όποτε αναφέρονται, διαγράφουν τη δική τους αυτόνομη πορεία, καθώς η ενδελεχής διαλεκτική ανάλυση έχει χαρακτηριστικά αποκόψει το αίτιο από το αιτιατό. Αντιπροσωπευτική σκηνή αυτού του συμπτώματος είναι όταν ο Αϊντίν υποδέχεται εγκάρδια το μετανιωμένο θείο του παιδιού που έσπασε το τζάμι, διαβεβαιώνοντάς τον ότι αδιαφορεί για τα υλικά αγαθά, λίγα λεπτά μετά όμως του ζητά με φυσικότητα 170 (!) τουρκικές λίρες ως αποζημίωση για την αγορά νέου. Ο ίδιος αργότερα στην ταινία, μετά από μία αντιπαράθεση με τη Νεχάλ, θα την αφήσει να κλαίει, μειδώντας συγκαταβατικά.

Ο πολυπράγμων Αϊντίν, που εργάστηκε στην ζωή του πολύ και τώρα απολαμβάνει την ευμάρειά του και τον ελεύθερο χρόνο του επιβλέποντας τον ξενώνα και αρθρογραφώντας σε τοπική πολιτική εφημερίδα, η σύζυγός του, που αφιερώνει τον χρόνο της σε φιλανθρωπικές δράσεις και η αδελφή που κατακρίνει την εκ του ασφαλούς πολυπραγμοσύνη και φιλανθρωπία των δύο αλλά η ίδια έχει υποπέσει σε αδράνεια, στρέφονται ο ένας κατά των επιλογών του άλλου με κοινή αιχμή την έλλειψη «διακυβεύματος». Όλοι οι ήρωες πάσχουν από αυτήν την ουσιώδη έλλειψη, την απουσία πραγματικού ρίσκου, εξαιτίας της οικονομικής και κοινωνικής τους κατάστασης. Την αναγνωρίζουν στους άλλους και την υποπεύονται –αλλά δεν παραδέχονται– για τον εαυτό τους.

Σ' αυτήν την έλλειψη ουσιώδους κινδύνου, την απουσία διακυβεύματος, δεν αρκεί η επίκληση του όποιου στερημένου παρελθόντος. Ο πρώην φτωχός αγωνιστής Αϊντίν, που δρέπει τώρα τις δάφνες των προσπαθειών και της πείρας του (χρήματα, γνώση, ασφάλεια και κοινωνική αναγνώριση) και τις μοιράζει «απλόχερα» στους κοντινούς του ανθρώπους, δεν διατηρεί ηθικά ερείσματα από το παρελθόν του απέναντι στους τωρινούς αδικημένους.

Αλλά και η άλλοτε φτωχή Νεχάλ, που παρ' ότι καταπιέζεται από τον σύζυγό της επιλέγει να παραμείνει ταπεινωμένη στον γάμο της αποποιούμενη συνειδητά την προσωπική της ανεξαρτησία, δεν θα δικαιωθεί ούτε ενώπιον του εαυτού της ούτε απέναντι σε εμάς, όσο δραστηρικά και αν παρέμβει στο φαινόμενο της φτώχειας. Κορυφαία στιγμή αυτής της δραματικής σύγκρουσης ανάμεσα στη συλλογικότητα και την αλληλεγγύη από τη μία και στην απουσία του στοιχειώδους ατομικισμού για την προώθηση της προσωπικής ανεξαρτησίας από την άλλη, αλλά και στιγμή καταύγασης της γενικότερης προβληματικής της υλικής προσφοράς προς τον άλλον από τον εν ασφαλεία τελούντα δωρητή, είναι η ακόλουθη: όταν ο φτωχός ενοικιαστής του Αϊντίν αντικρίζει τα χρήματα που του χαρίζει η Νεχάλ, εν αγνοία του άντρα της, τα ρίχνει στην φωτιά σε μία έξαρση πρωτόγονης υπερηφάνειας και διάθεσης αντι-ταπείνωσης, απορρίπτοντας έτσι ως προσχηματική την όψιμη φιλανθρωπία των δανειστών του. Η Νεχάλ καταρρέει κλαίγοντας καθώς τα χρήματα καίγονται στην πυρά και μαζί με αυτά και το κεφάλι του Ατατούρκ με όλους τους ενδο-φιλικούς και εξω-φιλικούς συμβολισμούς του.

Μέσα στην ασφάλεια των δυτικών κοινοτήτων κανείς δεν θα δικαιωθεί όσο αλτρουιστής και αν γίνει, όση πολιτική σκέψη κι αν κομίσει. Το αίτημα της «δικαίωσης», προσωπικής και κοινωνικής, μοιάζει όλο και πιο πλασματικό. Όταν ο αγώνας διεξάγεται στον αφρό των λέξεων, των εννοιών και των αξιών τίθεται το ερώτημα αν και κατά πόσον υφίσταται ένας τέτοιος αγώνας. Όταν οι αντιθέσεις και τα αδιέξοδα των σχέσεων μετοικούν από τις ψυχές στα λόγια που ανταλλάσσονται, λόγια ατέρμονα και δουλεμένα, λόγια unisex, δομημένα πάνω στους αναγνωρίσιμους και αποδεκτούς άξονες των αξιών του δυτικού πολιτισμού, τίθεται το ερώτημα πού βρίσκεται η σχέση και ο άνθρωπος μέσα σε αυτά. Συναφώς προς την «δικαίωση» αναδύεται συνεχώς στην ταινία και το θέμα της ατομικής και συλλογικής ενοχής,

αποδομούμενο συστηματικά από όλες τις οπτικές του. Η ανατρεπτική πρόταση της Νεζλά για μη αντίσταση στο κακό με σκοπό την απάλειψή του και την αυτό-ταπείνωση του υπαίτιου, ηχεί κοινότοπη και ιδιοτελής, σαν από σαπουνόπερα της τηλεόρασης, παρατηρεί εύστοχα η Νεχάλ. Οι αξίες και η διαπραγμάτευσή τους στο έργο εκκρίνουν, με μόνη τη λεκτική εκφορά τους, σε πρόσχημα της ανίας, της αυτάρκειας και της αυταρέσκειας των ηρώων.

Ο διαλεκτικός αγώνας στα χαρακώματα των λέξεων και των απόψεων διαρκεί πολύ, όσο τα υπεράριθμα λεπτά της ταινίας, καθώς οι μαχητές-συζητητές είναι, με προεξάρχοντα τον Αϊντίν, ψυχολογικά και διανοητικά εξασκημένοι ώστε να προάγουν την συζήτηση και να μην την μπλοκάρουν με περιττές εξάρσεις και απαιτήσεις. Έπειτα, η άκρατη διανόηση (δηλαδή ο ευγενικός διανοούμενος Αϊντίν) επιτίθεται στους άλλους και υποσκάπτει τον εαυτό της με τρόπο αργό και υποδόριο. Ο Αϊντίν, που γνωρίζει τα πάντα έχοντας διαβάσει και ζήσει πολύ, έχοντας περάσει όλα τα σκαλοπάτια της κοινωνικής διαστρωμάτωσης με κόπο—συγκινητική είναι η στιγμή που βλέπει το χιονισμένο μικροσκοπικό χωριό της καταγωγής του και τα μάτια του λάμπουν από νοσταλγία για πρώτη φορά στην ταινία—και που μπορεί να αναλύσει με χειρουργική ακρίβεια και ανωτερότητα τους άλλους και τις σχέσεις του μαζί τους, δεν είναι παρά μία ύπαρξη ασφυκτική και καταπιεστική για τον εαυτό του και τους γύρω του. Συμβολικός της ασφυξίας του άρτιου διανοούμενου είναι ο αέρας που του λείπει διαρκώς στο έργο, οδηγώντας τον στο συνεχές άνοιγμα των παραθύρων και ο εμετός που κάνει στο τέλος, λίγο πριν παραδοθεί, σε έναν άφαπτο ποιητικό-εσωτερικό μονόλογο, ότι μεγάλωσε και δεν μπορεί να ζήσει χωρίς τη Νεχάλ, και ας μην τον αγαπά αυτή πια. Στο μεταξύ, όπως οι διαφανείς αναλύσεις έχουν γεμίσει τις σχέσεις των ανθρώπων, έτσι και το λευκό χιόνι έχει κατακλύσει το κινηματογραφικό τοπίο.

Το σωτήριο «συγγνώμη» που αριστοτεχνικά δεν προφέρεται παρά μόνον εκπέμπεται μέσα στα βλέμματα του ζευγαριού, ένα συγγνώμη απαλλαγμένο από αιτίες και αιτιώδεις συνάψεις, είναι το απόλυτο συγγνώμη της ανθρωπίνης ύπαρξης. Το συγγνώμη/αυτο-παράδοση του ατόμου στην ύπαρξη του άλλου, του όποιου άλλου, συζύγου ή συνανθρώπου, είναι εξωλεκτικό και ως εκ τούτου—και μόνον τότε—καταλυτικό και ιδρυτικό πραγματικής αλληλεγγύης και συλλογικότητας. Η μόνη δυνατή ειλικρίνεια (λέξη που αναφέρεται συχνά στην ταινία και προβληματίζει τον Τσεϊλάν) και κατ' επέκταση υπέρβαση του εαυτού προς τον άλλον, είναι η ειλικρίνεια που πράττεται, που δεν αναλύεται και δεν εξηγείται. Την αφύπνιση από την ασφάλεια—χειμερία νάρκη των δυτικών κοινοτήτων, που έχει φυλακίσει μέσα στην υλική και αξιακή της αυτάρκεια τον παλμό των ανθρώπων σχέσεων, θα την σημάνει, στην αρχή της ταινίας, μία πέτρα που θα εκτοξευτεί βίαια και θα την σφραγίσει, στο τέλος, ένα συγγνώμη που θα απευθυνθεί αναίτια. Ο ηθοποιός Αϊντίν, που ακροβατεί εν γνώσει του ανάμεσα στην υποκρισία, την υπόκριση και την ειλικρίνεια, θα εναρμονισθεί με τον εσώτερο εαυτό του μόνον όταν παραδοθεί άνευ όρων, χωρίς αναλύσεις και επιχειρήματα, στην αδυναμία της ύπαρξής του. Κατά τον Τσεϊλάν το ισοζύγιο στην σύγχρονη έλλειψη βαθύτερου διακυβεύματος—που μας ταλανίζει όλους και υπονομεύει διαρκώς τις πράξεις μας και τις αιτίες τους—είναι η παραδοχή ότι «αδυνατούμε» μέσα στο εννοιολογικό μας βασίλειο.

Καθώς επιστρέφει στην συζυγική εστία, μετά από μία σύντομη απουσία, ο Αϊντίν δεν προσφέρει μόνον τον εαυτό του και την ομολογία της αδυναμίας του στην σιωπηλή Νεχάλ που τον ατενίζει από το παράθυρο, αλλά και ένα σκοτωμένο κουνέλι-τρόπαιο του κυνηγιού του. Ο σκηνοθέτης, στο τελευταίο κάδρο της ταινίας, μετατοπίζει άρδην το διανοούμενο ήρώα του από το γραφείο του και τα βιβλία του στην πρωτόγονη εικόνα του βίαιου κυνηγιού, για να μας πει πόσο πιο ανθρώπινη μπορεί να είναι σήμερα ακόμη και η όψη ενός σκοτωμένου ζώου και του κυνηγιού του σε αντιδιαστολή προς άλλα εκλεπτυσμένα και αποδεκτά σύμβολα επικοινωνίας και προσέγγισης των ανθρώπων.

Στο τέλος της ταινίας μία ανεπανάληπτο βάθους κάθαρση, προσωπική και κοινωνική, περιμένει τον θεατή και σίγουρα μερικά δάκρυα από αυτά που στερήθηκε κατά την διάρκειά της ο διανοούμενος Αϊντίν.

1. Διονυσίου Σολωμού, *Άπαντα τα Ευρισκόμενα*, κριτική έκδοση με προλεγόμενα Ιάκωβου Πολυλά (Εκδόσεις Ελευθερουδάκη, 1921)

Κλείνοντας το Γυμνάσιο Διστόμου, στο οποίο φοιτούσα, για τις διακοπές των Χριστουγέννων, τον Δεκέμβριο του 1966, η αγαπημένη μου νεαρή φιλόλογος Χρύσα Παπακώστα μου χάρισε την έκδοση του Πολυλά στο Σολωμό, με την ευχή να καλλιεργήσω εκείνο που είχε η ίδια δει στην άγουρη μαθητική μου γραφή και στην παιδική σκέψη μου. Είχα αφήσει, πριν λίγες ημέρας την ηλικία των 15 ετών και βάζοντας πια στα 16. Ήμουν μαθητής της Τετάρτης Γυμνασίου. Στο δεκαπενθήμερο των διακοπών βρέθηκα σε μια κατάσταση πρωτόγνωρης ευτυχίας διαβάζοντας τα σπαράγματα της γραφής του Σολωμού ανακαλύπτοντας ασυνείδητα όλη τη λαμπρότητα του ρομαντισμού στον ποιητικό του λόγο, η οποία, στα νεανικά μου μάτια και στην πρώιμη δυνατότητα πρόσληψής μου, υπερνικούσε και κάλυπτε εκείνη του εθνικού ποιητή που διδασκόμουν στα μαθητικά θρανία. Έκτοτε γνώριζα ότι η ψίχα της ποίησης δεν βρίσκεται πάντα σε ό,τι προβάλλεται εμφαντικά κι ακόμη ότι ένα σπάραγμα ίσως έχει ποιητική αξία απροσμέτρητη.

2. Λάμπρου Πορφύρα, *Άπαντα*, έκρινε Γ. Βαλέτας (Εκδόσεις Βασιλείου, χ. χ.)

Στη βιβλιοθήκη του πατέρα της συμμαθήτριάς μου Κάτιας Ντισσοπούλου βρήκα, το καλοκαίρι του 1966, το σώμα της ποίησης του Λ. Πορφύρα. Τόμος βασισμένος στην έκδοση του 1956 των εκδόσεων Πηγή. Μαζί με την συμμαθήτριά μου περάσαμε ένα καλοκαίρι αναγνωστικής μαθητείας στον συμβολισμό, τον λυρισμό και τη μουσικότητα μιας ποίησης υψηλής αισθητικής. Τότε ξεκίνησε στα σοβαρά και η δική μου περιπέτεια της γραφής. Τα πρώτα μου σχεδιάσματα, που τα βλέπω και τώρα με αγάπη στις σελίδες των τετραδίων της εποχής, είναι σονέτα μίμησης ύφους στον Πορφύρα και πεντασύλλαβα ή επτασύλλαβα πολύστιχα, ασκήσεις μίμησης της ποίησης του Κωνσταντίνου Χατζόπουλου, που παράλληλα μελετούσα. Τέλος, ο πολυσέλιδος πρόλογος του Γιώργου Βαλέτα μας έκανε μεγάλη εντύπωση, σε βαθμό που, όταν λίγα χρόνια αργότερα κατεβήκαμε για σπουδές στην Αθήνα, να έχουμε την επιθυμία να τον γνωρίσουμε. Και το καταφέραμε! Τον ανακαλύψαμε, μας δέχτηκε στο σπίτι του στο Παλιό Φάληρο και τον βοηθήσαμε στην καθαρογραφή των χειρογράφων του στην μονογραφία που ετοίμαζε για τον Αθανάσιο Χριστόπουλο.

3. Μάρκου Μέσκου, *Άλογα στον Ιππόδρομο* (Εκδόσεις Ερμής, 1973)

Στα 22 μου χρόνια, κι ενώ έγραφα κι εγώ πια ποιήματα που με ικανοποιούσαν αρκούντως, διάβασα λίγα ποιήματα από την υπό έκδοση συλλογή του Μάρκου Μέσκου σε προδημοσίευση στο τεύχος Νο 5 (αν θυμάμαι καλά) του περιοδικού «Η Συνέχεια», που εξέδιδε ο Κέδρος με την άρση της προληπτικής λογοκρισίας της Χούντας. Τα ποιήματα, και ολόκληρη η συλλογή όταν σε λίγο καιρό εκδόθηκε, έφεραν ως μοτο το στίχο «όταν είμαστε λυπημένοι γράφουμε ποιήματα». Ε, λοιπόν αυτός ο στίχος μου αποκάλυψε το *γιατί* και το *πώς* της ποίησης και κατάλαβα και τη δική μου ψυχική κατάσταση γράφοντας.

4. Τζουζέπε Τομάζι Ντι Λαμπεντούζα, *Ο γατόπαρδος* (Έκδοση του 1957)

Θεμελιώδες μυθιστόρημα του 20ού αι. η ανάγνωση του οποίου μου έδειξε πώς είναι δυνατόν να συνυπάρχουν αρμονικά ο λυρισμός και η αποτύπωση της ιστορικής πραγματικότητας. Μαστρική γραφή, εκπληκτική αφηγηματική δομή, οξυτάτη αντίληψη της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας, λεπταίσθητο χιούμορ. Μια αλληγορία στην οποία ο Λαμπεντούζα δημιουργεί χαρακτήρες φωτίζοντας την ηθική διάσταση της προσωπικότητάς τους υπό το πρίσμα των ιστορικών γεγονότων. Ήταν το έναυσμα για να μάθω νεώτερη ευρωπαϊκή ιστορία μέσα από τη λογοτεχνία.

5. Εμίλ Ζολά, *Ζερμινάλ* (Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος, 1988)

Ένα μυθιστόρημα γραμμένο το 1885 μίλησε μέσα μου ως μία κραυγή δικαιοσύνης με αφορμή το δράμα των ανθρακωρύχων που δούλευαν στις στοές σε συνθήκες σκληρότητας. Δημοσιογραφική αποτύπωση της συνειδητοποίησης της δύναμης των εργατών και διεκδίκησης των δικαιωμάτων της τάξης τους. Ο προλετάριος Ετιέν Λαντιέ υπήρξε ο μυθιστορηματικός ήρωας που ήλεγχε την εργατική ηθική και τη συνείδησή μου για τρεις περίπου δεκαετίες, καθώς υπήρξε συνδικαλιστής στην επαγγελματική μου ζωή.

6. Στέφαν Τσβάιχ, *Ο κόσμος του χθες – Αναμνήσεις ενός Ευρωπαίου* (Εκδόσεις Printa, 2006)

Αυτοβιογραφία και μαζί αφήγημα στοχασμού. Ένα έργο της λεγόμενης λογοτεχνίας της εξορίας, αφού γράφτηκε λίγο πριν ο Τσβάιχ αυτοκτονήσει, διαμαρτυρόμενος για τον ναζισμό και τον πόλεμο, το 1942 στη Βραζιλία, όπου ζούσε αυτοεξόριστος. Υπέροχο κείμενο της οπτικής ενός ευαίσθητου, ευγενικού, μορφωμένου Ευρωπαίου πολίτη πάνω στα γεγονότα της ακμής της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας στη Μεσευρώπη, στα τέλη του 19ου αι. και στην κατάρρευση του θαυμαστού εκείνου κόσμου, στις αρχές του 20ού αι. με τον Πρώτο Πόλεμο και ακόμη από την ανεμελιά της Belle Époque ως την άνοδο του ναζισμού και τον Δεύτερο Πόλεμο. Ένα βιβλίο το οποίο κατέκρινε η μαρξιστική κριτική, εντελώς μικρόψυχα και άδικα πιστεύω. Η έκδοση, συνοδευμένη από το εξαιρετικό επίμετρο της Τατιάνας Λιάνη, η οποία έκανε και τη μετάφραση μαζί με την Αλεξία Καλανταρίδου, εξευγένισε την οπτική μου και την ψυχική μου διάθεση απέναντι στην Ευρώπη, οι πολιτικές των κυρίαρχων κύκλων της οποίας, δημιουργούν αισθήματα αποστροφής και θλίψης ακόμη και σήμερα. Θέλω να πω, απλούστερα, ότι η ευρωπαϊκή μας κληρονομιά δεν συνίσταται μονάχα στις πολιτικές χειραγώγησης των ανθρώπων...

7. Γιόζεφ Ροτ, *Το εμβατήριο Ραντέτσκι* (εκδόσεις Ροές, 2009)

Το αντι-έπος αυτό του Ροτ, γραμμένο το 1932, ένα ρέκβιεμ για την πτώση της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας, αποτυπώνει τη φθορά και τη διάβρωση των τελειωμένων πραγμάτων, εκείνων των μεγάλων και υψηλών που τους μέλλεται να καταρρεύσουν με πάταγο. Η εξαιρετική μετάφραση του Δημήτρη Δημοκίδη και το επίμετρο της Τατιάνας Λιάνη μου γνώρισαν ένα ακόμη αριστούργημα της γερμανικής λογοτεχνίας.

8. Ίβο Αντριτς, *Το γεφύρι του Δρίνου* (Εκδόσεις Καστανιώτη, 1997)

Διαβάζοντας αυτό, το πρώτο μέρος της Βοσνιακής τριλογίας του Αντριτς, μυθιστόρημα μυθικού ρεαλισμού και τολστοϊκού ύψους, ένα βαλκανικό χρονικό τεσσάρων αιώνων συνύπαρξης και αντιπαλότητας τριών εθνοτήτων και τεσσάρων θρησκειών στην περιοχή της Βοσνίας, διαπίστωσα, ακόμη μα φορά, πόσο προφητική μπορεί είναι η μεγάλη λογοτεχνία, αφού το μυθιστόρημα, γραμμένο το 1945, στάθηκε αληθινά προφητικό για ό,τι συνέβη στο τέλος του 20ού αι. και στις αρχές του 21ου αι. με τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας.

9. Βίκτορ Σερζ, *Υπόθεση Τουλάγιεφ + Αναμνήσεις ενός επαναστάτη* (Εκδόσεις Scripta, 2007 και 2008 αντίστοιχα)

Αισθάνθηκα δυνατό συγκλονισμό συνειδητοποιώντας ότι διαβάζω δύο μεγάλα έργα που ενώ το πρώτο εκδόθηκε στα γαλλικά το 1949 και το δεύτερο είχε κυκλοφορήσει στα αγγλικά από το 1945, στη γλώσσα μου μεταφράστηκαν τόσο αργά. Κατάλαβα πως αν είχα διαβάσει (αν είχαμε διαβάσει) κάποια σημαντικά έργα της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας εγκαίρως, είναι βέβαιο ότι θα είχαμε προσεγγίσει δια-

φορετικά, πιο κριτικά, την αριστερά και την επαναστατική ιδεολογία, θα ήμασταν ανεκτικότεροι στη διαφωνία, θα είχαμε αποφύγει λάθη και μονομέρειες στις πράξεις μας κι ίσως θα είχαμε αδικήσει λιγότερο.

10. Άρη Αλεξάνδρου, *Το κιβώτιο* (Εκδόσεις Κέδρος, 1974)

Παρόμοιο συγκλονισμό, όπως με τα βιβλία του Σερζ, είχα και με την ανάγνωση του καφκικής γραφής μνημειώδους έργου του Άρη Αλεξάνδρου. Ήταν σαν να καθρέφτιζε την αίσθησή μου πως οι νεκροί του ελληνικού εμφυλίου ξόδεψαν τα νιάτα τους κι έδωσαν τη ζωή τους στο όνομα μιας πορείας προς το μη-νόημα. Το διάβασα ενώ ήμουν ενταγμένος στον μηχανισμό της κομμουνιστικής αριστεράς και ήδη ένιωθα ότι τα ιδεολογικά γρανάζια μασούσαν τις άκρες των μανικιών μου και με τραβούσαν σε μια προοπτική διαμελισμού της πίστης μου στο όραμα και της πεποίθησής μου στην υπεροχή της ιδεολογίας μου

11. Δημοσθένη Βουτυρά, *Άπαντα* (Εκδόσεις Δελφίνι, 1999)

Η τετράτομη έκδοση των *Απάντων*, επιμελημένη από τον Βάσια Τσοκόπουλο, μου γνώρισε ένα μοντερνιστή ανανεωτή της γραφής και της θεματολογίας. Ο Βουτυράς δούλεψε τη γραφή του πλουτίζοντάς την με το φανταστικό, με χιούμορ και σάτιρα, με ματιά ανθρωποκεντρική, διεισδύοντας στην ψυχολογία της συμπεριφοράς των λούμπεν ηρώων του. Ανανέωσε τη διηγηματογραφία μας μετατοπίζοντας το focus από την ηθογραφία της υπαίθρου στην κοινωνική αποτύπωση του αστικού χώρου.

#1

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015

Σημειώσεις για κάποια από τα βιβλία που με καθόρισαν

Athens Comics Library:

Η πρώτη βιβλιοθήκη κόμικς στην Ελλάδα είναι γεγονός!

Μία ανοιχτή βιβλιοθήκη γεμάτη κόμικς, περιμένει μικρούς, μεγάλους και μισομεγάλους στην καρδιά της Αθήνας. Η Athens Comics Library δημιουργήθηκε με αγάπη και μεράκι από τη Λήδα Τσενέ (Υπεύθυνη Δημοσίων Σχέσεων της Comicdom Press, συνιδρύτριας της Athens Comics Library, μαζί με το Impact Hub Athens), τη Σόφη Λάμπρου και τον Δημήτρη Κοκκινάκη (υπεύθυνοι του Impact Hub Athens).

Πρόκειται για μια δανειστική βιβλιοθήκη που διαθέτει περισσότερους από 2.500 τίτλους στα ράφια της, με κόμικς από ΗΠΑ, Ευρώπη, Ιαπωνία και Ελλάδα, και η οποία φιλοξενείται στο Impact Hub Athens στου Ψυρρή. Την Τετάρτη 11 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια. Απευθύνεται σε ανθρώπους που ενδιαφέρονται να ανακαλύψουν τα κόμικς και την κουλτούρα τους, να περιηγηθούν στους χώρους μιας νέας βιβλιοθήκης-κελάρι και να ξεφυλλίσουν, να διαβάσουν ή και να δανειστούν τα βιβλία που φιλοξενούνται στα ράφια της. Η πλειονότητα της συλλογής αφορά graphic novels, τα οποία απευθύνονται σε όλες τις ηλικίες.

Βασίζεται στην αγάπη των ιδρυτριών της, Σόφης και Λήδας, και στοχεύει τόσο στην απομυθοποίηση της ιδέας των κόμικς ως απεύθυνσης μόνο για μικρούς ή μόνο για διασκέδαση. Επιθυμία τους είναι να αποτελέσει η βιβλιοθήκη τόπο αναγνωστικής χαράς, διασκέδασης και αλληλεπίδρασης για ανθρώπους από διαφορετικούς χώρους καθώς και να υπάρξει ένα τμήμα με ερευνητικό περιεχόμενο για το κόμικ και την ιστορία της εξέλιξής του.

Athens Comics Library, Impact Hub Athens (Καραϊσκάκη 28, Ψυρρή) <http://athenscomicslibrary.gr/>

[Φωτό: <http://www.lifo.gr/now/culture/60025>, <http://www.lifo.gr/mag/columns/6979>]

Πτώματα ανθρώπων και στάχτες βιβλίων: Το ISIS καταστρέφει εκατοντάδες χιλιάδες βιβλία και χειρόγραφα των βιβλιοθηκών της Μοσούλης

Μία ανεπανόρθωτη καταστροφή έλαβε χώρα στη Μοσούλη, τη δεύτερη σε πληθυσμό και πλέον πολυφυλετική και πολυπολιτισμική πολιτεία του Ιράκ, η οποία τελεί από τον Ιούνιο του 2014 υπό την κατοχή του ISIS. Τις τελευταίες ημέρες του Φεβρουαρίου, όπως αποκαλύπτει ρεπορτάζ της βρετανικής εφημερίδας Independent, οι τζιχαντιστές λεηλάτησαν βιβλιοθήκες της Μοσούλης, καίγοντας χιλιάδες –ίσως και πάνω από 100.000– βιβλία, χειρόγραφα, συλλογές και χάρτες, μεταξύ των οποίων και σπάνια κειμήλια από το θησαυροφυλάκιο της ανθρώπινης γνώσης, πολλά από αυτά έχουν καταχωρισθεί στον κατάλογο σπάνιων έργων της UNESCO.

Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα και τις πηγές των εφημερίδων, μαχητές του ISIS εφόρμησαν στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Μοσούλης προκαλώντας φρίκη με όσα ακολούθησαν στους παρευρισκόμενους φοιτητές αν και όχι σε όλους. Σύμφωνα με τη μαρτυρία της Shahla Kamal, λέκτορα στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου της Μοσούλης μέχρι πρόσφατα, το ISIS ήδη από τον περασμένο Ιούνιο, παράλληλα με την προέλασή του στην πόλη και την επιβολή των νόμων της σαρίας, ξεκίνησε να εκφοβίζει και να εκδιώκει διδάσκοντες και φοιτητές, απειλώντας τους, λεηλατώντας και προβαίνοντας σε καταστροφές σε όλα τα πανεπιστήμια Τεχνών και Επιστημών.

Μείζονος έκτασης καταστροφές σημειώθηκαν επίσης στη Σουνιτική Ισλαμική Βιβλιοθήκη της πόλης, στην ηλικίας 256 ετών βιβλιοθήκη της Καθολικής Εκκλησίας, όπως επίσης στη βιβλιοθήκη του Μουσείου της Μοσούλης. Η βιβλιοθήκη της Μοσούλης είχε λεηλα-

τηθεί και το 2003, κατά τη διάρκεια της αμερικανικής και βρετανικής εισβολής στο Ιράκ. Ωστόσο, οι συνδυασμένες προσπάθειες Ιρακινών πολιτών είχε τότε ως αποτέλεσμα τη διάσωση της βιβλιοθήκης και την επιστροφή των περισσότερων εκ των τεκμηρίων.

Η φρίκη και το θέαμα αυτών των εικόνων υπενθυμίζουν ότι «ο πόλεμος είναι μόλις μια σφαίρα μακριά» και ότι κάθε τι που δεν υπερασπίζεται την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, την υγεία και τη ζωή, χαρίζει δύναμη στον όλεθρο και σκοτάδι στο μέλλον. «Ο άνθρωπος είναι η απάντηση όποια και αν είναι η ερώτηση» και ότι δεν υπάρχουν εκλεκτικές πολεμικές πρακτικές.

<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-burns-thousands-of-rare-books-and-manuscripts-from-mosul-libraries-10068408.html>

Νίκος Ξυδάκης: Προτεραιότητα σε μεταρρυθμίσεις για το βιβλίο, τη λειτουργία του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και τη δημοσιονομική εξυγίανση των πολιτιστικών φορέων της χώρας.

Το ζήτημα του βιβλίου και της επανεκκίνησης του κόσμου του βιβλίου φαίνεται να αποτελεί προτεραιότητα στο έργο της νέας κυβέρνησης. Σύμφωνα με πρόσφατες δηλώσεις του υπουργού Πολιτισμού Νίκου Ξυδάκη, η κυβέρνηση προτίθεται να επαναφέρει την ενιαία τιμή του βιβλίου, την οποία είχε καταργήσει τον περασμένο Ιούνιο η προηγούμενη κυβέρνηση. «Δεν ωφελήθηκε κανείς από την κατάργησή της» είπε ο κ. Ξυδάκης. Επιπλέον, δήλωσε ότι «δεν θα αλλοιωθεί ο ΦΠΑ στα βιβλία» και ότι τα δύο μέτρα θα τα ανακοινώσουν από κοινού με τον υπουργό Οικονομίας, Γιώργο Σταθάκη.

Σε ό,τι αφορά το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ), το οποίο είχε καταργηθεί το 2013 από το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης της προηγούμενης κυβέρνησης και στη συνέχεια είχε μερικώς ενσωματωθεί στο Ελληνικό Ιδρυμα Πολιτισμού, ο κ. Ξυδάκης δήλωσε πως εξετάζει το ενδεχόμενο της αυτόνομης επαναλειτουργίας του και τους πιθανούς τρόπους πραγμάτωσης αυτού του έργου προφανώς με την αναγκαία αναβάθμιση, περιορισμό των προβλημάτων κλπ.

Παράλληλα έκανε δηλώσεις για αλλαγές σε πολλά μέτωπα όπως το νομοθετικό πλαίσιο των μεγάλων μουσείων της χώρας ώστε να γίνουν ευέλικτα, με διοικητική αυτοτέλεια, αλλά και να έχουν διάρκεια οι διοικήσεις τους με σκοπό να αναμορφωθεί η λειτουργία των κορυφαίων μουσείων της χώρας. Ανακοίνωσε ότι δεν μετακομίζει το ΥΠΠΟ, τη διεύθυνση του θερινού ωραρίου πολιτιστικών, αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, αλλαγές στη δομή του ΤΑΠ, ενώ για το ΕΜΣΤ δήλωσε ότι βρέθηκε τρόπος για να «ξεκλειδώσουν» τα χρήματα της δωρεάς του Ιδρύματος Στ. Νιάρχος και προσδιόρισε την παραλαβή του έργου το ερχόμενο δίμηνο καθώς και την πρόθεση μέριμνας για την ηθική αποκατάσταση της κ. Άννα Καφέτση, τέως διευθύντρια του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης.

Τόμοι σπάνιων βιβλίων και των πρώτων εκδόσεων έργων του Shakespeare κληροδοτούνται στο Πανεπιστήμιο του Princeton

Ο William Scheide, Βρετανός με φιланθρωπική δράση κατά τη διάρκεια της ζωής του απεβίωσε τον Νοέμβριο αφήνοντας πίσω του μία τεράστια συλλογή σπάνιων βιβλίων την οποία κληροδότησε στο Πανεπιστήμιο του Princeton ώστε να γίνει μέρος της πολιτισμικής κληρονομιάς της χώρας του. Η συλλογή αποτελεί οικογενειακή υπόθεση καθώς ξεκίνησε από τον παππού του Scheide, διευθυντή πετρελαιοειδούς εταιρείας, το 1865, όταν ήταν μόλις δεκαοχτώ ετών. Ο γιος του συνέχισε τη συλλογή και έχτισε μία βιβλιοθήκη στην Titusville της Πενσυλβανίας.

Η συλλογή περιλαμβάνει έξι εκδόσεις τις Βίβλου και αντίγραφα των πρώτων τεσσάρων τόμων έργων του Shakespeare στην πρώτη τους έκδοση, ανατυπώσεις της αυθεντικής γκραβούρας της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας των ΗΠΑ και χειρόγραφα των Bach, Mozart, Beethoven, Schubert και Wagner. Το σύνολο των βιβλίων που κληροδοτήθηκαν ξεπερνά τα 2.500. Η αξία τους υπερβαίνει τα 194 εκατομμύρια λίρες, καθιστώντας τα την πλέον ευρεία και πολύτιμη συλλογή του μουσείου από κάθε άποψη.

Η συλλογή αποτελεί το νέο καμάρι του πανεπιστημίου και θα αποτελέσει πόλο έλξης και έρευνας για σπουδαστές, συγγραφείς και μελετητές του πανεπιστημίου και του εξωτερικού. Δημιουργείται ένας νέος τόπος αλληλεπίδρασης, έρευνας και δημιουργίας ενώ σύμφωνα με δηλώσεις της υπεύθυνης της πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης «Αναμένονται ανακαλύψεις σε κάθε έγγραφο και τόμο». Η επιθυμία τριών γενεών της οικογένειας Scheide να είναι τα βιβλία ένας δυναμικός παράγοντας δημιουργίας και εκπαίδευσης για τους ανθρώπους των βιβλίων, και ιδίως τους νέους, βρήκε πλέον το νέο της σπίτι.

<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-31522105>

Βιβλία και Κινηματογράφος στο Πανεπιστήμιο:

Οι δράσεις της Κινηματογραφικής Ομάδας Φιλοσοφικής, ΕΚΠΑ

Η Κινηματογραφική Ομάδα της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ «Θόδωρος Αγγελόπουλος», που δραστηριοποιείται στη Σχολή από το 2010, προβάλλει κάθε Μάρτιο ταινίες βασισμένες σε βιβλία. Όπως μας είπαν οι ίδιοι, αποφάσισαν να κάνουν ένα τέτοιο αφιέρωμα ένα μήνα κάθε χρόνο, γιατί αγαπούν και τις δυο τέχνες, του βιβλίου και του κινηματογράφου, επειδή τους αρέσει να διαβάζουν βιβλία όχι μόνο της Σχολής αλλά και λογοτεχνία, ποίηση, δοκίμια, διηγήματα, και αφού τους αρέσει και ο κινηματογράφος θέλησαν να τα δείξουν να ζωντανεύουν και εκτός της φαντασίας τους. Το αποτέλεσμα της μεταφοράς από το βιβλίο στη φαντασία και στην οθόνη δεν είναι πάντα επιτυχημένο. Πολύ συχνά τα βιβλία για να γίνουν ταινίες αλλάζουν, οι σκηνοθέτες ή οι παραγωγοί προσθέτουν ή αφαιρούν στοιχεία για να τα κάνουν πιο εμπορικά ή από καλλιτεχνική άποψη. Έτσι, συχνά η εικόνα στη φαντασία μας και στη σχέση μας με το βιβλίο και με τον συγγραφέα δεν ταιριάζει με την ταινία και ο σκηνοθέτης, ένας άλλος αναγνώστης και ο ίδιος, έχει άλλη οπτική για το βιβλίο. Τα βιβλία και τις ταινίες τα επιλέγουν τα μέλη της Ομάδας και οι φίλοι από το facebook ή όσοι προσέρχονται στις προβολές. Εισηγήσεις, παραγγελίες και προτάσεις είναι καλοδεχούμενες.

Η Ομάδα επιμελείται με μεράκι τις δράσεις της ενώ επιδιώκει την επικοινωνία με ταινιόφιλους και βιβλιόφιλους προωθώντας το άνοιγμα της συζήτησης για τις ταινίες και τα βιβλία και για την αλληλεπίδραση των Τεχνών εν γένει. Συγγραφείς, βιβλία, ταινίες, σκηνοθέτες και το κοινό τους συγκροτούν το πλαίσιο αυτού του κόσμου που επιθυμεί να μοιραστεί η ομάδα. Επιπλέον, οι ταινίες αυτές αποτελούν ερευνητικό υλικό για σειρά επιστημών όπως η ιστορία, η λογοτεχνία και η φιλολογία στο πλαίσιο της πανεπιστημιακής έρευνας και μελέτης.

Οι προβολές γίνονται κάθε Δευτέρα, στις 18:20, στο αμφιθέατρο 437, φυσικά με ελεύθερη είσοδο. Πριν την έναρξη κάθε ταινίας, παρουσιάζονται τα σχετικά στοιχεία για τον σκηνοθέτη, την ταινία και το είδος που αυτή ανήκει. Μετά το τέλος της προβολής, ακολουθεί συζήτηση και μέσα από το σχολιασμό κατανοούμε καλύτερα το βιβλίο, την ταινία αλλά και την κοινωνία και τον κόσμο όπου ζούμε. Φέτος, θεματική αυτής της δραστηριότητας θα αποτελέσουν ελληνικές ταινίες που είναι βασισμένες σε βιβλία. Το πρόγραμμα φτιάχνεται από τα μέλη και τους φίλους της ομάδας στα κοινωνικά δίκτυα και μέσα. Η πρώτη προβολή ήταν η ταινία «Η Κάθοδος των Εννιά» του Χρήστου Σιοπαχά (1984), βασισμένη στο ομώνυμο βιβλίο του Θανάση Βαλτινού. Η ταινία προβλήθηκε στις 16 Μαρτίου 2015.

Think Tanks στη Θεσσαλονίκη

Η πρώτη ευφάνταστη δημόσια κινητή ανταλλακτική βιβλιοθήκη εγκαταστάθηκε πριν από λίγες μέρες στην πρώτη προβλήτα του Λιμένα Θεσσαλονίκης από τους Thessaloniki Next2U, μια ομάδα εθελοντών που εδώ και τρία χρόνια δίνει κυριολεκτικά και μεταφορικά χρώμα στην πόλη. Με τον διόλου τυχαίο τίτλο Think Tank περιμένει τους αναγνώστες όλο το 24ωρο να «βουτήξουν» κυριολεκτικά το κεφάλι τους στο διάβασμα.

Η ιδέα για την δημιουργία κινητών βιβλιοθηκών γεννήθηκε πριν μερικά χρόνια, κατά την μελέτη της δράσης για την ανάπτυξη των στεγαστρών του ΟΑΣΘ, όμως σύντομα αφέθηκε κατά μέρος, λόγω του υψηλού κόστους κατασκευής τους. Φτάνοντας όμως στο 2014, προέκυψε μία νέα πρόταση μέσα από την ομάδα, για την εφαρμογή ενός πρωτοποριακού και οικονομικότερου σχεδίου για ανταλλακτικές βιβλιοθήκες που έχει ήδη λάβει χώρα στη Νέα Υόρκη, με τον τίτλο Little Free Library. Έτσι λοιπόν οι Thessaloniki Next2U ήρθαν σε επαφή με το αρχιτεκτονικό γραφείο που είχε την επίβλεψη του σχεδίου και συμφώνησαν για την εκκίνηση των διαδικασιών προσαρμογής της ιδέας στον ελλαδικό χώρο.

Όπως υπογραμμίζουν οι Thessaloniki Next2U, “Το όνομα της κατασκευής αυτής δεν θα μπορούσε να είναι άλλο από το “Think Tank”. Καθώς πέρα από το προφανές, το υλικό κατασκευής δηλαδή της βιβλιοθήκης, το οποίο είναι μία δεξαμενή μούστου, η υλοποίηση αυτής της κατασκευής αποτελεί και μία ιδεολογία γύρω από την γνώση και την ελεύθερη διάδοσή της στον δημόσιο χώρο. Συναρτήσει λοιπόν των παραπάνω ευελπιστούμε να κατασκευάσουμε “Δεξαμενές Σκέψεων και Ιδεών” (Think Tanks) που θα προσφέρουν δωρεάν γνώση στους συμπολίτες μας, καθώς και θα τους μυήσουν στην λογική της διατήρησης ενός δημόσιου αγαθού καθαρά βάσει προσωπικών ηθικών κανόνων.”

Πρόθεση των Thessaloniki Next2U είναι οι βιβλιοθήκες να μετακινούνται ανά διαστήματα 4-6 μηνών σε διάφορα κεντρικά σημεία της πόλης. Θα είναι προσβάσιμες 24 ώρες το εικοσιτετράωρο και 365 μέρες τον χρόνο από οποιονδήποτε πολίτη ή τουρίστα. Η ιδέα είναι απλή. Ο οποιοσδήποτε θα μπορεί να δανειστεί ένα βιβλίο και να αφήσει ένα βιβλίο στη θέση του. Φυσικά, η ομάδα θα αναλάβει την ανατροφοδότηση των βιβλιοθηκών με βιβλία για όσο χρονικό διάστημα χρειαστεί και όσο είναι εφικτό βάσει των δεδομένων πόρων της, μέχρι να μπορεί το σύστημα των βιβλιοθηκών να αυτοσυντηρηθεί.

<http://www.parallaximag.gr/parallax-view/xefytronoy-n-vivliothikes#sthash.VPuRyQra.ydJErf12.dpuf>

<http://www.parallaximag.gr/city/new-entry-sto-limani>

Διαβάζω για τους Άλλους

Το Διαβάζω για τους Άλλους αφορά μια μη κερδοσκοπική, εθελοντική ομάδα, η δράση της οποίας στοχεύει να ευαισθητοποιήσει όσο το δυνατόν περισσότερους πολίτες προκειμένου να ηχογραφήσουν βιβλία -για να εμπλουτιστεί η ακουστική βιβλιοθήκη των τυφλών- και να διαβάζουν ζωντανά λογοτεχνικά βιβλία σε άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες. Εμπνεύστρια και δημιουργός της δρά-

σης είναι η Αργυρώ Σπυριδάκη, που είχε την πρωτοβουλία να δημιουργήσει ένα δίκτυο εθελοντών οι οποίοι θα εμπλουτίσουν την ακουστική βιβλιοθήκη των τυφλών συμπολιτών μας. Οι διαθέσιμοι τίτλοι στη βιβλιοθήκη των τυφλών είναι συγκεκριμένοι και σχετικά περιορισμένοι σε σχέση με την πληθώρα των λογοτεχνικών βιβλίων που παράγονται και κυκλοφορούν ετησίως.

Στόχος της δράσης είναι να ηχογραφούνται σε σταθερή ροή λογοτεχνικά βιβλία, όσο το δυνατόν περισσότερα, και από πολλές και διαφορετικές φωνές (γιατί είναι κουραστικό το να ακούει κάποιος πολλά βιβλία από το ίδιο άτομο) κάθε χρόνο, συστηματικά. Πέραν όμως από την κοινωνική ομάδα των τυφλών, θεωρώντας ότι η πρόσβαση στη λογοτεχνία είναι αναφαίρετο δικαίωμα κάθε ανθρώπου, οι εθελοντές έχουν ξεκινήσει αναγνώσεις σε γηροκομεία, οργανώνουν αναγνώσεις παραμυθιών σε ιδρύματα με παιδιά, σε ορφανοτροφεία, διαβάζουν σε τετραπληγικούς οι οποίοι δεν έχουν τη δυνατότητα να κρατήσουν ένα βιβλίο και θέλουν να φτάσουν μέχρι τις γυναίκες φυλακές της Θήβας, προκειμένου να εμπνεύσουν τις ίδιες τις μητέρες που ζουν εκεί να διαβάσουν και να ηχογραφήσουν παραμύθια για να τα στείλουν στα δικά τους παιδιά.

Η διαδικασία ηχογράφησης είναι πολύ συγκεκριμένη τεχνικά και αυτή τη στιγμή πραγματοποιείται στα δύο στούντιο που μας διατίθενται από τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Τυφλών. Ηχογραφούνται ακόμα μη λογοτεχνικά κείμενα όπως οι σημειώσεις τυφλών φοιτητών, οδηγίες χρήσης ηλεκτρικών συσκευών, παρενέργειες φαρμάκων και ό,τι άλλο μπορεί κάποιος από εμάς που βλέπουμε να θεωρήσει «δεδομένο» (οι ανάγκες καθορίζονται σε συνεργασία με τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Τυφλών). Όσοι ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν και να ζήσουν ως εθελοντές στο δίκτυο ΔΙΑΒΑΖΩ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ μπορούν να επικοινωνούν με το δίκτυο με τους εξής παρακάτω τρόπους:

μέσω της σελίδας τους στο Facebook: «Διαβάζω για τους Άλλους» (<https://www.facebook.com/giatousallous>) ή

συμπληρώνοντας τη φόρμα νέων εθελοντών που θα βρείτε στην ιστοσελίδα: www.giatousallous.gr ή

γράφοντας στο email: Volunteers@giatousallous.gr

Επίσης, όποιος θέλει να ζητήσει τη συμβολή του Διαβάζω για τους Άλλους για κάποια δράση ζωντανής ανάγνωσης, μπορεί να στείλει email στο info@giatousallous.gr

http://www.flowmagazine.gr/article/view/diavazo_gia_tous_allous/category/culture#.VO4bEm6moa8.facebook

Liquid Library

Μια έκθεση της Rowena Hughes

επιμέλεια Μαρία-Θάλεια Καρρά // locus athens

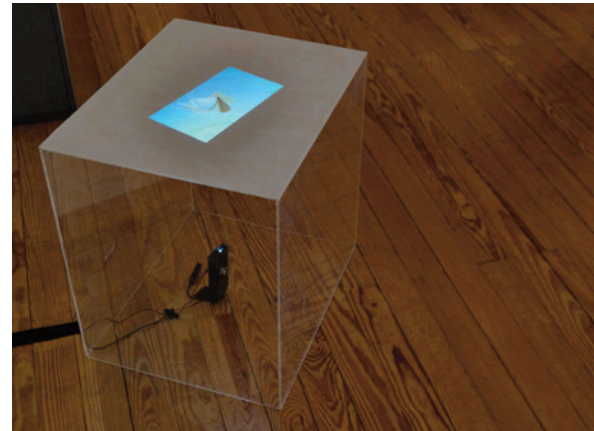
Η locus athens έχει προσκαλέσει την Rowena Hughes να πραγματοποιήσει μια έρευνα στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη και στο Μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, δημιουργώντας μια σειρά νέων έργων. Η έρευνα της Hughes έχει επικεντρωθεί σε σπάνια βιβλία από τις δύο συλλογές.

Μελετώντας συστηματικά τις συλλογές της Γενναδείου Βιβλιοθήκης και του Μουσείου Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών η Hughes εστίασε την προσοχή της όχι μόνο στις συλλογές αυτές καθ'αυτές αλλά και στους θεσμούς μέσω των οποίων μεταδίδεται η γνώση. Πυκνά στρώματα ιστορίας γίνονται τώρα ρευστά, εξωστρεφή και ενεργοποιούνται με την αντίληψη και την αποδοχή του αναγνώστη και του επισκέπτη. Αυτή η ένταση μεταξύ στασιμότητας και διαρκούς ροής είναι κεντρικό στοιχείο στη δουλειά της καλλιτέχνιδας, όπου ανάμεσα σε ταξινομημένα μουσειακά αντικείμενα διοχετεύεται ορμητικά η βιωμένη εμπειρία. Οι μουσειακές προθήκες μετατρέπονται σε γλυ-

πτά στα οποία τοποθετούνται φωτογραφίες, κινούμενες εικόνες, αρχειακά βιβλία. Οι προθήκες του μουσείου μετά από τις επεμβάσεις της Hughes δεν ερμηνεύονται πια ως αντικειμενικές εξιστορήσεις. Προτείνουν ρήξεις στο χειρισμό της γραφής, της ανάγνωσης και στο πως βιώνουμε τις εμπειρίες, τα γεγονότα και την ιστορία.

Η Rowena Hughes αποφοίτησε από το Slade MFA το 2011 και ολοκλήρωσε το BA στο Goldsmiths το 2001. Πρόσφατες ατομικές εκθέσεις της είναι το 'From the Slopes of the Curves' στην Galerie Renner Prinz, Βιέννη και 'Soft Parallels' στο Room artspace στο Λονδίνο. Η δουλειά της έχει συμπεριληφθεί σε ομαδικές εκθέσεις στο Galerie Gebr. Lehmann, Βερολίνο, Ileana Tounta, Αθήνα, New Contemporaries 2010 στο ICA και στο AFoundation ως μέρος του Liverpool Biennial, Castlefield Gallery, Manchester, Arcade Fine Arts, Rod Barton, Breese Little, FormContent & Fine Art Society Contemporary, Λονδίνο. Έργο της κοσμεί και το εξώφυλλο του παρόντος τεύχους.

Μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Θόλου 5, Πλάκα Όρες λειτουργίας: Δευτέρα – Παρασκευή 9.30 πμ – 2.30 μμ και Κυριακή 29.3 & 5.4 & 26.4 11 πμ – 4 μμ Διάρκεια: 20 Μαρτίου – 26 Απριλίου <http://locusathens.com/el/liquid-library-rowena-hughes/>

«Ψηφίδες από τη ζωή των βιβλίων: Το ελληνικό βιβλίο από τον 20ό στον 21ο αιώνα»

Στις 23 Απριλίου 1616 έφυγαν από τη ζωή δύο μεγάλα ονόματα των γραμμάτων: ο Ισπανός συγγραφέας Miguel de Cervantes και ο Άγγλος δραματουργός William Shakespeare. Με αφορμή το διπλό αυτό γεγονός καθιερώθηκε η 23η Απριλίου ως η Παγκόσμια Ημέρα του Βιβλίου.

Για να τιμήσει την ημέρα αυτή, η Ομάδα για το Βιβλίο της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών (Τμήμα Θεατρικών Σπουδών και Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας) «Σελιδοδείκτες», παρουσιάζει εκδήλωση με τίτλο «Ψηφίδες από τη ζωή των βιβλίων: Το ελληνικό βιβλίο από τον 20ό στον 21ο αιώνα» την Πέμπτη, 23 Απριλίου 2015, στις 18:30, στην Aula της Σχολής.

Διαβάζονται αποσπάσματα από έργα της νεοελληνικής πεζογραφίας και ποίησης των Γιώργου Σεφέρη, Ανδρέα Εμπειρίκου, Γιάννη Βαρβέρη, Μάριου Ποντίκα, Αργύρη Χιόνη, Ηλία Λάγιου, Νίκου Καχίτση, Ε.Χ. Γονατά, Άλκης Ζέη, Τίτου Πατρίκιου, Ντίνου Χριστιανόπουλου, Νάσου Βαγενά, Γιάννη Πατίλη, Σάκη Σερέφα, Γεωργίας Τριανταφυλλίδου, Ερρίκου Μπελιέ, Μάρως Δούκα, Στρατή Πασχάλη, Αχιλλέα Κυριακίδη και Θωμά Τσαλαπάτη που αναφέρονται στο βιβλίο, την εμπειρία της ανάγνωσης και τον ρόλο του συγγραφέα. Ακόμη, απομνημονεύματα συγγραφέων και εκδοτών, επιστολές, χρονογραφήματα και σχόλια στον Τύπο από την εκάστοτε επικαιρότητα του βιβλίου, που συνθέτουν μια βασική αντίληψη για την εξέλιξη της εκδοτικής δραστηριότητας και της λειτουργίας του κύκλου του βιβλίου στην Ελλάδα από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα. Η εν λόγω αναθεωρημένη εκδήλωση έχει παρουσιαστεί νωρίτερα στο Ζάππειο, στο 43ο Φεστιβάλ Βιβλίου, καθώς και στο Εντευκτήριο του περιοδικού *Εμβόλιμον*, στα Άσπρα Σπίτια Βοιωτίας.

Επί του πιεστηρίου

Ο ποιητής Τίτος Πατρίκιος προτάθηκε για το βραβείο Νομπέλ Λογοτεχνίας από το γαλλικό PEN, το παράρτημα της διεθνούς ένωσης συγγραφέων με παρουσία σε περισσότερες από 100 χώρες. Η είδηση έγινε γνωστή στις 21 Μαρτίου, Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης!

